

OSNOVNA ŠOLA ŠMARJE PRI JELŠAH
Vegova 26, 3240 Šmarje pri Jelšah

»DOBROTRES« 1974, 50 LET POTRESA NA KOZJANSKEM

Raziskovalna naloga
ZGODOVINA in UMETNOSTNA ZGODOVINA

Avtorji:

Alina Kočar, 9. D
Eva Rebernak, 9. D
Zala Dobnik, 9. D

Mentor:

Martin Marič, prof. geo. in zgo.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2024

»DOBROTRES« 1974, 50 LET POTRESA NA KOZJANSKEM

Raziskovalna naloga
ZGODOVINA in UMETNOSTNA ZGODOVINA

Avtorji:

Alina Kočar, 9. D
Eva Rebernak, 9. D
Zala Dobnik, 9. D

Mentor:

Martin Marič, prof. geo. in zgo.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje
Celje, 2024

»Kmečko prebivalstvo zaradi posledic potresa ne sme pasti v revščino. Dvigniti ga moramo na višjo produktivnost proizvodnje kar je garant, da ne bi prišlo do razvrednotenja, kar je kmetu z lastnimi rokami uspelo doseči v treh desetletjih po osvoboditvi.«

Inž. Benjamin Božiček, predsednik občinskega štaba za odpravo posledic potresa v občini Šmarje pri Jelšah, julij, 1974

Povzetek

V raziskovalni nalogi smo se ukvarjali s potresom na Kozjanskem, ki se je zgodil leta 1974. Letos se spominjamo 50-letnice te največje naravne nesreče na Kozjanskem. Posledic potresa se v okolju danes ne vidi več, a ostajajo v spominu starejših občanov. V nalogi smo opisali stanje na terenu v prvih dneh po potresu, potresno škodo, odpravljanje škode in posledice potresa za Kozjansko, kot manj razvite slovenske pokrajine.

V Zgodovinskem arhivu Celje smo pregledali, pretresli in objavili izsledke vseh primarnih virov, večinoma zapisnikov sej raznih odborov, birojev za odpravo posledic potresa. Besedišče dokumentov je bilo tipično samoupravno zapleteno birokratsko, veliko napisanega z malo pomena. Po ključnih besedah smo pregledovali časopisne članke v lokalnem časniku *Novi tednik* in v časniku *Večer*. Izvedli smo dve anketi; prvo s starejšimi občani, drugo s sovrstniki. Intervjuvale smo bivšega šmarskega župana, gospoda Jožeta Čakša, ki je o potresu 1974 že pisal. Opravili smo terensko delo in po Kozjanskem iskali hiše, ki so bile postavljene po potresu. Potres 1974 je na Kozjanskem pustil velik pečat. Če se neposrednih posledic potresa danes v okolju ne vidi več, pa se ga vsekakor občuti v kulturni krajini in v zavesti ljudi, ki so ta potres imenovali tudi »dobrotres« .

Ključne besede: potres 1974, Kozjansko, dobrotres

Kazalo vsebine

1	UVOD	12
1.1	Nameni in cilji naloge.....	12
1.2	Metode dela	13
1.2.1	Delo z literaturo.....	13
1.2.2	Delo s periodiko	13
1.2.3	Delo z viri.....	13
1.2.4	Anketa	13
1.2.5	Intervju	14
1.2.6	Terensko delo	14
1.3	Hipoteze.....	14
2	TEORETIČNI DEL.....	15
2.1	Opredelitev obravnavanih pojmov	15
2.2	Delo z literaturo	15
3	OSREDNJI DEL RAZISKOVALNE NALOGE	28
3.1	Delo z viri v ZAC	28
3.2	Pregled zgodovinske periodike.....	43
3.3	Komentar filma Milana Miša Čoha: Zatresla se je zemlja, 20. junij 1974.....	62
4	TERENSKO DELO	64
5	INTERVJU.....	70
5.1	Intervju z gospodom Jožetom Čakšem	70
6	ANKETI.....	79
6.1	Analiza ankete UTŽO.....	79
6.2	Analiza ankete s sovrstniki	86
7	RAZPRAVA	90
7.1	Ovrednotenje hipotez.....	90

7.2	Izhodišča za nadaljnje raziskovanje	92
8	ZAKLJUČEK.....	94
9	VIRI IN LITERATURA	97
10	PRILOGE	99
10.1	Spletna anketa za UTŽO	99
10.2	Spletna anketa za sovrstnike	101
11	IZJAVA.....	102

Kazalo slik

Slika 1: Odstranjevanje ruševin v Podčetrtku. Foto: Jože Brilej. Vir: Žagar, Marjan in drugi: Med Bohorjem in Bočem, zbornik. Šentjur pri Celju; Šmarje pri Jelšah; Rogaška Slatina: Delavska univerza, 1984. Str. 57.....	20
Slika 2: Dela na cerkvi v Sv. Štefanu. Vir: Kronika župnije Sv. Štefan.	24
Slika 3: Dela na župnišču Vinski Vrh leta 1974. Vir: Kronika župnije Sv. Štefan.....	25
Slika 4: Župnišče Sv. Štefan danes. Vir: Google Maps, 2024.	25
Slika 5: Učiteljica Terezija Vozlič z družino leta 1974. Vir: Večer, 23. 8. 1974.....	25
Slika 6: Panorama Vinskega Vrha leta 1975. Vir: Večer, 23. 8. 1974.....	26
Slika 7: Stran iz kronike župnije Sv. Štefan. Vir: Kronika župnije Sv. Štefan.	27
Slika 8: Obisk ZAC, 26. 1. 2024. Od leve proti desni: mlade raziskovalke Zala, Alina in Eva. Foto: mag. Hedvika Zdovc, 2024.....	28
Slika 9: Pogovor z gospo mag. Hedviko Zdovc v ZAC. Foto: Dokumentacija ZAC, 2024. ...	29
Slika 10: Gradivo, ki je bilo dostopno v ZAC. Foto: Eva Rebernak, 2024.....	29
Slika 11: Delo z viri v ZAC. Foto: mag. Hedvika Zdovc, 2024.	30
Slika 12: Seznam 23 članov štaba za odpravljanje posledic potresa na območju občine Šmarje pri Jelšah. Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 111-62/74 Sklep o imenovanju štaba za odpravljanje posledic potresa na območju Občine Šmarje pri Jelšah.....	32
Slika 13: Bloku številka 24 v Šmarju pri Jelšah je odneslo kar celo steno tik pod slemenom strehe. Vir: Zemlja se je tresla. Novi tednik, št. 25, 27. 6. 1974, str. 1.	43
Slika 14: Začelo se je življenje pod šotori, v stanovanjih je prenevarno. Vir: Strah na razmajanih tleh. Novi tednik, št. 25, 27. 6. 1974, str. 11.....	44

Slika 15: Andrej Marinc med ogledom Jelšingrada, doma oskrbovancev, od koder so morali stanovalce preseliti. Vir: Strah na razmajanih tleh. Novi tednik, št. 25, 27. 6. 1974, str. 11... 45	
Slika 16: Prikolice za tiste, ki so imeli hiše poškodovane. Vir: Kozjanci čakajo. Novi tednik, št. 26, 3. 7. 1974, str. 19. 47	
Slika 17: Denar za dve šoli. Razpoke na gradu Olimje. Vir: Novi tednik, št. 28, 11. 7. 1974, str. 15. 48	
Slika 18: Denar za dve šoli. Šola v Zibiki po potresu. Vir: Novi tednik, št. 28, 11. 7. 1974, str. 15. 48	
Slika 19: Franc Popit na Kozjanskem. Vir: Popit na Kozjanskem. Novi tednik, št. 33, 22. 8. 1974, str. 3. 53	
Slika 20: Tone Gabršek, ravnatelj zibiške šole. Vir: Tone Gabršek. Novi tednik, št. 33, 22. 8. 1974, str. 5. 53	
Slika 21: Delavec pri delu na gradbišču. Vir: Gradnja se je pričela. Novi tednik, št. 35, 5. 9. 1974, str. 3. 55	
Slika 22: Delavci iz Žalca, ki so pomagali graditi montažne bloke za učitelje v Loki. Vir: Zadnji ho-ruk. Novi tednik, št. 35, 5. 9. 1974, str. 8. 55	
Slika 23: Kmet Janez Bračko s sinovoma Francijem in Stankom. Foto: L. Ojsteršek. Vir: Udarniške akcije. Novi tednik, št. 37, 19. 9. 1974, str. 13. 57	
Slika 24: Dronski posnetek Marleovega »novega naselja« v Šmarju pri Jelšah. Foto: Andrej Šarp, 2024. 58	
Slika 25: Rudar Marjan Špilar polaga temeljni kamen za novo šola na Vinskem Vrh. Vir: Ne le fraze. Novi tednik, št. 40, 10. 10. 1974, str. 9. 60	
Slika 26: Delavci Dravskih elektrarn pomagajo kmetu Osojniku zgraditi hišo. Vir: Dravske elektrarne pomagajo. Novi tednik, št. 41, 17. 10. 1974, str. 15, 61	
Slika 27: Grajenje OŠ v Šmarju. Vir: F. Kramer, Učitelji in učenci delajo, V ponedeljek pričetek pouka v Šmarju. Večer, 20. 9. 1974. 62	
Slika 28: Milan (Mišo) Čoh med ljubiteljskim snemanjem leta 1974. Vir: Facebook, Jože Čakš 2024. 62	
Slika 29: Manjša »socialna« "Gašperjeva" hiša. Vas Mala Pristava. Foto: Eva Rebernak, 2024. 64	
Slika 30: "Gašperjeva" hiša iz druge strani. Foto: Eva Rebernak, 2024. 64	
Slika 31: Vogal hiše, vijačenje panelov. Foto: Eva Rebernak, 2024. 65	
Slika 32: Prerez stene Marlesove hiše. Foto: Eva Rebernak, 2024. 65	

Slika 33: Dronski posnetek Marlesovega »novega« naselja v Šmarju pri Jelšah. Foto: Andrej Šarp, 2024.....	65
Slika 34: Izvorna montažna Marlesova hiša v Finžgarjevi ulici 10. Foto: Eva Rebernak, 2024.	66
Slika 35: Primer obnovljenega "dvojčka" v Finžgarjevi ulici 13 in 15. Vir: Google Maps, 2024.....	66
Slika 36: Montažna Marlesov hiša v Rožni ulici 7. Foto: Eva Rebernak, 2024.	67
Slika 37: Montažna Marlesova hiša v Finžgarjevi ulici 3 je popolnoma obnovljena. Vir: Google Maps, 2024.	67
Slika 38: Popolnoma nova montažna hiša Finžgarjeva ulica 4. Vir: Google Maps, 2024.....	67
Slika 39: Montažna Marles hiša v Vegovi ulici 14. Foto: Eva Rebernak, 2024.	68
Slika 40: Jostova hiša pred obnovo, leta 1979. Lastnik fotografije: Družina Jost.	68
Slika 41: Obnovljena Jostova hiša danes. Foto: Eva Rebernak, 2024.	69
Slika 42: Od leve proti desni: Raziskovalki Zala, Eva in gospod Jože Čakš med intervjujem. Foto: Alina Kočar, 2024.....	71
Slika 43: Učitelja Jože in Nadja Jagodič v razdejanem šolskem stanovanju v Zibiki. Omet je prekrival razmajano zidovje stavbe. Foto: Joco Žnidaršič. Vir: https://www.facebook.com/photo?fbid=2285705795058526&set=pcb.2285706418391797 .	72
Slika 44: "Šmarski nebotičnik", pogled z Obrtniške ulice. Foto: Eva Rebernak, 2024.	73
Slika 45: "Šmarski nebotičnik«, pogled z Rimske ulice. Foto: Eva Rebernak, 2024.	73
Slika 46: Intervjuvanec Jože Čakš. Foto: Zala Dobnik, 2024.	75

Kazalo tabel

Tabela 1: Popotresni sunki do začetka avgusta 1974. Vir: Žagar, Marjan in drugi: Med Bohorjem in Bočem, zbornik. Šentjur pri Celju; Šmarje pri Jelšah; Rogaška Slatina: Delavska univerza, 1984. Str. 56–63.	20
Tabela 2: Razporeditev objektov po kategoriji poškodovanosti. Vir: Pipan Primož. 2003. »Dobrotres« na Kozjanskem leta 1974. Geografsko-raziskovalni tabor Kozjansko-Bizeljsko 2003. Zbornik. Društvo mladih geografov Slovenije. Ljubljana 2006. Str. 16.....	22
Tabela 3: Razporeditev objektov po kategoriji poškodovanosti in po KS občine Šmarje pri Jelšah. Vir: Pipan Primož. 2003. »Dobrotres« na Kozjanskem leta 1974. Geografsko-raziskovalni tabor Kozjansko-Bizeljsko 2003. Zbornik. Društvo mladih geografov Slovenije. Ljubljana 2006. Str. 16.	22

Tabela 4: Ugotovljena restitucijska škoda po cenah v letu 1974 na področju družbenega in zasebnega stanovanjskega sklada, Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 53 Potres na Kozjanskem od leta 1974. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa.	39
Tabela 5: Plan obnove po potresu in realizacija (31. 10. 1975). Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 53 Potres na Kozjanskem od leta 1974. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa.	40
Tabela 6: Planirana sredstva do zaključno leta 1975. Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa. Vabilo na 15. redno sejo.	41
Tabela 7: Realizirana sredstva solidarnostne pomoči. Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa. Vabilo na 15. redno sejo.	42
Tabela 8: Starost v času potresa.	80
Tabela 9: Kje ste živeli med potresom? (kraj in vrsta bivališča(hiša, blok...))	82
Tabela 10: Kje ste preživeli noč po potresu? (npr. na prostem, pri sorodnikih...)	85
Tabela 11: Odgovori pod "drugo".	89

Kazalo grafov

Graf 1: Spol.	79
Graf 2: Starost v času potresa.	80
Graf 3: Ali ste doživeli potres, ki se je zgodil pred petdesetimi leti na Kozjanskem?	81
Graf 4: Ali je bilo vaše bivališče po potresu poškodovano?	83
Graf 5: V katero kategorijo poškodovanosti je bilo uvrščeno vaše bivališče?	83
Graf 6: Ali je potres vplival na vaše življenje? (npr. ste morali živeti skromnejše ...)	85
Graf 7: Država je za žrtve potresa organizirala pomoč. Ali ste bili deležni te pomoči?	85
Graf 8: Katere vrste pomoči ste bili deležni?	86
Graf 9: Razred anketiranja.	87
Graf 10: Katera naravna nesreča je zaznamovala Kozjansko v preteklem stoletju?	87
Graf 11: Koliko let meniš, da je minilo od naravne nesreče?	88
Graf 12: Kje si dobil podatke o tej naravni nesreči?	88

Seznam kratic z razlago

CK – Centralni komite
CZ – Civilna zaščita
dLib – Digitalna knjižnica Slovenije
DO – Delovna organizacija
EMS – Evropska makrosezmična lestvica
IK – Izvršni komite
IO – Izvršni odbor
IORF SZDL – Izvršni odbor Republiške konference Socialistične zveze delavnega ljudstva
IS – Izvršilni svet
ISSRS – Izobraževalna skupnost socialističnih republike Slovenije
JLA – Jugoslovanska armada
KK – Kmetijski kombinat
KO – Koordinacijski odbor
KS – Krajevna skupnost
LB – Ljubljanska banka
MCS – Mercalli-Cancani-Sieberg lestvica
NOB – Narodno osvobodilni boj
OD – Osebni dohodek (plača)
OŠ – Osnovna šola
OZD – Organizacija združenega dela
R – Guttenberg – Richterjeva lestvica
RIS – Republiški izvršni svet
RK – Republiški komite
RKO – Republiški koordinacijski odbor
SDK – Služba družbenega knjigovodstva
SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija
SGP – Splošno gradbeno podjetje
SOB – Skupščina občine
SOIS – Skupščina občine izvršnega sveta
SR – Socialistična republika

SRS – Socialistična republika Slovenija
SS – Stanovanjska skupnost
SSS – Samoupravna stanovanjska skupnost
SZDL – Socialistična zveza delovnega ljudstva
TOZD – Temeljna organizacija združenega dela
UKM – Univerzitetna knjižnica Maribor
UTŽO – Univerza za tretje življenjsko obdobje
VAČ – virtualna arhivska čitalnica
VIZ – Vzgoja in izobraževanje
ZAC – Zgodovinski arhiv Celje
ZB – Zveza borcev
ZK – Zveza komunistov
ZKS – Zveza komunistov
ZRMK – Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij
ZSSS – Zveza samoupravnih stanovanjskih skupnosti

Zahvala

Zahvaljujemo se gospodu Jožetu Čakšu, ki se je odzval povabilu za izvedbo intervjuja in nam s svojim znanjem in izkušnjami pomagal.

Hvala gospe Pavli Rupnik, ki nam je pokazala kroniko župnije Sveti Štefan.

Zahvaljujemo se gospe mag. Hedviki Zdovc, ki nam je v ZAC pomagala pri iskanju gradiva in nam svetovala, kako raziskovati.

Zahvaljujemo se tudi anketirancem, torej našim sovrstnikom in članom UTŽO, saj smo od njih pridobile veliko podatkov.

Hvala organizatorki kulturnih prireditev v KD Šmarje pri Jelšah, gospe Jani Turk Šulc, ker je preposlala povezavo do ankete na e-naslove članov UTŽO.

Zahvaljujemo se tudi gospe Janji Pesjak, profesorici zgodovine in slovenščine, za jezikovni pregled naloge.

Hvala tudi našemu mentorju Martinu Mariču, profesorju zgodovine, ki je privolil v mentorstvo in nas spodbujal pri izdelavi naloge.

Zahvaljujemo se ravnatelju gospodu Mitji Šketu, ker je omogočil, da se lahko udeležimo srečanja mladih raziskovalcev v Celju.

1 UVOD

1.1 Nameni in cilji naloge

Namen raziskovalne naloge je bil, da opozorimo na naravno nesrečo, ki se je pripetila pred 50 leti. Izpostaviti smo želeli temo, ki je zaznamovala veliko ljudi na Kozjanskem. Motivirali so nas starši in predvsem stari starši, ki so nam o potresu pripovedovali. Zanimalo nas je, kakšne so bile posledice potresa, koliko je bilo žrtev, poškodovanih, kakšna je bila materialna škoda, kako je pomagala država ... Zanimale so nas posledice, ki jih je potres pustil na ljudeh in ali so tudi naši vrstniki seznanjeni s potresom, ki se je zgodil pred 50 leti ... Ko smo »zagrizli« v problematiko, se nam je zastavljajo veliko vprašanj, na katera smo iskali odgovore. V teoretičnem delu naloge smo proučili obstoječo literaturo o potresu na Kozjanskem 1974. V raziskovalnem delu smo iz časopisnih člankov pridobljenih iz Digitalne knjižnice Slovenije (dLib) in iz dokumentov Zgodovinskega arhiva Celje (ZAC), poskušali zbrati čim več podatkov o potresu. V starih časopisih smo iskali članke o potresu s ključnimi besedami »potres na Kozjanskem«. Iz ZAC smo pregledali zapisnike sej Republiškega koordinacijskega odbora (RKO) in različnih Koordinacijskih odborov (KO). Intervjuvali smo g. Jožeta Čakša, ki je napisal članek o kozjanskem potresu, ki je bil objavljen v Mohorjevem koledarju za leto 2024. Ogledali smo si tudi kratek amaterski film o posledicah potresa in obnovi šole v Zibiki. Izvedli smo dve anketi. Prva je bila namenjena Univerzi za tretjo življenjsko obdobje (UTŽO) v Šmarju pri Jelšah, s katero smo želeli izvedeti, kako so pred 50 leti, danes starejši občani, doživeli potres. Anketirali smo tudi sovrstnike, da bi ugotovili, kako so s to naravno nesrečo seznanjeni. Odšli smo na teren in poiskali ter fotografirali stavbe, ki so bile vsaj posredno povezane s potresom.

1.2 Metode dela

1.2.1 Delo z literaturo

Da smo se seznanili s tematiko, smo najprej zbrali obstoječo literaturo o potresu. Literaturo smo prebrali pred intervjujem z g. Jožetom Čakšem. Pregledano literaturo smo povzeli v nalogi in jo navedli v zadnjem poglavju. Uporabljeno gradivo iz literature smo navajali v obliki sprotnih opomb. Literaturo in vire smo citirali po vzoru strokovno-znanstvene revije Zgodovina za vse, ki jo izdaja Zgodovinsko društvo Celje.

1.2.2 Delo s periodiko

Informacije o potresu smo iskali tudi na spletni strani Digitalne knjižnice Slovenije (dLib), kjer so digitalizirani časopisni članki iz starih časopisov. Poiskali in povzeli smo članke o potresu v Novem tedniku (od 20. 6. 1974 do meseca novembra 1974). Iskali smo po ključnih besedah »potres na Kozjanskem« ali kar »potres«. Časopisne članke o potresu smo pridobili tudi v Zgodovinskem arhivu Celje (ZAC), saj so bili tam na voljo v dveh fasciklih zbrani časopisni članki iz različnih časopisov za leto 1974 in 1975.

1.2.3 Delo z viri

Obiskali smo ZAC, kjer smo s pomočjo mag. Hedvike Zdovc pridobili vse primarne vire o potresu. Virov je bilo malo in še niso arhivsko urejeni. Na voljo so nam bile 4 samostojne enote in fascikel zapisnikov sestankov RKO za odpravo posledic po potresu. Povzete pisne vire smo v nalogi razporedili po kronološkem zaporedju.

1.2.4 Anketa

S to metodo smo želeli pridobiti določene podatke o potresu od naših sovrstnikov in članov UTŽO. Uporabili smo orodje 1KA – spletna anketa. Člani UTŽO so starejši občani, zato smo se udeležili enega njihovih srečanj in izvedli anketo v pisni obliki. Tam smo dobili informacijo, da imajo vsi člani UTŽO e-poštni naslov, zato smo anketo izvedli še spletno. Anketiranje naših sovrstnikov smo izvedli preko spletne ankete 1KA. Povezavo smo objavili v šolski spletni učilnici. Dostop do reševanja ankete so imeli osmo- in devetošolci.

1.2.5 Intervju

Opravili smo intervju z g. Jožetom Čakšem, ki se potresa spominja iz svojih študentskih let, ko je sicer stanoval v Ljubljani. Dan po potresu je z vlakom prispel v svoj rojstni kraj, Šmarje pri Jelšah. Povedal nam je veliko zanimivosti, vključno z osebnimi opažanji o dogodkih po potresu. Pomagali smo si tudi z njegovim člankom o potresu, ki je bil objavljen v Mohorjevem koledarju za leto 2024. Gospod Čakš nam je dal veliko koristnih nasvetov in namigov za raziskovanje.

1.2.6 Terensko delo

Za terensko delo smo se odpravili v kraje Sveti Štefan, Vodenovo, Zibika, Šmarje pri Jelšah in Mala Pristava. Iskali smo stavbe, ki smo jih zasledili v literaturi in s pomočjo priče našle tudi več obnovljenih in neobnovljenih Marlesovih montažnih hiš.

1.3 Hipoteze

Na začetku raziskovanja smo si zastavili 6 hipotez, trditev, na katere smo iskali odgovore skozi celotno raziskovanje. Dve hipotezi sta se navezovali na izvedeni anketi (z UTŽO in sovrstniki), ostale postavljene hipoteze pa smo potrdili oziroma zavrnili s pomočjo prebrane literature, obdelanih arhivskih virov, periodiko in neposrednimi spoznanji na terenu.

Hipoteza 1: Potres ni zahteval smrtnih žrtev in hujših poškodb ljudi.

Hipoteza 2: Pomoč, ki so jo oškodovani dobili, je prišla dovolj hitro in je bila zadovoljiva.

Hipoteza 3: Potres 1974 je bil »dobrotres«.

Hipoteza 4: Posledice potresa so bile odpravljene v roku 3–5 let (odpravili so škodo, zgradili hiše).

Hipoteza 5: Podatki razvrščenih oškodovancev po kategorijah, ki smo jih pridobili iz vzorca UTŽO, se ne bodo ujemali s podatki, pridobljenimi v literaturi.

Hipoteza 6: Sovrstniki ne bodo poznali potresa na Kozjanskem 1974.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Opredelitev obravnavanih pojmov

Naprej bomo pojasnili pojme, ki so prisotni v nalogi. »**Dobrotres**« 1974, 50 let potresa na **Kozjanskem**. »**Dobrotres**« je zanimiv izmišljen pojem, ki se je v literaturi pojavljal v letih po potresu. Sprva ga nismo razumeli. Kako bi potres lahko bil dober? Potres je kljub povzročeni škodi pripomogel k razvoju takrat manj razvitega Kozjanskega. Pojem smo dali v narekovaje, ker je bil potres »dober« v prenesenem pomenu besede. Potres se je zgodil leta 1974, tako letos mineva 50 let od njega. **Potres** je premikanje, valovanje zlasti zgornjega dela zemeljske skorje¹. **Kozjansko**, tudi srednje Sotelsko, je pretežno gričevnata pokrajina v srednjem delu vzhodne Slovenije. Obsega vzhodni del Posavskega hribovja v porečju reke Bistrice. Na vzhodu meji na reko Sotlo, na severu na hribe Plešivec in Žusem, zahodno mejo predstavlja področje pritokov Save in Savinje, južno pa hriba Bohor in Orlica. Glavnino te pokrajine sta leta 1974 obsegali takrat veliki občini Šentjur in Šmarje pri Jelšah, ki sta po osamosvojitvi Slovenije razpadli na več manjših občin.²

2.2 Delo z literaturo

Pri seznanjanju z literaturo smo začeli s člankom »Potres na Kozjanskem junija 1974«, ki ga je napisal dipl. gradb. inž. Henrik Čmak. Objavljen je bil v Celjskem zborniku leta 1975–76. Potres magnitude od 5,2 do 5,6 se je po srednjeevropskem času začutil ob 18.08 uri in je trajal 49 sekund. Ljudje, ki so bili v stanovanjih, so se ob prvem potresnem sunku prestrašeni podali na prosto, kjer je večina ostala tudi ponoči. Potres je večinoma prizadel občini Šmarje pri Jelšah in Šentjur pri Celju, v manjši meri pa tudi občini Celje ter Slovenske Konjice. Območji občin Šmarje pri Jelšah in Šentjur sta bili takrat uvrščeni med »nerazvita« območja. Povprečni narodni dohodek je leta 1974 v Šmarju znašal komaj 15.632 dinarjev³, v SRS pa dvakrat več, 32.022

¹ Fran, slovenski jezikovni spletni portal. Dostopno na: https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=*potres Pridobljeno 25. 2. 2024.

² Kozjansko. Dostopno na: https://www.kozjansko.si/kozjansko/kozjansko_splosno/ Pridobljeno: 25. 2. 2024; Wikipedija, spletna enciklopedija. Dostopno na: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Kozjansko> Pridobljeno 25. 2. 2024.

³ Jugoslovanski dinar je bil leta 1965 denominiran v razmerju 1:100. V literaturi in virih se zato pojavljata pojma stari in novi dinar (1 novi dinar je bil 100 starih). Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Jugoslovanski_dinar Pridobljeno 2. 2. 2024.

dinarjev. Območje Kozjanskega geološko pripada zahodnemu delu Posavskih gub, ki so »mlado« gorstvo, saj so nastajala zadnjih nekaj milijonih let. Ker se masivi še vedno »gubajo«, je na Kozjanskem povečana potresna aktivnost in tudi več zemeljskih prelomov⁴. Pri pregledu poškodovanih poslopij so člani popisnih komisij ugotovili, da so se močnejše poškodbe pojavile na stavbah, ki so bile zgrajene iz neobdelanega kamna. V zidovju so nastajali votli prostori, ki so močno zmanjševali nosilnost zidov. Potres je razkril, da so bile starejše hiše nestabilne zaradi slabih veziv materialov. Popisne komisije so škodo ocenjevale na podlagi lestvic prejšnjih potresov v Jugoslaviji. Po popisu sodeč je bilo pri epicentru v celoti poškodovanih 93 % zgradb, kar je pomenilo kar 7.763 objektov. Izračun škode na šolskih objektih je izdelala »Izobraževalna skupnost Slovenije«, medtem ko je škodo povzročeno na Domu počitka Jelšingrad izdal »Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo«. Popis umetnostnih spomenikov sta obdelala »Zavod za spomeniško varstvo socialistične republike (SR) Slovenije« in »Zavod za spomeniško varstvo Celje«. Predvidevali so, da bo škoda odpravljena do leta 1977.⁵

Gospod Jože Čakš je ob 50. obletnici potresa na Kozjanskem napisal članek za Mohorjevo koledar 2024. Spoznali smo osnovne značilnosti potresa. Pomagali so nam tudi viri, ki jih je g. Čakš uporabil pri pisanju članka.

20. junija leta 1974 je Kozjansko ob 18. uri in 8 minut prizadel potres, magnitude 4,8 po Richterjevi lestvici, nekateri viri navajajo tudi magnitudo 5,2 po Richterjevi lestvici. Po evropski makroseizmični lestvici (EMS) je imel učinek med VII. in VIII. stopnjo. Prvemu potresnemu sunku so sledili popotresni sunki, močnejši ob 23. uri in 26 minut. Prvi potresni sunek se je čutil tudi širše po Sloveniji, v Ljubljani, Mariboru in Posavju, deloma pa so ga čutili tudi na območju hrvaškega Zagorja in celo Zagreba. Epicenter potresa je bil na območju kraja Zibika v občini Šmarje pri Jelšah v globini okrog 13 km in je bil občuten v krajih s polmerom okrog 150 km od epicentra. Po pripovedovanju občanov naj bi se najprej slišalo rahlo bobnenje v hribovju Rudnica in na območju Boča, živina je postajala nemirna, ptice so vzletele v zrak, tisti, ki so bili v okolici skednjev, hlevov in kleti pa naj bi celo opazili, kako so podgane bežale

⁴ Zemeljski prelom je zlom ravnin, stopnja v kamnini, ob kateri je prišlo do pomembnega premika vzdolž plasti kot posledica gibanja površja. Prelomi v zemeljski skorji so rezultat delovanja tektonskih plošč. Sproščanje energije, ki je povezana s hitrim gibanjem na aktivnih prelomih, je vzrok večine potresov. Vir: Wikipedija, spletna enciklopedija. Dostopno na: [https://sl.wikipedia.org/wiki/Prelom_\(geologija\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Prelom_(geologija)). Pridobljeno dne 23. 2. 2024.

⁵ Čmak, Henrik: Potres na Kozjanskem junija 1974. *Celjski zbornik*, Celje 1977, str. 313–318.

iz svojih gnezd. Veliko ljudi je bilo ob tej uri na poljih, travnikih in vinogradih. Takrat se je zatresla zemlja. Kmalu po potresu so se pokazale vidne poškodbe: porušeni dimniki, porušene zunanje zatrepne stene pod ostrejši, razrahljana strešna kritina, odpadle fasade z delov objektov. V notranjosti hiš je marsikje odpadel omet iz stropov in sten, nastale so razpoke v zidovih, porušile so se nekatere predelne stene, razpokali ali porušili okenski in vratni oboki in nastale precejšnje razpoke na stikih med stropi in stenami. Noč je večina ljudi preživela na prostem, ali pa v objektih, ki so bili trdni in se ne bi mogli porušiti. Potres ni terjal nobene smrtne žrtve in tudi huje poškodovanih ljudi ni bilo. Najbolj so bile poškodovane stare kamnite hiše, predvsem na spojih med stropi in stenami. Takrat so bile kmečke hiše grajene iz kamna, največ peščenjaka, vezala jih je peščena ilovica, ponekod so bili kamni zloženi »na suho«. Tudi starost hiš je bila visoka, sto in več let. Pri gradnji starih hiš niso uporabljali cementa, v kolikor so ga, pa zelo redko. Poleg kmečkih domačij in gospodarskih poslopij na podeželju, pa so precejšnjo škodo utrpeli tudi šolske stavbe, cerkve, gradovi, gasilski in kulturni domovi ter starejše stavbe v trgih. Poškodovanih je bilo dvajset šolskih poslopij, največ v šmarski občini, devet jih je postalo neuporabnih. Močno so bili poškodovani gradovi Jelšingrad, Podčetrtek in samostan Olimje. Poškodbe so nastale tudi na cerkvah v Zibiki, Šentjanžu nad Zibiko, Sv. Roku nad Šmarjem, Kristan Vrh, Završah, Olimju, Tinskem in še nekaterih drugih sakralnih objektih. Škodo na objektih je popisoval in ocenjeval Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij (ZRMK) iz Ljubljane v sodelovanju s Fakulteto za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo. Glede na stopnjo poškodb je objekte razdelil v štiri kategorije. Najhuje poškodovani objekti so bili v IV. kategoriji, objekti z manjšimi poškodbami pa v I. kategoriji. Poškodovanih objektov v zasebni lasti je bilo po končanem popisu škode 7763. Največ 5396 jih je bilo v občini Šmarje pri Jelšah, 2009 v občini Šentjur pri Celju, v občini Celje 344 in v občini Slovenske Konjice 14. Po kategorijah stopenj poškodovanosti je bilo v IV. kategoriji 2142 objektov, v III. 2664, v II. 1698 in v I. 1259. Prav tako se je nekaj dni po potresu sestal IS SRS in Izvršni odbor Republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva (IORF SZDL). Imenovan je bil RKO za odpravo posledic potresa na Kozjanskem. Sredstva za pomoč na Kozjanskem so se zbirala s prvim in drugim solidarnostnim dnevom, s samoupravnim sporazumom o posebni pomoči prizadetim, z dolgoročnimi posojili in Zakonom o solidarnosti za elementarne nezgode. Na objektih, kjer ni bilo hujših poškodb in se je dalo s tramovi podpreti stropi ter stene so si ljudje uredili zasilna bivališča. Veliko jih je začasno bivalo pod šotori, v počitniških prikolicah, pod kozolci, na skednjih in lesenih gospodarskih objektih na kmetijah. Pri zagotavljanju pomoči za oškodovane je imel pomembno vlogo Biro za tehnično pomoč na potresnem območju, ki je deloval do leta 1981 in je imel sedež v Šmarju pri Jelšah. Naloga Biroja je bila, da občanom

svetuje kako pričeti z gradnjo, kakšne načrte naj uporabijo in kako si pridobiti kredite. Najvišjo vsoto bančnih kreditov so lahko dobili tisti, ki so imeli objekte v IV. kategoriji poškodovanosti (200.000 dinarjev), nekoliko nižje pa tisti v III. kategoriji (120.000 dinarjev). Do ugodnih potrošniških kreditov so bili upravičeni tudi tisti v I. in II. kategoriji. Poseben problem so predstavljali načrti za novogradnje. Biro je poskrbel za nekaj projektov, ki so bili načrtovani prav za področje podeželja in so se imenovali »kmetič 1«, »kmetič 2« ter »kozjanska hiša«. Zaradi nefunkcionalnosti teh projektov so prebivalci želeli imeti drugačne, moderne hiše in so se v večini navduševali nad tipskimi projekti, ki so bili prilagojeni bolj za primestne in mestne gradnje. To so bili projekti enonadstropnih, visokopritličnih in dvonadstropnih hiš z balkoni in položnimi strehami ter glavnimi čeli hiš, ki so bili obrnjeni nasprotno od slemen pobočij. Z novimi objekti se je zvišal tudi bivanjski standard prebivalcev. Hiše so bile prostornejše, dobile so kopalnice in sanitarije. Pot do gradenj novih hiš je bila večinoma zelo zahtevna. V 70-ih letih 20. stoletja v odročnih vaseh ni bilo cest, če so bile, pa so bile makadamske, slabo vzdrževane, marsikje pa so bili samo kolovozi. Za lažjo dostavo gradbenega materiala na gradbišča se je v času obnove hiš na podeželju naredilo precej novih makadamskih cest. Tudi gradnje niso bile vedno kvalitetne, saj se je varčevalo pri materialu, ki ga je bilo zelo težko dobiti. V glavnem se je gradilo z domačimi mojstri in z medsebojnim sosedskim sodelovanjem. Poleg klasičnih hiš grajenih z opeko, je bilo postavljenih precej montažnih hiš, ki so bile hitreje zgrajene in potresno varne. Male montažne hiše so gradili s solidarnostno pomočjo predvsem socialno ogroženim starejšim občanom na podeželju. Posebno naselje dvajsetih montažnih hiš je bilo zgrajeno v Šmarju pri Jelšah. Močno so bila poškodovana šolska poslopja. Najbolj je bila poškodovana šola v Zibiki, ki je bila pred potresom obnovljena. Prav tako so bile močno poškodovane šole na Kristan Vrhu, Vinskem Vrhu (danes Sveti Štefan), Pristavi pri Mestinju, Ponikvi, Loki pri Žusmu, Šentvidu pri Grobelnem in Šmarju pri Jelšah. Najhitrejšo akcijo novogradnje šole v Zibiki je speljala občina Velenje s tamkajšnjimi delovnimi organizacijami. Novo šolo na Kristan Vrhu so gradile občine Novo mesto, Krško in Brežice, šolo na Vinskem Vrhu občine Hrastnik, Trbovlje in Zagorje, šolo v Šentvidu pri Grobelnem občina in delovne organizacije iz Banjaluke, šolo v Pristavi pri Mestinju občina Maribor s tamkajšnjimi delovnimi kolektivi, novo šolo na Ponikvi je gradila Ljubljana, šolo v Mestinju, ki je nadomestila staro šolo v Lembergu pa občina Celje. S solidarnostnimi sredstvi je bila zgrajena montažna šola v Loki pri Žusmu. V Šmarju pri Jelšah se je izgradnja nove šole pričela že pred potresom in je bila jeseni 1974 že zgrajena do faze, da se je lahko začel pouk. Dokončanje in razširitev šmarske nove šole so sofinancirale gorenjske občine. Vse šole so bile večinoma zgrajene do konca leta 1975 in tako je bil zagotovljen pouk za učence v novih in potresno varnih objektih. Potres je

močno poškodoval tudi dvorec Jelšingrad v Šmarju pri Jelšah. V njem so bili urejeni prostori za starejše. Prostori v osrednjem delu so bili tako poškodovani, da niso bili več primerni in varni za bivanje starejših. Zato so 60 oskrbovancev preselili v domova na Polzeli in v Poljčanah, za ostale pa so uredili bivalne prostore v tistem delu dvorca, ki ni bil hudo poškodovan. Nov dom za starejše občane so zgradili čez 2 leti v samem naselju Šmarje pri Jelšah. Celotna obnova po potresu prizadetega območja na Kozjanskem je trajala sedem let.⁶

Leta 1984, desetletje po kozjanskem potresu je izšel zbornik »Med Bočem in Bohorjem«. V njem so ugledni strokovnjaki objavljali strokovne članke o problematiki Kozjanskega, konkretno občin Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah, ki sta v potresu leta 1974 bili najbolj prizadeti. Za nas je bil še posebej zanimiv članek profesorja geografije na takratni Srednji pedagoški šoli v Celju (današnji Gimnaziji Celje center) dr. Antona Soreta, ki je v omenjenem zborniku pisal prav o potresu v letu 1974. Sore je ugotavljal, da je bila naravna nesreča še toliko hujša zaradi dejstva, da sta obe občini sodili med najmanj razvite občine v takratni SR Sloveniji. Podal je nekaj pomembnejših ugotovitev o potresih.

Potrese so v 80. letih 20. stoletja merili po 12-stopenjski lestvici Mercalli-Cancani-Sieberg (MCS) in po 10-stopenjski Gutenberg-Richterjevi (R) lestvici.⁷ Potresi se po nastanku ločijo z več vrstami. Med njimi so najbolj uničujoči, pogosti in obsežni t. i. tektonski potresi. V Jugoslaviji je bilo več močnih potresov v Banjaluki, Makarski, Skopju, Debru. Če je hipocenter potresa bližje zemeljski površini, je potresni učinek večji in potresno območje ožje. Na moč potresa vpliva tudi sestava tal: če so ta sestavljena iz sipkega gradiva (glina, pesek, prod) je potresni sunek močnejši, kot pa na strnjenih kamninah (granit, apnenec, peščenjak). Če je talna voda tik pod površjem ali pa meter globoko, se moč potresa poveča za 1 stopnjo MCS, če je 4 metre globoko za 0,5 stopnje MSC, za 10 metrov ali več globine pa ne povzroča dodatnih potresnih učinkov.

⁶ Čakš, Jože. Ko se zemlja strese, celo gore trepetajo. Potres na Kozjanskem 20. junija 1974. Mohorjevo koledar 2024. Celjska Mohorjeva družba, Celje 2023. str. 200.

⁷ Danes (2024) potrese merimo po Evropski potresni lestvici EMS-98. Evropska potresna lestvica ali evropska makroseizmična lestvica se uporablja kot merska enota pri navajanju intenzitete stopnje potresov. Osnutek evropske makroseizmične lestvice je nastal leta 1992 na evropski seizmološki komisiji in je bil kasneje dopolnjen. V Sloveniji se lestvica EMS uporablja od leta 1995. Vir: Agencija Republike Slovenije za okolje – Potresi, dostopno : https://potresi.arso.gov.si/doc/dokumenti/vprasanja_in_odgovori/. Pridobljeno 3. 2. 2024.

Kozjanski potres se je zgodil ob 18.08 uri in 30 sekund, hipocenter je imel 13 km globoko, epicenter (ki je neposredno nad hipocentrom) je potekal na črti Šmarje pri Jelšah – Ponikva. Na vsem potresnem območju so slišali močan šum, ki so ga primerjali s hrupom letal, treskom tovornjaka v hišo, s trčenjem dveh vlakov, grmenjem topov ... Zanimivo je, da so pod Rudnico slišali bobnenje že pred potresom. Tresenje tal je zmedlo živino, govedo je mukalo in podivjalo, ponekod so konji skočili v jasli. V Šmarju so se majali drogovi za električno napeljavo, veje dreves so se med seboj trle, tiste ljudi, ki so bili med potresom doma, je vrglo ob steno. Po MCS lestvici je imel stopnjo 7,3 po R lestvici pa 5,1. Potresu je sledilo še več popotresnih sunkov.

Datum	Ura	Čas min.	Stopnja MCS
20.6	23	26	6
21.6	08	45	4
22.6	02	47	5
24.6	08	36	3
29.6	02	37	3
8.7	01	17	4
12.7	04	39	3–4
7.8	16	39	4

Tabela 1: Popotresni sunki do začetka avgusta 1974. Vir: Žagar, Marjan in drugi: Med Bohorjem in Bočem, zbornik. Šentjur pri Celju; Šmarje pri Jelšah; Rogaška Slatina: Delavska univerza, 1984. Str. 56–63.

Slika 1: Odstranjevanje ruševin v Podčetrtku. Foto: Jože Brilej. Vir: Žagar, Marjan in drugi: Med Bohorjem in Bočem, zbornik. Šentjur pri Celju; Šmarje pri Jelšah; Rogaška Slatina: Delavska univerza, 1984. Str. 57.

57 % stanovanj v šmarski in šentjurski občini je bilo zgrajenih pred letom 1918. Pri gradnji hiš in gospodarskih poslopji ni nihče mislil na potresno varnost. Gradili so iz kamna in peščenjaka, cementa niso uporabljali. Široki okenski in vratni oboki so bili brez preklad. Poškodbe na poškodovanih objektih so bile manjše razpoke pri stiku sten s stropom, odkrušeni in razpokani zunanji zidovi, odpadel omet, porušeni tanjši požarni zidovi (Pristava, Zibika). Najmanj so bile poškodovane lesene zgradbe. Na Kozjanskem je bilo ob popisu 1971 še vedno povprečno nad polovico stanovanj brez vodovoda in elektrike. Sam potres ni nikjer sprožil zemeljskih plazov (pozneje so jih sprožile obilne padavine), je pa voda iz globokih izvirov še dalj časa tekla kalna.⁸ Solidarnostne pomoči so bili deležni vsi prizadeti kraji. Sredstva so bila zbrana s prvim in drugim solidarnostnim dnevom (solidarnostne sobote), z dolgoročnimi posojili, z zakonom o solidarnosti in z več drugimi sredstvi. Kredite so morali začeti odplačevati v treh letih, med tem časom naj bi samoupravne stanovanjske skupnosti za vsak primer posebej določile, kolikšen delež posojila se komu prizna kot družbeno pomoč brez vračila. Večina prizadetih ni imela sredstev za takojšnjo obnovo stanovanj, zato so bili predlogi, da se gradbeni načrti priredijo za postopno gradnjo od najnujnejših prostorov do kasnejših dozidav. Večina razpoložljivih gradbenih načrtov je predstavljala sodobno predmestno hišo. Avtor besedila je mnenja, da bi morali graditi kmetijske domove, ki bi ustrezali sodobnemu kmetovanju in načinu življenja.⁹

Iz Univerzitetne knjižnice Maribor (UKM) smo pridobili zanimiv zbornik 7. geografskega raziskovalnega tabora, ki je bil izveden maja 2003 v Lesičnem. Na taboru so študenti geografije raziskovali problematiko Kozjanskega in Bizeljskega. V zborniku je tudi referat Primoža Pipana o »dobrotresu« na Kozjanskem leta 1974.

Širše območje Kozjanskega je 20. junija 1974, ob 18.08.30 stresel predhodni potres. Devetnajst sekund so opazovalci slišali nemirno lajanje psov ter mukanje krav v hlevih. Točno ob 18.08.49 je območje prizadejal glavni uničujoči potresni sunek z magnitudo 5,1. Najvišja stopnja potresa je zajela dolino Voglajne, Mestinjščice in Tinjščice, del zgornjega in srednjega toka Sotle ter del hrvaškega ozemlja vzhodno od Sotle. Večja škoda je nastala na starejših in slabše ohranjenih objektih. Približno 15 % vseh objektov je bilo uničenih. Posebej prizadeti kraji so bili: Šmarje pri Jelšah, Šentvid pri Grobelnem, Zibika, Podčetrtek, Pristava pri Mestinju, Vinski Vrh (danes Sveti Štefan) in Ponikva. Polmer potresa je bil 150 km, kar pomeni, da so ga najbolj zaznali

⁸ Žagar, Marjan in drugi: *Med Bohorjem in Bočem, zbornik*. Šentjur pri Celju; Šmarje pri Jelšah; Rogaška Slatina: Delavska univerza, 1984. Str. 56–63.

⁹ Prav tam.

prebivalci v severni Sloveniji, šibkeje tudi v okolici Novega mesta in Ljubljanski kotlini, pa tudi v Kobaridu, Kanalu ob Soči, Ajdovščini, Zagrebu, Karlovcu, Celovcu, Trstu in Reki. Najmočnejši popotresni sunek z magnitudo 4,4 se je zgodil ponoči na petek ob 0.30 uri. Zaradi globine žarišča potresa in glinastih mladih sedimentnih plasti sam potres ni terjal smrtnih žrtev. Tabeli 2 in 3 prikazujeta značilnosti objektov glede na kategorizacijo poškodovanosti in njihovo razporeditev v občinah in krajevnih skupnostih (KS) na najbolj prizadetem območju.

Občina	Kategorije poškodovanosti				skupaj
	I.	II.	III.	IV.	
Šmarje pri Jelšah	1.153	1.115	1.147	566	3.981
Šentjur	375	306	431	197	1.309
Celje	244	87	15	2	349

Tabela 2: Razporeditev objektov po kategoriji poškodovanosti. Vir: Pipan Primož. 2003. »Dobrotres« na Kozjanskem leta 1974. Geografsko-raziskovalni tabor Kozjansko-Bizeljsko 2003. Zbornik. Društvo mladih geografov Slovenije. Ljubljana 2006. Str. 16.

Krajевна skupnost	Kategorije poškodovanosti				skupaj
	I.	II.	III.	IV.	
Mestinje	45	35	21	5	106
Kristan Vrh	55	70	134	68	327
Šentvid	92	102	63	57	314
Zibika	48	79	153	66	346
Sladka Gora	28	12	9	0	49
Šmarje pri Jelšah	210	192	207	48	657
Tinsko	27	27	27	15	96
Sveti Štefan	49	67	45	74	235

Tabela 3: Razporeditev objektov po kategoriji poškodovanosti in po KS občine Šmarje pri Jelšah. Vir: Pipan Primož. 2003. »Dobrotres« na Kozjanskem leta 1974. Geografsko-raziskovalni tabor Kozjansko-Bizeljsko 2003. Zbornik. Društvo mladih geografov Slovenije. Ljubljana 2006. Str. 16.

V potresu so bili poškodovani tudi šolski objekti, od katerih je bilo 15 močno poškodovanih. Ker so bili šolski objekti že prej dotrajani ter glede na število učencev preveliki, so v popotresnem regionalnem razvojnem načrtu določili, da bodo celotno šolsko mrežo na tem območju prenovili. Upoštevajoč število učencev so tako zgradili 9 novih šolskih objektov, s čimer so znižali obratovalne stroške, hkrati pa zagotovili boljše pogoje šolanja. V občini Šentjur sta novo šolo dobili Ponikva in Loka pri Žusmu, v občini Šmarje pri Jelšah pa Pristava (danes KS v občini Podčetrtek), Zibika, Sveti Štefan, Kristan Vrh, Mestinje, Šmarje pri Jelšah in Šentvid pri Grobelnem, za slednjo je sredstva prispevala občina Banjaluka iz Bosne in

Hercegovine. Med poškodovanimi javnimi objekti je bil tudi Dom počitka Jelšingrad, ki je bil, podobno kot zgoraj opisani šolski objekti, že pred potresom močno dotrajan in ni ustrezal predpisom za bivanje starejših oseb. Po potresu je postal nevaren za bivanje starostnikov. Zato so v Šmarju pri Jelšah zgradili nov objekt. V času potresa je v Domu počitka Jelšingrad domovalo 150 oskrbovancev. Po potresu na Kozjanskem so jugoslovanski narodi pokazali solidarnost, enako kot po potresu v Skopju (Makedonija) leta 1963 in potresu v Banjaluki (Bosna in Hercegovina) leta 1969. Zaradi rahlo skrhanih odnosov med narodi v Jugoslaviji naj bi se potres na Kozjanskem zgodil »kot naročen«, saj so lahko s popotresno pomočjo poudarili slogan bratstva in enotnosti ter v pomoči povezali široko množico ljudi. Pretirane medijske objave o potresu na Kozjanskem so doprinesle k prepoznavnosti in ponovnemu odkritju »pozabljenega« Kozjanskega. Skupina slovenskih intelektualcev, med njimi sta bila tudi Tone Partljič in Drago Jančar, je že leta 1969 napisala knjigo »Siti in lačni Slovenci«, v kateri so pisali o življenju na Kozjanskem, ki so ga obiskali. Potres je njihova razmišljanja o Kozjanskem kot manj razvitem območju v Sloveniji dodatno razkril in potrdil. Posebej ni zanemariti dejstva, da so bila kljub popotresni obnovi nekatera naselja v občini Šmarje pri Jelšah še leta 1982 brez elektrike, po vodo pa so prebivalci hodili v dolino z vedri. Pozitivne učinke potresa je mogoče opredeliti v štiri skupine. V prvo skupino zagotovo sodi boljša prometna povezava. Tako je bila zgrajena cesta »maršalka«, ki je Bistrico ob Sotli skozi Kozje povezala s Celjem. V drugo skupino sodi ohranjanje etnološke dediščine. V prvem muzeju na prostem v Sloveniji, ki se nahaja v Rogatcu, je med ostalimi elementi etnološke dediščine predstavljena tudi pritlična, vrhhlevna hiša, vse z namenom ohranitve in predstavitve dediščine zanamcem. V tretjo skupino lahko uvrstimo ohranjanje kulturne dediščine, in sicer z ustanovitvijo spominskega parka Trebče v letu 1981, danes poimenovan Kozjanski regijski park. V zadnjo skupino sodijo najemi ugodnih popotresnih kreditov za gradnjo novih hiš, ki so bili tudi zaradi takratne visoke inflacije hitro odplačani. Območje seizmološke cone Kozjansko je še vedno potresno aktivno, saj je bilo samo leta 2003 zaznanih več potresnih sunkov. Kljub veliko povzročene škode, je bil potres leta 1974 »dobrotres«, ker je pripomogel k razvoju Kozjanskega. Sredstva namenjena za odpravo posledic potresa, pa so bila namenjena tudi za investicije novega regionalnega načrta.¹⁰

»Župnijska kronika Sv. Štefana« so sistematični zapisi župnijske katehetinje gospe Pavle Rupnik, ki je tragičnega leta 1974 zbiral časopisne članke in sistematično zapisovala vse

¹⁰ Povzeto po: Pipan Primož. 2003. »Dobrotres« na Kozjanskem leta 1974. Geografsko-raziskovalni tabor Kozjansko-Bizeljsko 2003. Zbornik. Društvo mladih geografov Slovenije. Ljubljana 2006. Str. 15–18.

dogodke v zvezi s potresom. Izdelek je unikaten in zelo estetski, saj je lastnoročno napisan. Zanimivo nam je bilo, da je pisanje Pavle Rupnik preverjal dekan, ki je v kroniki večkrat podpisan. Pregledali smo zapise in jih izbrali nekaj iz let 1974 in 1975.

Leto 1974. Potres je v nekaj sekundah uničil ves trud ne samo Pavlinega osemnajstletnega dela v »štefanski fari«, ampak še za leta in leta nazaj. Štefanske starejše kronike naj ne bi beležile tako močnega potresa od štirinajstega stoletja naprej. Nekaj dni po potresu je župnijo obiskal mariborski pomožni škof g. Vekoslav Grmič. Z njim je prišel tudi g. Jakob Richter, arhivar iz Maribora. Škofov obisk je imel finančni učinek, saj je kmalu iz škofije prišla denarna pomoč. S tem prispevkom so pokrili streho na župnišču, popravili dva dimnika, kupili cement, apno in bobrovec. G. Milan Mihelak, klepar iz Slovenskih Konjic je popravil strelovod na zvoniku župnijske in podružne cerkve Sv. Janeza¹¹.

Od 12. do 21. 8. 1974 je podjetje »Granit« iz Slovenske Bistrice na predlog škofije prevzelo obnovitvena dela na cerkvi. Stroške je krila škofija, delo pa je nadziral g. Požarko, statik iz Maribora. Hrano in stanovanje je delavcem nudilo župnišče.

Od 22. 8. do 12. 9. 1974 je isto podjetje opravilo obnovitvena dela tudi na podružnični cerkvi Sv. Janeza. Zvonik je bilo potrebno zvezati na štirih mestih in od zunaj in znotraj injektirati. Hrano in stanovanje je nudila Jostova družina v Šentjanžu. Župnijsko cerkev so od znotraj dvakrat prebelili minoritski bogoslovci iz Sostrega pri Ljubljani. V šentjanški cerkvi so beljenje opravili zidarji iz splošnega gradbenega podjetja (SGP) Hrastnik. Streha je bila pokrita z novo kritino. Na srečo je zima

Slika 2: Dela na cerkvi v Sv. Štefanu. Vir: Kronika župnije Sv. Štefan.

1974/75 bila mila in so si ljudje lahko »zakrpali« svoja načeta bivališča pred mrazom.

1975. Pomladi leta 1975 so se obnovitvena dela na potresnem območju začela z velikim navdušenjem. Ljudje so upali, da si bodo lahko zgradili novo oz. vsaj obnovili staro hišo. A ni bilo tako enostavno. Sredi del se je zataknilo pri izplačilih denarja iz kreditov. Vsa gradbena dela po župniji so se prenehala. Tistim, ki ni uspelo obnoviti hiše so morali čakati še eno leto, do leta 1976. Župnišče je imelo srečo, da so pri banki uspeli dobiti 12 milijonov dinarjev kredita.

¹¹ Poškodovan zvonik župnijske cerkve je nazorno prikazan v filmu Milana Miša Čoha.

Slika 3: Dela na župnišču Vinski Vrh leta 1974. Vir: Kronika župnije Sv. Štefan.

Slika 4: Župnišče Sv. Štefan danes. Vir: Google Maps, 2024.

Delavci SGP Hrastnik so vgradili nova okna in vrata v pisarni, kuhinji, shrambi in na hodniku. Streho so pokrili s salonitnimi ploščami. Šola na Vinskem Vrh¹² je bila zelo poškodovana in neprimerna za učenje. V matični občini Šmarje pri Jelšah so predvideli, da s popravilom šole ne bo nič. Od učiteljev so pričakovali, da živijo v starih od potresa poškodovanih stanovanjih. Učiteljica Terezija Vozlič je z možem in dvema otrokoma stanovala v vikend prikolici. Njen

Slika 5: Učiteljica Terezija Vozlič z družino leta 1974. Vir: Večer, 23. 8. 1974.

mož Tone Vozlič je bil avtobusni šofer, ki je dnevno prevažal delavce v dolino in nazaj domov. Potres je njihovo stanovanje hudo poškodoval, razmajal zidove in strop. Komisija je odločila, da se vselijo nazaj v stanovanje, čemur sta se Terezija in Tone uprla. Z upraviteljico šole Dragico Šega sta na koncu intervjuja povedala še, da so morali pred sedmimi leti, ko so učitelji začeli učiti na Vinskem Vrh, štirje stanovati v eni sobi in da od vselitve niso imeli na razpolago tekoče vode. Leta 1973 naj bi dobili prvo avtobusno povezavo s Šentjurjem in Celjem.¹³

Osemletko s kombiniranimi oddelki na Vinskem Vrh je obiskovalo 118 otrok, ki so prihajali iz bližnjih zaselkov: Babne Gore, Babne Reke, Grobelc, Lekmarja, Brezja in Vinskega Vrha. Najbolj oddaljeni

¹² Vinski Vrh se je po osamosvojitvi Slovenije preimenoval nazaj v »Sv. Štefan«.

¹³ Vinski Vrh na Kozjanskem. Večer, 23. 8. 1974.

so morali vsako jutro do šole pešačiti uro in pol. Šolska zgradba je bila po potresu tako poškodovana, da je zaradi razmajanih stropov predstavljala smrtno nevarnost za učitelje in učence. Najbolj so bili poškodovani zgornji prostori, ki bi jih bilo potrebno porušiti, pritličje pa naj bi se popravilo. Že pred potresom je bila šola v slabšem stanju, saj so jo med vojno požgali partizani, ker so Nemci v njej nameravali urediti svojo postojanko. Po vojni so šolo obnovili s pomočjo ljubljanskega podjetja »Inštalater«. Potres je šolo tako uničil, da je Vinski Vrh potreboval novo.¹⁴

Slika 6: Panorama Vinskega Vrha leta 1975. Vir: Večer, 23. 8. 1974.

¹⁴ Otroci potrebujejo novo šolo. Večer, 23. 8. 1974.

1974

Nekaj dni po potresu nas je obiskal pomočni škof g. Vekoslav Fumič. Z njim se je pripeljal tudi g. Jakob Richter, arhivar v Mariboru. Njun obisk je kmalu rodil sadove. Le nekaj dni je že prišla od škofije prva denarna pošiljka. Z njeno pomočjo smo prekrili streho na župnišču, popravili dva dimnika, kupili cementa, apna, tobirna in g. Milan Mikolaj, klepar iz Konjice, je popravil strelovod na zvoniku župniške in podružne cerkve Sv. Jovana.

Od 12. do 21. avgusta je podjetje „Granit iz Slovenske Bistrice“ na pobudo škofije prevzelo obnovitvena dela na tukajšnji cerkvi. Stroške je krila škofija. Delo je nadziral g. Pizarko, statik v Mariboru. Podjetje je cerkev znotraj zveralo, tudi znotraj in zunaj injektiralo. Hrano in stanovanje je nudilo župnišče.

Od 22. avgusta do 12. septembra je isto podjetje opravilo obnovitvena dela tudi pri podružni cerkvi Sv. Jovana. Zvonik je bilo treba na štirih mestih zverati in jo znotraj in znotraj injektirati. Hrano in stanovanje je nudila gostova družina v Sentijskem.

Župnijske cerkve so znotraj dvakrat prebelili mino-ritski bogoslovci iz Sostrega pri Sveti Jani.

V sentijski cerkvi so beljenje opravili zidarji iz podjetja SGP Hrastnik. Streho smo prekrili z novo ~~steno~~ opeko.

Najnujnejša dela pri obeh cerkvah so bila opravljena pred zimo. Ostalo smo odložili na prihodnje leto.

Naslednje leto je bila zima mila in blaga in tako so si lahko krpali bivališča pred mrzom.

Dne 30. junija smo kljub potresu imeli majhno slovesnost. Dobili smo nov oltar proti ljudstvom. Blagoslovil ga je g. Jože Oplot - dekan v Šmarju pri Jelskih. Naredil ga je g. Šolinc, mixer v Sentijsku. Prvo darilo na njem je opravil domači župnik, ki je odonem slavil srebrni jubilej svojega mašništva. Pri srebrni maši mu je govaril g. Alojz Drobiz, župnik iz Sentijske. Vsa slovesnost je bila zunanji pred versko učeno.

Slika 7: Stran iz kronike župnije Sv. Štefan. Vir: Kronika župnije Sv. Štefan.

3 OSREDNJI DEL RAZISKOVALNE NALOGE

3.1 Delo z viri v ZAC

26. 1. 2024 smo obiskali Zgodovinski arhiv Celje (ZAC), da bi si ogledali tamkajšnje gradivo o potresu na Kozjanskem leta 1974. Gradivo smo naročili preko VAČ (virtualna arhivska čitalnica), v okviru katere se naroči gradivo iz ZAC. Pred obiskom ZAC smo na njihovi spletni strani odprli »Vodnik po fondih in zbirkah« in v spletni iskalnik vnesli ključni besedi »Skupščina občine Šmarje pri Jelšah« in »potres na Kozjanskem 1974«. Iskalnik je podal informacijo o obstoju zahtevanih dokumentov.¹⁵ Gradivo nam je poiskala, pripravila in predstavila gospa mag. Hedvika Zdovc, ki je med drugim tudi skrbnica arhivskega fonda Skupščine občine Šmarje pri Jelšah.

Slika 8: Obisk ZAC, 26. 1. 2024. Od leve proti desni: mlade raziskovalke Zala, Alina in Eva. Foto: mag. Hedvika Zdovc, 2024.

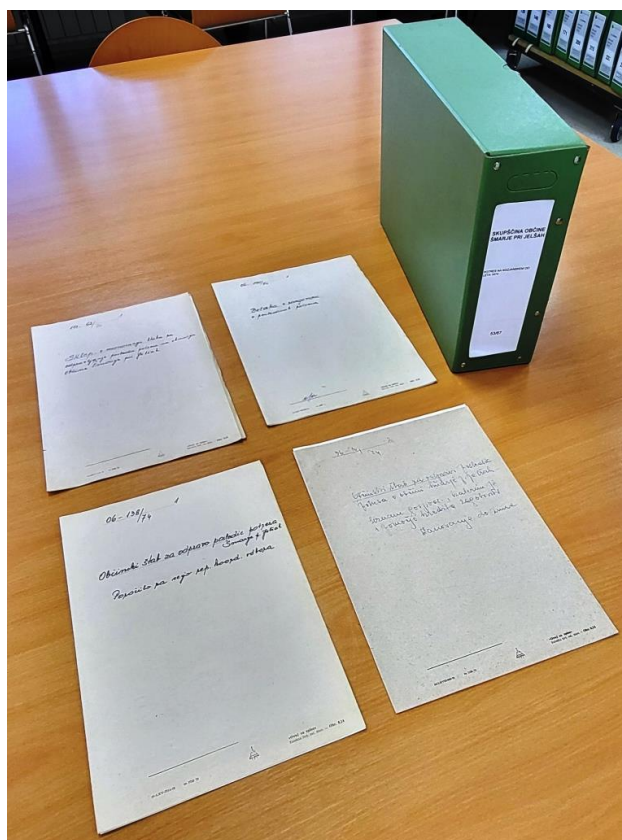
V ZAC imajo na temo kozjanskega potresa primarne in sekundarne vire. Glede primarnih virov so bile na voljo 4 samostojne enote in več zapisnikov sestankov Koordinacijskega odbora (skupine) za odpravo posledic potresa. Sekundarni vir, ki smo ga dobili, sta bila dva fascikla časopisnih člankov (Delo, Novi tednik, Večer in Kmečki glas), ki jih je Koordinacijska skupina zbirala v letih 1974 in 1975. Zbrani članki govorijo o potresu leta 1974, kako se je začel, o odpravljanju posledic, o pomoči za prizadete ...

¹⁵ Zgodovinski arhiv Celje, Vodnik po fondih in zbirkah. Dostopno na: <http://vodnik.zac.si/>, Pridobljeno 15. 1. 2024.

Slika 9: Pogovor z gospo mag. Hedviko Zdovc v ZAC. Foto: Dokumentacija ZAC, 2024.

Gospa Hedvika Zdovc je sodelovala pri evidentiranju starih načrtov kmečkih hiš. Takratni postopki za pridobitev gradbenega dovoljenja so bili podobni kot npr. v 19. stoletju. Pred potresom je bilo na Kozjanskem (še posebej na podeželju) grajenih veliko nizkih kmečkih kamnitih hiš, ki so bile v potresu skoraj vse porušene ali močno poškodovane. Po potresu so na Kozjanskem gradili tipske montažne Marlesove hiše, ki obstajajo še danes. Nekatere so neobnovljene, takšne, kot so bile leta 1975, ko so jih postavili.

Slika 10: Gradivo, ki je bilo dostopno v ZAC. Foto: Eva Rebernak, 2024.

O potres leta 1974 je v ZAC bilo na voljo 5 dokumentov:

1. Sklep o imenovanju štaba;
2. Poročilo za sejo republiškega koordinacijskega odbora;
3. Seznam gospodinjstev, katerim je s pomočjo kredita zagotovljeno stanovanje do zime;
4. Beležka o razgovoru na sedežu Skupščine občine Šmarje;
5. Arhivska škatla – fond takratne »Skupščine občine Šmarje pri Jelšah (do leta 1994) – Potres na Kozjanskem od 1974«, ki je vsebovala naslednje dokumente – primarne vire: RKO odbor za odpravo posledic potresa; zapisnik 12. -zadnje seje, zapisnik 4. seje, sklic 9. seje in zapisnik 8. seje, vabilo na 15. redno sejo in zapisnik 14. seje. Ugotovili smo, da je bilo gradivo precej pomanjkljivo, veliko zapisnikov sej je manjkalo. V arhivski škatli sta bila že omenjena dva večja fascikla zbranih časopisnih člankov (sekundarnih virov), ki so vsi obravnavali poročanja novinarjev iz leta 1974 in 1975.

Gradivo – primarne vire smo pregledali in jih poskušali interpretirati. Vire smo tudi citirali. Navodila, kako se citira arhivsko gradivo, nam je pojasnila mag. Hedvika Zdovc.

Slika 11: Delo z viri v ZAC. Foto: mag. Hedvika Zdovc, 2024.

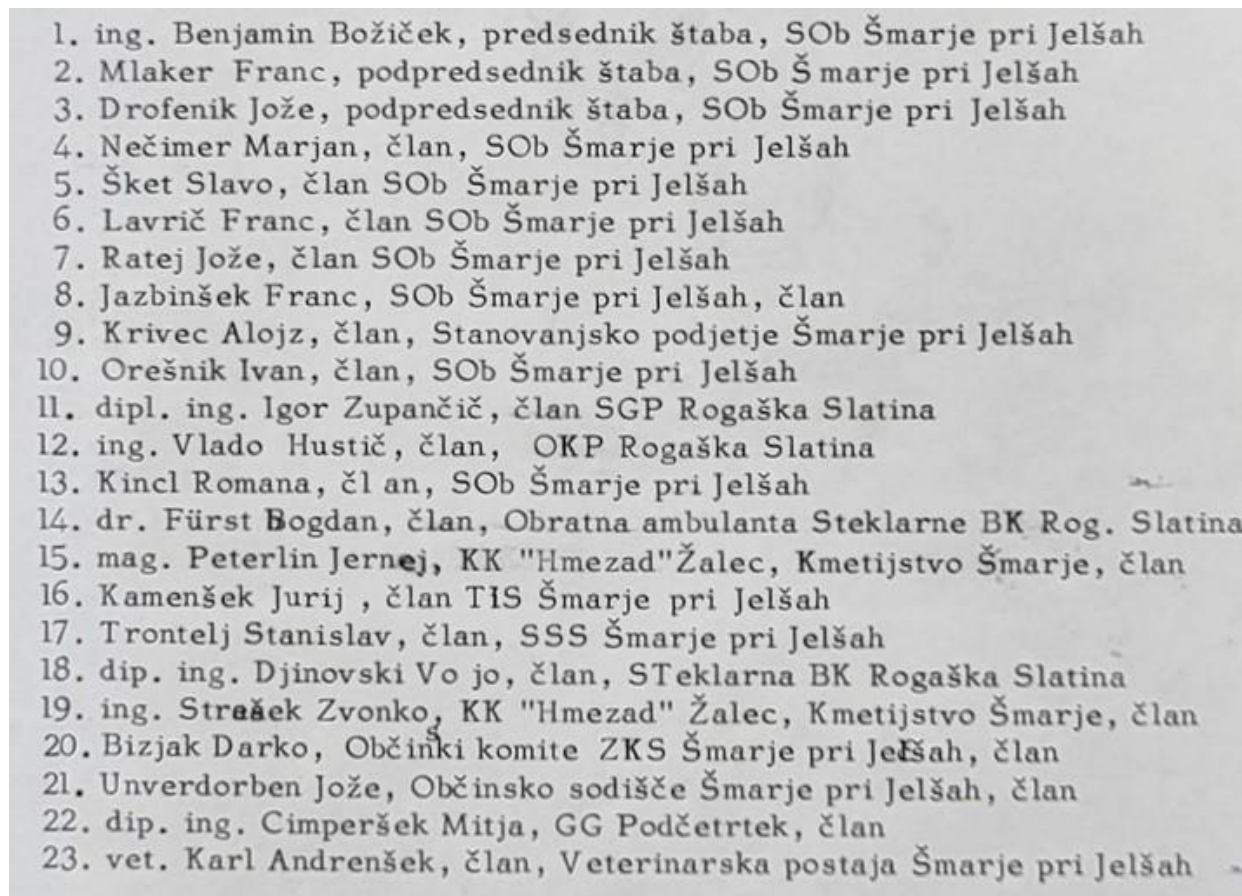
V ZAC smo pridobili dovoljenje, da smo za objavo primerne vire lahko fotografirali. Izpolnili smo matični list in izjavo, da bodo naši izsledki namenjeni raziskovalnim in izobraževalnim namenom.

Med štirimi samostojnimi dokumenti o kozjanskem potresu v ZAC je bilo tudi poročilo občinskega štaba za odpravo posledic potresa iz Šmarja pri Jelšah za sejo republiškega koordinacijskega odbora, ki je bila napovedana za petek, 5. 7. 1974 v Podčetrtku. Poročilo je podpisal predsednik občinskega štaba Šmarje pri Jelšah inž. Benjamin Božiček in je bilo namenjeno vsem članom koordinacijskega odbora.

Uro po potresu se je sestal ožji štab civilne zaščite, občine Šmarje pri Jelšah. Štab je organiziral dežurstvo, kjer so sprejemali telefonske klice in ustne pripombe občanov, ki so imeli poškodovane domove. Zjutraj je bilo ugotovljeno, da smrtnih žrtev na srečo ni bilo. Štab je organiziral dežurne službe vse do 3. 7. 1974. Javnim delavcem, ki so bili zadolženi za odpravo posledic potresa, so ukinili redni letni dopust. Zaradi obsežnih in dolgotrajnih nalog je IS imenoval poseben štab, v katerem so bili predstavniki družbenopolitičnih organizacij, Skupščina občine izvršnega sveta (SOIS), podjetij in samoupravnih interesnih skupnosti. Štab je ustanovil odbore, ki so delovali vsak na svojem področju. Ti odbori so povezovali manjše štabe v KS, z občinskim štabom so imeli številne pomembne naloge. Glavni občinski štab je s pomočjo odborov in štabov v KS takoj po potresu ljudem zagotovil varno bivanje (avtokamp prikolice, šotore, popravila dimnikov in streh ...). Proti plačilu je bila omogočena nabava potrebnega števila vreč cementa za manjša, a nujna popravila. Člani štaba so sodelovali v republiških strokovnih komisijah, ki so opravile klasifikacijo objektov glede na varnost bivanja. Zaradi čim hitrejšega popravila poškodovanih zgradb je glavni občinski štab imenoval tudi več komisij gradbene stroke, ki so sodelovale pri ocenjevanju popravil na družbenih stanovanjskih in gospodarskih objektih. Izobraževalna skupnost socialistične republike Slovenije (ISSRS) in člani občinskega štaba so skupaj ocenili popravila vseh po potresu prizadetih šol. Predstavniki republiške izobraževalne skupnosti so o odpravi posledic potresa na šolskih objektih poročali ISSRS in tudi predlagali rešitve. Popisali so tiste družine, ki zaradi ostarelosti hiš ali materialne (ne)sposobnosti, same niso zmogle popraviti nastale popotresne škode. Po prvih podatkih (prijave zbirane do 2. 7. 1974) je bilo prizadetih 1.800 stanovanjskih objektov, 19 šol in 4 zdravstveni objekti. Med potresom je bilo poškodovanih tudi 1.730 kmetij (takrat jih je bilo v občini Šmarje skupaj 3.400), od tega pa je bilo 1.111 takih, ki so že bile deležne odpisa davkov, starostnega in socialnega zavarovanja ali pa izjemnih olajšav. Škoda po potresu pa ni bila tako občutna na ožjem Kozjanskem, tam, kjer so adaptirali ali zgradili nove objekte po

okupatorjevem požigu leta 1944. Občinski štab na čelu z inž. Božičkom je že julija 1974 predlagal širšo družbeno solidarnostno pomoč.¹⁶

Dne 25. 7. 1974, dober mesec po potresu, je IS SOb Šmarje pri Jelšah izdal Sklep o imenovanju štaba za odpravljanje posledic potresa na območju občine Šmarje pri Jelšah. Štab za odpravljanje posledic so imenovali že na seji dne, 1. 7. 1974.

-
1. ing. Benjamin Božiček, predsednik štaba, SOb Šmarje pri Jelšah
 2. Mlaker Franc, podpredsednik štaba, SOb Šmarje pri Jelšah
 3. Drofenik Jože, podpredsednik štaba, SOb Šmarje pri Jelšah
 4. Nečimer Marjan, član, SOb Šmarje pri Jelšah
 5. Šket Slavo, član SOb Šmarje pri Jelšah
 6. Lavrič Franc, član SOb Šmarje pri Jelšah
 7. Ratej Jože, član SOb Šmarje pri Jelšah
 8. Jazbinšek Franc, SOb Šmarje pri Jelšah, član
 9. Krivec Alojz, član, Stanovanjsko podjetje Šmarje pri Jelšah
 10. Orešnik Ivan, član, SOb Šmarje pri Jelšah
 11. dipl. ing. Igor Zupančič, član SGP Rogaška Slatina
 12. ing. Vlado Hustič, član, OKP Rogaška Slatina
 13. Kincl Romana, član, SOb Šmarje pri Jelšah
 14. dr. Fürst Bogdan, član, Obratna ambulanta Steklarne BK Rog. Slatina
 15. mag. Peterlin Jernej, KK "Hmezad" Žalec, Kmetijstvo Šmarje, član
 16. Kamenšek Jurij, član TIS Šmarje pri Jelšah
 17. Trontelj Stanislav, član, SSS Šmarje pri Jelšah
 18. dip. ing. Djinovski Vojko, član, STEklarna BK Rogaška Slatina
 19. ing. Strašek Zvonko, KK "Hmezad" Žalec, Kmetijstvo Šmarje, član
 20. Bizjak Darko, Občinski komite ZKS Šmarje pri Jelšah, član
 21. Unverdorben Jože, Občinsko sodišče Šmarje pri Jelšah, član
 22. dip. ing. Cimperšek Mitja, GG Podčetrtek, član
 23. vet. Karl Andrenšek, član, Veterinarska postaja Šmarje pri Jelšah

Slika 12: Seznam 23 članov štaba za odpravljanje posledic potresa na območju občine Šmarje pri Jelšah. Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 111-62/74 Sklep o imenovanju štaba za odpravljanje posledic potresa na območju Občine Šmarje pri Jelšah.

Štab naj bi zasedal stalno. Štab¹⁷ naj bi sodeloval s pristojnimi republiškimi organi ugotavljal škodo, ki je nastala ob potresu na območju občine Šmarje pri Jelšah. Člani naj bi izvajali ukrepe, da bi se ugotovila višina škode in izvedli vsi ukrepi za odpravo škode. Obveščeni so bili vsi

¹⁶ SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 06-138/74 Občinski štab za odpravo posledic potresa Šmarje pri Jelšah. Poročilo za sejo republiškega koordinacijskega odbora.

¹⁷ Na seznamu so leta 2024 živi le še g. Franc Mlaker in g. inž. Vlado Hustič. Poskušali smo navezati stik z njima, a brez uspeha.

člani štaba. Sklep je podpisal predsednik štaba, inž. Benjamin Božiček, ki je bil zaposlen na SOb Šmarje pri Jelšah.¹⁸

Med samostojnimi enotami gradiva, ki so bila o kozjanskem potresu na voljo v ZAC je tudi dokument o gospodinjstvih, katerim so s pomočjo kredita zagotovili stanovanja do zime. Dokument je bil izdan 26. 8. 1974 in je bil naslovljen na SSS v Šmarju pri Jelšah. Podpisal ga je predsednik občinskega štaba za odpravljanje posledic potresa v Šmarju pri Jelšah, inž. Benjamin Božiček. Dokument je v vednost dobil predsednik SOb Šmarje pri Jelšah tov. Lojen in Biro za odpravo posledic potresa Šmarje, ki ga je vodil dipl. inž. gradb. Henrik Čmak, vsem po potresu prizadetim KS in arhivu Štaba.

Veliko družin je jeseni 1974 še vedno prebivalo v šotorih, prikolicah, skednjih ali celo v življenjsko nevarnih zgradbah. Zato je ožji občinski štab Šmarje na svoji seji, 19. 8. 1974 sklenil, da bodo skupaj s štabi KS izvedli pregled nad ogroženimi družinami, ki naj bi imele prednost pri usposobitvi in novogradnji stanovanj do zime 1974. Člani štaba so organizirali razširjene seje štabov v KS z namenom, da napravijo seznam družin, katerim je potrebno dodeliti kredit za novogradnje (prizadeti IV. kategorije) ali usposobiti stanovanje (I., II., III. kategorija) za ostarele, otroke in socialno ogrožene. K sporočilu je bil priložen seznam prizadetih občanov v KS, ki je služil za razporeditev gradbenih operativnih skupin, ki so pomagale pri hitrejšem odpravljanju posledic, posebej pri družinah, ki tega niso zmogle same. Sklep o takšni obliki evidentiranja prizadetih v potresu je bil sprejet tudi na republiškem štabu 21. 8. 1974. Pri dodeljevanju višine posojil, ki so bila nekatera povratna, druga pa nepovratna, so si prizadevali prizadetim družinam priskrbeti varno bivanje čez zimo 1974/75. Občinski štab je izvedel posebno anketo, s katero je ugotovil, koliko prizadetih družin je podnajemnikov in koliko lastnikov objekta, v katerem živijo. SSS Šmarje je prevzela odgovornost za zagotovitev stanovanj prizadetim občanom. Pri tem delu ji je pomagal tudi biro, ki je bil nastanjen v šmarski stari šoli.¹⁹ Lastnikom stanovanjskih zgradb, ki so bile v IV. kategoriji, je štab dal prioriteto, dobili so gradbeno dovoljenje, tipske načrte in zakoličbo parcele v roku 10 dni. SSS Šmarje je dobila nalogo, da je občane o vsem obveščala in tako marsikomu prihranila odvečna potovanja v Šmarje.²⁰

¹⁸ SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 111-62/74 Sklep o imenovanju štaba za odpravljanje posledic potresa na območju Občine Šmarje pri Jelšah.

¹⁹ Opozoriti je potrebno, da ne gre za Šmarsko »Staro šolo«, kot jo poznamo danes, leta 2024. »Stara« šola je leta 1974 bila na lokaciji današnje pošte.

²⁰ SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 36-14/74 Občinski štab za odpravo posledic potresa v občini Občine Šmarje pri Jelšah. Seznam gospodinjstev, s katerim je s pomočjo kredita zagotovilo stanovanje do zime.

Med samostojnimi enotami gradiva o potresu v ZAC je bila tudi »beležka« o razgovoru o posledicah potresa na sektorju kmetijstva in odpravi le-teh na potresnem območju. Razgovor je bil opravljen 17. 9. 1974 na sedežu SOb Šmarje pri Jelšah. Beležko je sestavil Franc Lubej, direktor Podružnice za kmetijstvo Celje.

Razgovora so se udeležili predstavniki naslednjih družbenopolitičnih organizacij: Ljubljanske banke, medobčinskega sveta Zveze komunistov (ZKS) Celje, občin Šmarje pri Jelšah in Šentjur pri Celju, Kmetijski kombinat (KK) Hmezd Žalec, podružnice Ljubljanske banke (LB) v Celju in podružnice za kmetijstvo Celje.

V uvodu je predsednik SOb Šmarje Joško Lojen pojasnil izvajanje akcij s strani republiškega koordinacijskega odbora in skupnega občinskega štaba. Začeli so z gradnjo šolskih objektov in doma v Jelšingradu. Oba projekta sta se financirala iz solidarnostnih sredstev. Potresne oškodovance so kreditirali iz sredstev LB. Pričeli so tudi s stanovanjskim kreditiranjem. Ni pa še bilo rešeno vprašanje financiranja obnove kmetijskih objektov v družbenem sektorju in objektov zasebnega sektorja. Ta sredstva naj bi prispevali Zavarovalnica Sava in Maribor ter skupne rezerve gospodarskih organizacij republike, preostali del pa naj bi kreditirala banka.

Škoda v kmetijstvu naj bi bila zelo velika. V zasebnem kmetijskem sektorju je v obeh občinah bilo prizadetih 2.600 kmetij v družbenem kmetijskem sektorju pa je bilo škode za 16 milijonov dinarjev (samo za občino Šmarje, znesek vključuje tudi modernizacijo in restitucijo kmetij). V kmetijstvu naj bi potres povzročil največ direktne škode (po mnenju tovariša Strašeka kar 80 % vse škode). Predlagali so, da naj bi tudi kmetje dobili potrošniške kredite, zasebni kmetje in družbeni sektor kmetijstva, katerim obroki zapadejo v letu 1974/75/76 naj bi bili za 3 leta oproščeni odplačevanja. Za kmete bi lahko banke dodeljevale kredite pod ugodnejšimi pogoji: z odplačilno dobo 20 let, s 3-letnim moratorijem odplačevanja obrokov in 3 % obrestno mero. Investicije v zasebni sektor so videli v pospeševanju podružabljenja kmetijske proizvodnje (racionalnejša izraba zemljišč, skupinski hlevi in nasadi ...). Socialno ogrožene in neperspektivne kmetije naj bi reševali s pomočjo bank. Najprej so želeli reševati kmetije, ki niso bile določene za modernizacijo kot t. i. »perspektivne« kmetije. Prav tako naj bi modernizirali kmetije, ki niso bile poškodovane. Prisotni predstavniki so omenjali škodo na raznih drugih javnih objektih (trgovski lokali, skladišča, bankah ...).

Za pripravo **programa izgradnje kmetijstva v družbenem in zasebnem sektorju** so bili določeni strokovnjaki iz KK Hmezd Žalec, KK Šentjur in banke (podružnice za kmetijstvo Celje). V programu obnove naj bi ugotovili število perspektivnih kmetij, ki so bile poškodovane po potresnih kategorijah. Prikazana naj bi bila predračunska vrednost, predvidene nove gradnje ali popravila poškodovanih objektov, predvidena hitrost izgradnje in »kreditne kondicije«, ki

bi jih predlagale kmetijske organizacije. Program naj bi vseboval predlog o odlogu odplačil obstoječih investicijskih kreditov potresne oškodovance. Program naj bi posredovali LB – centrali v Ljubljani, da bi lahko pripravili ustrezno kreditiranje. Program naj bi bil verificiran v republiškem merilu (zlasti v kmetijski razvojni skupnosti Slovenije). Banka naj bi pri investicijskem programu sodelovala, če bi bil družbeno verificiran in v okviru svojih možnosti. Kmetijskim organizacijam naj bi pomagali s kratkoročnimi krediti za odkup sadne letine. Udeleženci sestanka so si še ogledali poškodovane objekte v Zibiki.²¹

Dne 3. 3. 1975 je bila v Ljubljani 9. seja RKO za odpravo posledic potresa na Kozjanskem. Na seji so podali informacije glede zneskov in dodeljenih občin za gradnje šol ter stanju na računih KO za odpravo posledic potresa na Kozjanskem.

Dokument je vseboval dve prilogi, in sicer:

- Podatke o združevanju delovnih organizacij (DO) za odpravo posledic potresa na Kozjanskem za izgradnjo posebnega objekta²² in
- Poročilo o prometu in stanju na računih KO za odpravo potresa na Kozjanskem za vse slovenske območne SDK (Ljubljana, Celje, Kočevje, Koper, Kranj, Krško, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Postojna, Ptuj, Trbovlje in Velenje), v katere so bile vključene SO. Šole, ki so bile poškodovane v potresu, je pomagalo graditi več SOb. V Zibiki je šolo gradila SOb Velenje, na Ponikvi SOb Ljubljana in v Pristavi pri Mestinju SOb Maribor. Za našteje šole je bilo namenjenih približno 6 milijonov dinarjev. SOb Mozirje pa je pomoč ponudila neposredno KS Zibika. Po podatkih iz Poročila o prometu in stanju na računih koordinacijskih odborov za odpravo posledic potresa na Kozjanskem leta 1975, so v drugem krogu (11. 10. 1974 do 15. 2. 1975) sredstev za Kozjansko zbrali skupaj 115 milijonov dinarjev. Od tega so jih porabili 41 milijonov. SOb Šmarje pri Jelšah je v obeh krogih skupaj dobila slabih 18 milijonov dinarjev, od česa jih je izplačala slabih 16 milijonov. Na računu jim je ostalo dobrih 1 790 000 dinarjev. SOb Šentjur je dobila veliko manj, »samo« slabe 3 milijone dinarjev, od česa so izplačali dobra 2 milijona. Na računu jim je ostalo pol milijona dinarjev.²³

²¹ SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 06-190/74 Občinski štab za odpravo posledic potresa v občini Šmarje pri Jelšah. Beležka o razgovoru o posledicah potresa.

²² Gre za posebne objekte – osnovne šole v skupščini občine.

²³ SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 53 Potres na Kozjanskem od leta 1974. 06-66/75 Republiški koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa na Kozjanskem.

Dne 11. 9. 1975 je na 11. zaporedni seji zasedal RKO za odpravo posledic potresa na Kozjanskem.

Pri potrjevanju zapisnika 10. seje so člani RKO ugotavljali, da nastajajo težave pri realizaciji premostitvenih sredstev – kreditov podružnice LB. Dolžnost bank naj bi bila, da kreditirajo in ne zavlačujejo z izvrševanjem sklepov izvršnega odbora (IO) LB. Po obširnem poročilu predsednika RKO o razpravi v skupščini glede opravljenega dela RKO do septembra 1975 je IS predlagal, da RKO preneha z delom, ko začne delati odbor podpisnikov družbenega dogovora. RKO je še ugotovil, da se v letu 1975 in 1976 akcija obnove nadaljuje. Ob koncu delovanja RKO naj ne bi pripravil poročila o delu, ampak le pregled zbranih in dodeljenih sredstev. Predsednik SOb Šmarje pri Jelšah, Joško Lojen, se je zahvalil RKO, socialistični zvezi delovnega ljudstva (SZDL), sindikatom ..., ki so pripomogli, da sta 1. in 2. krog akcije uspela. Poročali so tudi o gradnji šole na Kristan Vrh, ki še ni bila dograjena in so še potrebovali sredstva. Poročilo je predložil predstavnik KO Novo mesto, ki je bil »zadolžen« za postavitev šole na Kristan Vrh. Predstavniki Šmarja pri Jelšah so pripomnili, da je bila na Kristan Vrh projektirana celodnevna osnovna šola. Gradnja šole na Kristan Vrh naj bi presegala solidarnostna sredstva in je potrebovala zagotovitev sredstev iz šolskega sklada.

Nov družbeni dogovor na RKO je bil spremenjen s sklepom, da se 75 % zbranih sredstev nameni za Kozjansko. V razpravi so ugotovili:

1. Da predviden dotok sredstev v letu 1975 naj ne bi bil realiziran;
2. Da morata obe prizadeti občini od oktobra 1975 in za leto 1976 vrniti sredstva LB (skupaj 62 milijonov dinarjev);
3. Da družbeni dogovor za leto 1976 naj ne bi kazal materialnih perspektiv in da bi bilo potrebno ugotoviti, na kaj lahko računajo prizadeti občani, da akcija ne bi bila ustavljena;
4. RKO naj ponovno pozovejo občine, da dogovor podpišejo in pripravijo predlog pomoči za leto 1976.

Družbeni dogovor naj bi podpisali IS občin. Predlagali so še porabo drugih sredstev, ki se po zakonu zbirajo npr. (za Banjaluko). Sredstva bi lahko namenili tudi iz fonda za poplave, dar občine Kragujevac Sloveniji.

V obeh občinah so ugotavljali primanjkljaj sredstev, ki je znašal 62 milijonov, ki naj bi jih vrnil že prihodnje leto 1976, kar naj bi pomenilo, da se »zajeda« že v sredstva namenjena za leto 1976. Primanjkuje sredstev za stanovanjske skupnosti, saj je delo onemogočeno. Slednje naj bi veljalo za sredstva SSS, ki naj bi jim bilo normalno delo onemogočeno. RKO je poskušal podaljšati rok odplačevanja bankam vsaj tistih kreditov, ki so bili namenjeni kmetijstvu.

Predstavniki prizadetih občin so opozarjali, da gradnje 600 stanovanjskih hiš ni bilo mogoče zaključiti zaradi primanjkljaja sredstev.

Sredstva naj bi združevala SSS in naj bi se redno ter takoj plačevala. Novinarji naj bi evidentirali in v sredstvih javnega obveščanja objavili tiste SSS, ki niso podpisale samoupravnega sporazuma. SZDL naj bi dal pobudo, da bi podpisniki družbenega dogovora bili IS občinskih skupščin, tako naj bi se skrajšal postopek podpisovanja družbenega dogovora.

SSS naj bi s Zvezo samoupranih stanovanjskih skupnosti (ZSSS) sklenila pogodbo o izjemnem posojilu SSS Šentjur in Šmarje ter zvezo SSS Slovenije. Pomočnik direktorja Službe družbenega knjigovodstva (SDK) je poročal, da naj bi v drugem krogu solidarnostne akcije do 22. 8. 1975 bilo zbranih 97,5 milijonov din. Od tega naj bi bilo 6 milijonov nakazanih občini Šmarje in 2 milijona občini Šentjur. Na pobudo predstavnika občine Šmarje so na Republiško izobraževalno skupnost podali priporočilo, da se finančne težave pri gradnji OŠ Šmarje pri Jelšah premestijo s 3 milijoni din zbranih po zakonu.

LB je še zahtevala, da se 2,7 milijard premostitvenih kreditov vrne do 31. 10. 1975. RKO je LB dal garancijo (jamčil) za to. LB je sicer privolila, da bi se rok izplačila lahko podaljšal do 15. 12. 1975. Drugi del premostitvenih sredstev (6,2 milijard) naj bi se izplačal iz sredstev družbenega dogovora iz solidarnostno zbranih sredstev. Garancijo naj bi dal zbor podpisnikov družbenega dogovora. Garancija naj bi hkrati veljala kot priporočilo odbora podpisnikov.

RKO je tudi sklenil, da 400 milijonov stroškov posledic potresa na Kozjanskem »pokrije« RKO oz. odbor podpisnikov, razliko pa prispevata obe SSS (obe občinski SSS in ZSSS) iz svojih sredstev.

RKO je še ugotovil, da je mobilizacija kadrov za drugo leto (1975) še v teku. Zavod za raziskavo materiala naj bi določil status biroja in število strokovnjakov v njem za obe občini. RKO je ZRMK za njihovo dejavnost bil dolžan 64.000 din.

V letu 1975 je bilo občini Šmarje pri Jelšah namenjenih 5,5 milijona din. Od tega je bilo 4,5 milijona din namenjeno kot posojilo za kreditiranje stanovanjske izgradnje in 1 milijon din za dokončanje osnovne šole Šmarje pri Jelšah. Občini Šentjur pri Celju pa je bilo v letu 1975 namenjeno 3 milijone din kot posojilo za kreditiranje stanovanjske izgradnje in 480.000 din za zasnovo šole Loka pri Žusmu.²⁴

²⁴ SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 53 Potres na Kozjanskem od leta 1974. 06-225/75

Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa na Kozjanskem.

Dne 8. 10. 1975 so iz ZRMK Ljubljana, Biroja za tehnično pomoč na potresnem območju obravnavali temo, kako bodo oškodovani v potresu varno bivali preko zime 1975/76. Obvestilo je bilo namenjeno vsem članom Biroja za tehnično pomoč.

Ugotavljali so, da bodo pred začetkom zime 1975/76 morali ponovno pregledati kritične probleme stanovanjskih in gospodarskih objektov, kljub temu da je bila ta akcija izvedena že jeseni 1974. Stanje naj bi se namreč zopet poslabšalo. Ta ukrep je veljal predvsem za objekte, ki so bili leta 1975 na novo prijavljeni in pregledani ter za tiste, ki so še imeli zasilno podpiranje in bi le-tega pred zimo odpravili. Ta akcija naj bi se po posameznih KS zaradi primanjkovanja sredstev izvedla kar preko štabov civilnih zaščit. Če bi se pri praktičnem delu pokazali težji konstruktivni problemi, bi civilna zaščita (CZ) sodelovala s članom biroja, ki bi v njemu določeni KS pomagal s svojimi navodili. Predsedniki KS naj bi v tej akciji tesno sodelovali s člani biroja. V primerih, kjer zasilna ureditev varnega bivanja še ni bila urejena, bi to reševali z začasnimi montažnimi hišicami. Za te primere naj bi po posameznih KS napravili poimenske sezname, da bi lahko pravočasno naročiličasne montažne objekte. Poročilo je bilo dano v vednost vsem članom Biroja za tehnično pomoč, tovarišu Skaletu (tajnik koordinacijskega odbora), predsedstvom izvršnega sveta (IS) skupščine občine (SOB) Šmarja in Šentjurja ter predsednikom KS na področju Šmarja in Šentjurja. Predmet (zadevo) je podpisal vodja biroja inž. Henrik Čmak.²⁵

²⁵ SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 53 Potres na Kozjanskem od leta 1974. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa.

Samoupravni stanovanjski skupnosti (SSS) občine Šmarje pri Jelšah in Šentjur pri Celju sta 30. 10. 1975 podali informacije o škodi ob potresu v juniju 1974, odpravljanju posledic potresa in o problemih, ki so bili prisotni pri realizaciji obnovitvenega programa.

	<u>Šmarje</u>	<u>Šentjur</u>
1. Družbeni stanovanjski sklad	71,063.000	28.374.000
2. Zasebni stanovanjski sklad	538,661.000	195,536.000
S k u p a j :	609,724.000	223,910.000

Tabela 4: Ugotovljena restitucijska škoda po cenah v letu 1974 na področju družbenega in zasebnega stanovanjskega sklada, Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 53 Potres na Kozjanskem od leta 1974. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa.

Podatki iz Tabele 4 predstavljajo ugotovljeno rekonstrukcijsko škodo po cenah v letu 1974 na področju zasebnega in družbenega stanovanjskega sklada. Nanašajo se le na stanovanjske objekte III. in IV. potresne kategorije, ki so bili predvideni za rušenje in nujno sanacijo. Za odpravljanje posledic potresa sta SSS Šmarje in Šentjur prevzeli naloge kreditiranja in sta za to sprejeli enoten pravilnik o dajanju posojil. Po tem pravilniku so se posojila dajala za obdobje največ 25 let, za tako zasebni kot družbeni stanovanjski sklad. Za kreditiranje sta SSS-ja za obe občini potrebovala 577,797.000 dinarjev finančnih sredstev, razpoložljivih sredstev za obe občini skupaj pa je bilo samo 144,928.551 dinarjev. Problemi za realizacijo obnovitvenega programa, s katerimi sta se SSS srečevali, so bili večinoma povezani s primanjkljajem sredstev. Gradbena operativa je zahtevala, da se jim poravnajo vse obveznosti, drugače bi prenehala z obnovo. Trgovska mreža, ki je občanom dobavila gradbeni material, je grozila s tožbami in odvzemom materiala. Obe SSS sta prišli do spoznanja, da bi bilo možno vsa odobrena posojila realizirati do 31. 12. 1975, če pa to ne bi uspelo, bi morali zmanjšati obseg obnove v letu 1976. V letu 1976 so nameravali sanirati vse objekte, ki so bili v III. kategoriji poškodovanosti, omogočiti gradnjo upravičencem v IV. kategoriji in sanirati družbeni stanovanjski sklad. Za uresničitev teh ciljev so potrebovali skupno 356,071.000 dinarjev sredstev. Dokument sta podpisali SSS obeh občin Šmarje pri Jelšah in Šentjur.

FIZIČNI PLAN OBNOVE PO POTRESU IN REALIZACIJA
Pregled velja od 1.1974 do 1.10.1975

Zap. št.	Krajevna skupnost	Uvrščena v		Realizirana obnova						se ni pričelo reševati	
		III.ktg.	IV.ktg.	sanacija		novogradnja		montažni objekt.		III.ktg.	IV. ktg.
1	2	3	4	začeto	končano	začeto	končano	končano v gradnji			
1. MESTINJE		21	12	-	4	4	6	2	-	17	-
2. KRISTAN VRH		65	90	2	5	5	15	9	12	58	49
3. ŠENTVID		35	49	-	10	1	9	-	5	25	34
4. ZIBIKA		64	95	-	14	34	42	10	3	50	6
5. SLADKA GORA		22	10	-	1	7	2	-	1	21	-
6. PODČETRTEK		74	118	-	8	6	48	2	1	66	61
7. ŠMARJE		171	125	-	28	24	22	22	2	43	54
8. KOSTRIVNICA		27	20	-	-	-	-	-	2	27	18
9. TINSKO		23	19	-	1	2	3	2	2	22	10
10. PRISTAVA		98	87	-	22	12	33	5	4	76	33
11. VINSKI VRH		37	129	4	7	10	13	6	2	25	98
12. ROGATEC		4	2	-	-	-	-	-	-	4	2
13. BUČE		47	37	-	13	4	3	6	5	34	19
14. ZAGORJE		16	32	-	4	1	-	-	-	12	31
15. KOZJE		23	25	-	5	9	-	-	3	18	13
16. LESIČNO		68	68	2	10	13	9	1	9	56	36
17. BISTRICA OB SOTLI		9	18	-	-	-	-	-	-	9	18
18. POLJE OB SOTLI		23	21	-	10	3	3	-	2	13	13
19. ROGAŠKA SLATINA		114	84	4	23	4	26	3	3	87	50
20. VIRŠTAJN		33	56	-	4	4	10	5	2	29	35
21. PODŠTETA		30	18	3	-	1	-	-	-	27	17
SKUPAJ:		1004	1115	15	169	144	245	73	58	820	595

Šmarje, 31.10.1975

Vodja biroja
ČMAK ing. Henrik, l.r.

Tabela 5: Plan obnove po potresu in realizacija (31. 10. 1975). Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 53 Potres na Kozjanskem od leta 1974. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa.

V Tabeli 5 so predstavljeni podatki o obnovi, novogradnji in montažnih stavbah postavljenih namesto zgradb, ki so bile uvrščene v III. in IV. kategorijo za občino Šmarje pri Jelšah. Od skupaj 2119 objektov je bilo do konca oktobra 1975 še 1415 objektov v obstoječem stanju (niso jih sanirali ali zgradili novih objektov). 245 poškodovanih objektov so zgradili na novo, sanirali so jih 169. Zgradili so tudi 73 montažnih stavb.²⁶

Med viri v ZAC-u je bila tudi samostojna enota, ki priča o odpravljanju posledic potresa do novembra 1975: V njej je tudi vabilo za XV. redno sejo. Napisal jo je tajnik koordinacijskega odbora Ivo Skale.

Težave z nelikvidnostjo (likvidnost – sposobnost v danem času poravnati svoje plačilne obveznosti, plačilna sposobnost²⁷) so se pojavile v mesecu avgustu 1975. Glavni vzrok te nelikvidnosti je samoupravni sporazum stanovanjskih skupnosti Slovenije in družbeni odgovor

²⁶ SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 53 Potres na Kozjanskem od leta 1974. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa.

²⁷ Fran, slovenski jezikovni spletni portal. Dostopno na:

https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=*likvidnost Pridobljeno 7. 2. 2024.

Oba sta bila podpisana z veliko zamudo. Potrebna sredstva za odplačevanje so bila izločena pri skupščinah, vendar dokler se ni objavil sporazum v Uradnem listu, SDK ni mogel izdati nalog za prenos namenskih sredstev (oškodovani niso mogli dobiti nakazanega denarja). Zaradi tega so kozjanska delovišča predčasno zapustile slovenske gradbene operative, ki so pustile veliko ljudi brez dokončno zgrajenih bivališč. V pomoč je koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa izdal nalog krajevnim skupnostim, štabom civilne zaščite in tehničnemu biroju za pregled še nepregledanih objektov oškodovancev III. in IV. kategorije in njihovo zavarovanje pred pričakovanimi katastrofami zime v letu 1975.

Planirana sredstva do zaključno leta 1975	
a) RKO prvi solidarnostni krog in solidarnost stanovanjs. sredstev	51.000,000
b) Slovenske občine, II. solidarnostni krog	25.000,000
c) Samoupravni sporazum stanovanjskih skupnosti SRS	48.750.000
d) Zakon o solidarnosti - osmutek družbenega dogovora	60.000.000
Skupaj planirana -predvidena sredstva za stan. izgradnjo	184.750.000

Tabela 6: Planirana sredstva do zaključno leta 1975. Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa. Vabilo na 15. redno sejo.

Planiranih sredstev za stanovanjsko izgradnjo do zaključka leta 1975 je bilo približno **185 milijonov dinarjev**. Večino teh sredstev bi pridobili iz zakona o solidarnosti in prvega solidarnostnega kroga.

Realiziran plan solidarnostne pomoči.	
a) RKO prvi solidarnostni krog	51.000,000
b) Občine drugi solidarnostni krog	18.953,450
c) Samoupravni sporazum stanovanjskih skupnosti SRS	12.000,000
d) Zakon o solidarnosti (pamutek družbenega dogovora)	-
	<u>81.953,450</u>

Tabela 7: Realizirana sredstva solidarnostne pomoči. Vir: SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa. Vabilo na 15. redno sejo.

Sredstva, ki so jih resnično zbrali, so bila precej nižja od pričakovanih sredstev. Za odpravo posledic potresa so dobili še približno **38 milijonov dinarjev premostitvenih posojil**. Vse skupaj so v letu 1975 zbrali približno **120 milijonov dinarjev premostitvenih sredstev** (vključno s posojili). Na koncu leta 1975 je koordinacijskemu odboru za odpravo posledic potresa **primanjkovalo približno 65 milijonov dinarjev sredstev**. Ker niso mogli sestaviti realnega programa, niso vedeli, kakšen sistem zavzeti za odpravo posledic potresa v letu 1976. Tako tudi slovenske gradbene operative, ki bi morale imeti program, s kakšno delovno silo naj razpolagajo v letu 1976, niso vedele, koliko sredstev bo na voljo v omenjenem letu. Oškodovanec, ki je v letu 1974 dobil kredit 200 tisoč dinarjev (za poškodovan objekt IV. kategorije), je lahko napravil več kot oškodovanec, ki je dobil isto vsoto v letu 1975, saj je bila od junija dalje inflacija 36 %. Vrednost 200 tisoč dinarjev je takrat znašala samo še slabih 130 tisočakov.²⁸

²⁸ SI_ZAC/1044 Skupščina občine Šmarje pri Jelšah. 06-227/75 Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa. Vabilo na 15. redno sejo.

3.2 Pregled zgodovinske periodike

Je obsegal prispevke o potresu, ki so bili objavljeni v lokalnem časopisu Novi tednik. Članke smo našli v digitalni knjižnici dLib. Obravnavali smo še nekaj samostojnih člankov v Delu, Večeru in Kmečkem glasu. Iskali smo po ključnih pojmih »potres« in »Kozjansko«.

Najprej smo pregledali časopisne članke v časniku Novi tednik, ki je izhajal enkrat tedensko. Pregledali smo številke Novega tednika do zime v letu 1974, vključno s št. 25, v kateri so bili prvi podatki o potresu. Člankov in prispevkov je bilo zelo veliko. Najbolj zanimive so nam bile reportaže, ki so vsebovale veliko slikovnega gradiva. Suhoparnejši so bili zapisi sestankov raznih družbenopolitičnih organizacij, za katere je bil značilen t. i. birokratski žargon »leporečenja« na dolgo in široko, kar se je pojavljalo v vseh zapisnikih 70-ih let prejšnjega stoletja.

Slika 13: Bloku številka 24 v Šmarju pri Jelšah je odneslo kar celo steno tik pod slemenom strehe. Vir: Zemlja se je tresla. Novi tednik, št. 25, 27. 6. 1974, str. 1.

IS je razpravljal o posledicah potresa v Šmarju in Šentjurju ter ocenil veliko materialno škodo. Posledice potresa naj bi bile tolikšne, da so zahtevale širšo družbeno politično in solidarnostno akcijo. Zato je dal pobudo Republiškem komiteju (RK) SZDL in podelil SOb Šmarje pri Jelšah 600.000 din, SOb Šentjurju pa 300.000 din. IS je sprejel tudi predloge za sanacijo razmer po potresu.²⁹

²⁹ Zemlja se je tresla. Novi tednik, št. 25, 27. 6. 1974, str. 1.

Slika 14: Začelo se je življenje pod šotori, v stanovanjih je prenevarno. Vir: Strah na razmajanih tleh. Novi tednik, št. 25, 27. 6. 1974, str. 11.

»Prvi trenutek smo se začudili. Potem ko so se tla bolj valovila in se je čulo zamolklo grmenje, smo se prestrašili. Planili smo iz hiš, oni, ki so bili na polju, pa proti domu.«³⁰ To so bile besede večine prizadetih vaščanov v okolici Šentjurja in Šmarja, ljudi, ki so s strahom in žalostjo gledali svojo uničeno imovino. Potres je imel epicenter v okolici Grobelnega, presešel je 7 stopnjo MCS. Sledili so blažji popotresni sunki ob 19.04, 19.34 in 19.58 (približno 4. stopnje MCS) in en močnejši ob 23.26 (6. stopnje), ki je prepodil ljudi na plano in povečal stare poškodbe (preko 1.500 zgradb, približno 600 huje). Hudo so bile prizadete tudi osnovne šole.

»Zatreslo se je, v hiši so se na pohištvu odprli predali, leteli smo ven. Potres. Videl sem, kako pada dimnik na hiši Janka Juga. Ponoči zopet. Potem ni bilo več spanja. Odšel sem v vas, kjer ni nihče ostal pod streho. Zasilna ležišča, kjerkoli. Ljudi je bilo strah.«³¹

»Streha na šoli je nenadoma »zacvetela«. Stanovanje je bilo obupno razpokano, v razredih omet in prah.«³²

»Bili smo na travniku, nalagali smo. Ko je zatreslo, smo se najprej hecali, potem pa so pritekli otroci. In pogledjte, kaj je ostalo od stanovanja. Odmaknili smo postelje, da omet ne bi padal na nas. Po drugem sunku nismo več ostali v hiši. Prenevarno. Strop se lahko vsak trenutek zruši. Vidite, kako visi.«³³

»Spali smo v garaži, nimamo kam drugam. Šest nas je. Hiša je obnovljena, pogledjte jo zdaj. Razpoke, dimnik . . . «³⁴

³⁰ Strah na razmajanih tleh. Novi tednik, št. 25, 27. 6. 1974, str. 11.

³¹ Rudi Drame, predsednik KS Loka pri Žusmu. Prav tam.

³² Leopoldina Zendzl Janovsky, učiteljica v Loki pri Žusmu. Prav tam.

³³ Olga Lancner, Loka pri Žusmu. Prav tam.

³⁴ Ana Zabav, Hanjsko 33, s solzami v očeh in otrokom v naročju. Prav tam.

Po potresu poškodovanih večjih ruševin na srečo ni bilo, hudo so pa bili prizadeti posamezniki, ki si sami niso znali pomagati, zato je bila pomoč družbe takrat zelo pomembna. Prizadeto območje sta si ogledala Andrej Marinc (predsednik izvršnega sveta socialistične republike

Slika 15: Andrej Marinc med ogledom Jelšingrada, doma oskrbovancev, od koder so morali stanovalce preseliti. Vir: Strah na razmajanih tleh. Novi tednik, št. 25, 27. 6. 1974, str. 11.

Slovenije (SRS)) in Milan Kučan (sekretar RK SZDL). Po potresu je na prizadeto območje prispela pomoč v obliki šotorov iz podjetja Induplati iz Jarš pri Ljubljani in bivalne prikolice iz IMV Novo mesto. Kjer je to bilo mogoče, so ljudje začeli poškodovane objekte obnavljati sami. Kljub temu je po mnenju pisca prispevka za odpravo posledic bila potrebna krepka solidarnostna akcija. Najhuje je bilo v Šmarju, Zibiki in Grobelnem.³⁵

Seizmološki zavod v Ljubljani je okoli 12. ure napovedal nov popotresni sunek, ki pa na srečo ni bil tako močan. Noč po potresu je večina ljudi preživela na prostem; v avtomobilih ob cestah, na

vozovih s senom, improviziranih šotorih, ki so si jih postavili sami, kjer so se počutili varne. V Šmarju pri Jelšah so bile poškodovane skoraj vse stavbe, najbolj pa stanovanjski blok št. 24 (t. i. »šmarski nebotičnik«) in Jelšingrad. Prizadete so bile skorajda vse šole, čeprav naj bi pred potresom vse stare šolske zgradbe obnovili. Takšen primer je bila zibiška šola, od katere je ostal le kup opeke, kamena in prahu. Kovinotehna iz Celja je Šmarčanom in Šentjurčanom takoj namenila okoli 20 milijonov starih dinarjev. Prve ocene so v Šentjurju napovedovale kar 1 mrd starih dinarjev škode. Poškodovanih je bilo približno 30 % vseh stanovanjskih zgradb, 12 % pa jih je bilo potrebno porušiti.³⁶

V Celju so se odločili, da bodo združevali sredstva za pomoč na posebnem žiro računu. Akcijo za pomoč šmarski in šentjurski občini, ki se je udeležila tudi celjska občina, sta organizirala Republiški izvršni svet (RIS) in Izvršni odbor republiške konference (SZDL). Vsi delovni kolektivi v celjski občini so enodnevni zaslužek namenili za pomoč prizadetim v potresu.³⁷

³⁵ Strah na razmajanih tleh. Novi tednik, št. 25, 27. 6. 1974, str. 11.

³⁶ Prav tam.

³⁷ Po potresu Celje solidarno. Novi tednik, št. 26, 3. 7. 1974, str. 1.

Dne 13. julija 1974 je bil solidarnostni dan, namenjen zbiranju sredstev za Kozjansko. Inž. Jože Bučer (predsednik IS SOB Šentjur) je predlagal, da bi delovne organizacije, ki imajo zaposlene, ki so bili prizadeti v potresu, delale v avgustu 1974 še eno solidarnostno soboto. Tako bi pridobili sredstva za kreditiranje svojih delavcev.³⁸

Potres je prizadel osnovna proizvodna sredstva – gospodarska poslopja, zlasti hleve. Bilo je 1500 prizadetih gospodarstev, od tega 800 kmetov, neposrednih proizvajalcev hrane in 500 kmetij. Škode Na gospodarskih objektih je bilo za 10 milijonov dinarjev škode. Predračun za vzpostavljanje novega gospodarstva je pokazal, da bi za 500 kmetij potrebovali najmanj 21 milijonov din. V ta namen naj bi banke in hranilno-kreditne službe v letu 1974 in 1975 združile del sredstev. Z denarjem naj bi kreditirali naložbe v »kooperacijsko kmetijstvo«.³⁹ Članom kolektiva Temeljne organizacije združenega dela (TOZD) Šmarje pri Jelšah so namenili 10 milijonov din. Najbolj prizadetim, pa so dodelili so tudi tri dodatna stanovanja.⁴⁰

Delavski svet organizacije združenega dela (OZD) Libele Celje je sprejel sklep, da bodo drugo prosto soboto v mesecu juliju (13. julij), izkoristili za redni delovni dan. Izkupiček in dohodek od osebnih dohodkov preko 680 članskega delovnega kolektiva so nakazali kot pomoč šmarski in šentjurski občini za odpravo posledic potresa.⁴¹

Po potresu so bili Kozjanci rešeni plačevanja nekaterih dajatev, pri obnovi so pomagale tudi druge republike Jugoslavije. IS SRS je odločil vseslovensko akcijo in sprejel »družbeni dogovor« zbiranja enodnevnega zaslužka vseh zaposlenih. Takoj po potresu sta šmarska in šentjurska občina dobili od SRS-ja 900.000 din, ustanovljen je bil tudi RKO. Solidarnostne akcije so na pobudo IS SRS organizirali še: republiška konferenca SZDL, predsedstvo Zveze sindikatov SRS in ZSSS. V SOB v Šmarju pri Jelšah so menili da je bila pomoč Celjske občine premajhna, pozivali so tudi gradbena podjetja v Sloveniji, naj pošljejo gradbene ekipe na delovišča v občini. Izrazili so dvom, da ukrepi IS SRS-ja ne bodo zadostovali. Predlagali so, da bi morale pomagati banke, po možnosti naj bi del sredstev, ki jih še vedno zbirajo za

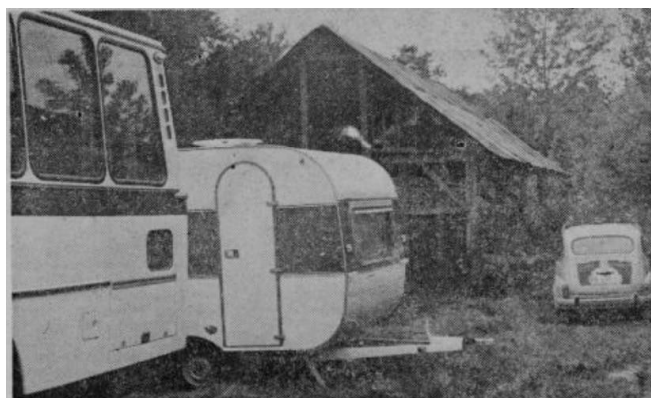
³⁸ Šentjurska ponudba. Novi tednik, št. 26, 3. 7. 1974, str. 1.

³⁹ Šlo je za sodelovanje »individualnih proizvajalcev hrane« (manjših kmetov) z občinskimi zadrugami.

⁴⁰ Škoda v kmetijstvu. Novi tednik, št. 26, 3. 7. 1974, str. 6.

⁴¹ Libela za kmetijstvo. Prav tam. Str. 8.

Banjaluko⁴² odvajali v obe občini. V nadaljevanju članka je več pretresljivih krajših ustnih izjav oškodovanih.⁴³

Slika 16: Prikolice za tiste, ki so imeli hiše poškodovane. Vir: Kozjanci čakajo. Novi tednik, št. 26, 3. 7. 1974, str. 19.

Ob potresu na Kozjanskem je bila do žrtev potresa solidarna celotna Slovenija. Zato so enodnevni sobotni zaslužek 13. julija namenili prizadetim občanom potresnega območja. V ta namen je Novi tednik kar na naslovnici objavil pismo bralca, ki je poudarjal dolžnost vseh poštenih in zavestnih ljudi Slovenije in Jugoslavije, da pomagajo »partizanski« Kozjanskemu prebroditi posledice potresa, ki naj bi v času narodnoosvobodilnega boja (NOB) največ dal za boljši jutri. Bralec, pisec pisma je predlagal, da vse organizacije (občinski odbori, SZDL, sindikati, zveza borcev (ZB), mladina, zveze komunistov (ZK) v občinah in DO) namenijo denar, ki ga porabijo za izlete, piknike, zabave ... prizadetim na Kozjanskem. »Pokazali bomo, da Kozjanci niso sami v nesreči« zaključuje bralec. Uredništvo časopisa je predlagalo, da naj bo 13. julij dan slovenske solidarnosti za Kozjansko.⁴⁴ Zastavljene rešitve za pomoč kmetijstvu po potresu so bile: pod ugodnimi pogoji zagotovljena posojila, in sofinanciran potrošni »repromaterial« za gradnjo (vijaki, okovje, zidni vložki, žebliji ...). Prizadetim kmetom naj bi pomagali tudi kmetje iz bližnjih območij, ki jih potres ni prizadel. Za manjše kmete so predlagali, da bi ti dobili določeno vsoto nepovratnih sredstev.⁴⁵

Koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa je najprej zagotovil denar (4 milijone dinarjev) za šoli v Zibiki in Loki pri Žusmu. Šoli naj bi bili montažni, zgradilo naj bi ju mariborsko podjetje Marles. LB je potresnemu območju odobrila kredit v višini 10 milijonov

⁴² V bosanskem mestu Banjaluka je bil 27. oktobra 1969 močan potres 8. stopnje po MCS. Umrlo je 15 ljudi, več kot 1100 pa je bilo lažje ali huje poškodovanih. Vir: <https://fototekamnzs.wordpress.com/2017/09/13/potres-v-banja-luki-27-oktober-1969/>. Pridobljeno 2. 2. 2024.

⁴³ Kozjanci čakajo. Novi tednik, št. 26, 3. 7. 1974, str. 19.

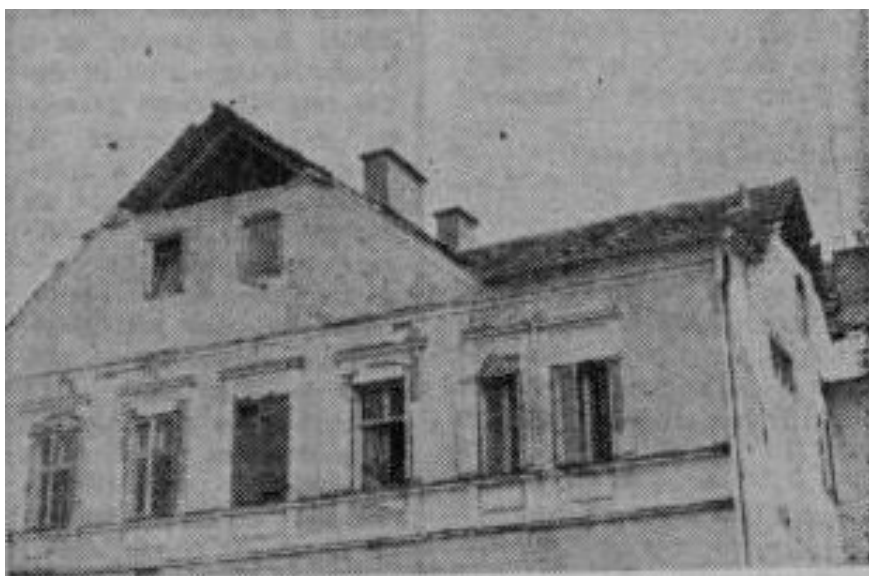
⁴⁴ Solidarna sobota. Novi tednik, 11. 7. 1974, št. 27, str. 1.

⁴⁵ Razmajana kmetija. Novi tednik, št. 27, 11. 7. 1974, str. 14.

din z 2 % obrestno mero. Predstavniki družbenopolitičnih organizacij v občinah Šmarje pri Jelšah in Šentjur so za pomoč prizadetim predlagali, da bi vsi delovni kolektivi v celjski, šmarski in šentjurski občini v septembru 1974, delali še en delovni dan. Delavci omenjenih kolektivov so imeli prednost za pridobitev ugodnih posojil za popotresno obnovo. Prizadeto območje si je ogledalo 20 komisij. Predvidevali so, da bo nastala škoda znana do konca julija, leta 1974. Solidarnostna akcija 13. julija je imela še večji pomen za zbiranje sredstev za odpravo posledic na šolah, saj so bile te tako prizadete, da bi septembra 1974 lahko več kot 100 otrok ostalo brez pouka.⁴⁶

Slika 17: Denar za dve šoli. Razpoke na gradu Olimje. Vir: Novi tednik, št. 28, 11. 7. 1974, str. 15.

Slika 18: Denar za dve šoli. Šola v Zibiki po potresu. Vir: Novi tednik, št. 28, 11. 7. 1974, str. 15.

⁴⁶ Po potresu in denar za dve šoli. Novi tednik, št. 28, 11. 7. 1974, str. 15.

V Šentjurju je bil sklican sestanek, ki ga je vodil predsednik izvršnega odbora republiške izvršne skupnosti J. Deberšek s predstavniki občinskih skupščin, političnih organizacij, zavodom za šolstvo in ravnatelji prizadetih šol obeh občin. Na njem sta bila prisotna tudi predstavnik podjetja Marles, ki sta zagotovila, da se podjetje Marles obvezuje, da bodo dokončali šole (Vinski Vrh⁴⁷, Zibika, Šmarje, Kristan vrh, Pristava in Šentvid) do konca novembra 1974, če bodo odgovorni uspeli pravočasno pripraviti lokacije in postaviti temelje.⁴⁸ Uredništvo Novega tednika je prosilo za odgovore direktorja Zavarovalnice SAVA (poslovne enote Celje) Jožeta Kuntarca o zavarovalni škodi po potresu. Povedal jim je, da zavarovalnica zaradi obsežnosti škode potresa ne jamči z izplačili zavarovancem, čeprav naj bi se zakon o tovrstnih okoliščinah spremenil.⁴⁹

Za Kozjansko je več podjetji in skupnosti, še posebej iz bližnjih območji, prispevalo manjše vsote solidarnostnih prispevkov ali materialne pomoči. Tako je Železarna Štore prizadetemu območju prispevala okrog 100 ton betonskega železa. Prizadetim delavcem iz svojega kolektiva so odobrili plačan dopust. Zveza skupnosti zdravstvenega varstva in zavarovanja Slovenije je za odpravo škode dodelila 3,170.000 din, pridobljenih iz sklada pozavarovanj. Ta sredstva naj bi bila namenjena le za akontacijo prizadeti zdravstveni službi v obeh prizadetih občinah in tamkajšnjemu prebivalstvu.⁵⁰

Vojaki jugoslovanske armade (JLA) so za Kozjansko zbrali okoli 50 milijonov dinarjev.⁵¹

V SO Slovenske Konjice so tri večja podjetja 13. julija (solidarnostna sobota) zbrala sredstva za Kozjansko, in sicer: Konus 140.570 dinarjev, LIP 140.000 dinarjev, Kovaška industrija Zreče 150.000 dinarjev.⁵²

Mladinski tisk Pionir je izdal posebno številko revije. Čisti dobiček od prodaje te številke je bil namenjen grajenju in obnovi šol na Kozjanskem.⁵³

O posledicah potresa sta se s predstavniki SO Šmarje pri Jelšah in Šentjur pogovarjala predsednik IS SRS Andrej Marinc in sekretar izvršnega komiteja (IK) centralnega komiteja (CK) ZKS Franc Šetinc. Najbolj ju je zanimala problematika obnove oz. gradnje kozjanskih

⁴⁷ Danes se to naselje imenuje Sveti Štefan.

⁴⁸ Gradnja novih šol. Novi tednik, št. 28, 18. 7. 1974, str. 3.

⁴⁹ Potresnega zavarovanja ni. Novi tednik, št. 28, 18. 7. 1974, str. 17.

⁵⁰ Za Kozjansko. Novi tednik, št. 29, 25. 7. 1974, str. 1.

⁵¹ JLA solidarna. Novi tednik, št. 30, 1. 8. 1974, str. 2.

⁵² Za Kozjansko. Novi tednik, št. 30, 1. 8. 1974, str. 3.

⁵³ Ljubljana: pionirji na Kozjanskem. Novi tednik, št. 41, 17. 10. 1974, str. 14.

šol. Na Kozjanskem je bilo nameščenih 6 delovnih brigad, 4 mladinske in 2, v katerih so bili prepotrebni »mojstri« - poklicni delavci ključavničarji, zidarji, električarji...⁵⁴

V občini Šmarje pri Jelšah je že bilo dogovorjeno, kje bodo postavljene nove šole. Bali so se, da te ne bodo postavljene dovolj hitro. Zato so poskušali izkoristiti vse možnosti, da bi otroci lahko septembra 1974 nemoteno sledili pouku. Občina Velenje je v Zibiki brez kakršnih koli obveznosti šmarske občine zgradila novo šolo. Za učitelje, ki so pred potresom živeli v šolah, so zgradili montažne Marles hiše. Kmetom, katerih bivališča so bila v I. in II. kategoriji eno leto ni bilo potrebno plačevati davka. Tistim, ki so imeli objekte v III. in IV. kategoriji pa dve leti.⁵⁵

Pri solidarnosti za Kozjansko ni pomagala samo cela Slovenija, ampak tudi več jugoslovanskih republik. Prvi solidarnostni dan (13. julij) je v Celju prinesel 155 milijonov dinarjev zbranih sredstev. Prihajalo je tudi do zakasnitev nakazil zbranih sredstev solidarnostnega dne. Velenjčani so se odločili za gradnjo OŠ v Zibiki, predvidevali so, da bo šola tam zgrajena do dneva republike (»Dan republike«, 29. 11. je bil najpomembnejši državni praznik v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (SFRJ)).⁵⁶

Za pomoč Kozjanskemu so se v Žalcu vključili v akcijo tudi delavci iz družbenih služb. Tako so prosvetni delavci⁵⁷ iz julijskih dohodkov prispevali 3,5 % od neto plače v solidarnostni sklad. Stanovanjski solidarnostni sklad pa je od svojih sredstev prispeval 5 % za obnovo stanovanj in namensko gradnjo. V Žalcu je večina delovnih kolektivov opravila solidarnostni dan, ostali pa so nakazali sredstva ali poslali pomoč v materialu.⁵⁸

Na Kozjanskem so po potresu začeli kazati znake hitrega propadanja kulturno-zgodovinski objekti – med njimi grada Jelšingrad in Olimje. Iz njiju so se morali izseliti prebivalci. Poškodovani so bili tudi gradovi Podsreda, Podčetrtek, Planina, Žusem, Kunšperk in cerkve v Kristan Vrh, Olimju, Orehovcu, na Ponikvi, Slakah pri Podčetrtku, Sv. Rok nad Šmarjem, Tinskem, Vinskem Vrh pri Slivnici, Završah pri Grobelnem in Zibiki. Za poškodovane cerkve naj bi sredstva za obnovo zbiral verska skupnost. Prizadeti so bili predvsem etnološki spomeniki stari nad 60 let. Nekatere izmed teh je bilo potrebno porušiti, druge pa so delno

⁵⁴ Med Brigadirji. Novi tednik, št. 29, 25. 7. 1974, str. 3.

⁵⁵ Pouk mora biti. Novi tednik, št. 29, 25. 7. 1974, str. 9.

⁵⁶ Za Kozjansko. Novi tednik, št. 30, 1. 8. 1974, str. 1,

⁵⁷ Gre za delavce, ki so bili zaposleni v vzgoji in izobraževanju (VIZ).

⁵⁸ Za Kozjansko. Prav tam, str. 3.

sanirali. Kot rešitev za pridobivanje sredstev za sanacijo kulturno zgodovinskih objektov je bila predlagana še ena solidarnostna akcija.⁵⁹

V potresu so bile v Šmarju pri Jelšah poškodovane večinoma stanovanjske hiše. Že mesec po potresu je LB je dala za stanovanjsko gradnjo 10 milijonov dinarjev in za druge potrebe 30 milijonov dinarjev kreditov. Na seji IO SZDL v Šmarju pri Jelšah je bilo znano, da bo na šmarskem območju zgrajenih sedem šol. Odredili so tudi izselitev prebivalcev Doma počitka Jelšingrad. Predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij so se na seji strinjali, da bodo v septembru delali še en solidarnostni dan, da bi sami zbrali kar največ sredstev. Dogovorjeno je bilo, da je začel SZDL Šmarje pri Jelšah izdajati poseben bilten, kjer so bili zbrani podatki o potresu in o odpravljanju posledic.⁶⁰

Občinska konferenca ZK v Šmarju se po potresu ni angažirala ločeno, ampak je stopila v skupno akcijo s koordinacijskim odborom za odpravo posledic potresa, občinskim štabom ter krajevnimi skupnostmi. Šmarski komunisti so v mesecu juliju analizirali stanje po potresu in prišli do zaključka, da naj bi bila škoda precej večja, kot so pričakovali.⁶¹

Celjska podružnica LB je za kredite odobrila 3 milijarde starih dinarjev za splošne potrebe in 1 milijardo starih dinarjev za stanovanjsko področje. Njihov kreditni odbor je v prvi fazi odobril 1,5 milijarde starih dinarjev za kreditiranje trgovin, da bi te lahko napolnile police z gradbenim materialom in pohištvom. Posojila za stanovanjske izgradnje so odobraval ob sodelovanju področnih KS. IO podružnice je odobril posojila z nižjo obrestno mero (namesto visokih 12 %, veliko ugodnejših 7,5 %).⁶²

Po ocenitvi škode so v Šentjurju ugotovili, da veliko prizadetih čez zimo 1974 ne bo imelo varnega bivališča. Posledično so se odločili, da bodo poskušali najprej obnoviti stanovanja, ki so bila v najhujšem stanju.⁶³

Pri odpravljanju posledic potresa je primanjkovalo gradbene operative, zato je nekaj del prevzelo domače gradbeno podjetje iz Rogaške Slatine. Na območje Kozjanskega pa so prišle tudi mladinske delovne brigade.⁶⁴

V celjski občini so 8. 8. 1974 imeli še eno solidarnostno akcijo (solidarnostni dan) za Kozjansko. V njej so zbrali približno 3 milijone dinarjev. Denar so nakazali republiškemu

⁵⁹ Velika škoda. Prav tam, str. 7.

⁶⁰ Iz zagate. Novi tednik, št. 31, 8. 8. 1974, str. 1.

⁶¹ Skupna akcija. Novi tednik, št. 31, 8. 8. 1974, str. 2.

⁶² Posojila. Novi tednik, št. 31, 8. 8. 1974, str. 5.

⁶³ Šentjur; Pomoči je premalo. Novi tednik, št. 31, 8. 8. 1974, str. 8.

⁶⁴ Treba je pohiteti. Novi tednik, št. 32, 15. 8. 1974, str. 1.

solidarnostnemu skladu. Obrtniki so zbrali okoli 1 milijon dinarjev, za pol milijona je bilo nakazil posameznih občanov. Poleg tega so se odločili, da bodo v Celju vsi delovni kolektivi v septembru delali še en delovni dan. Občina Celje je šmarskemu in šentjurskemu koordinacijskem odboru predlagala sestanek, na katerem so razpravljali o družbenih akcijah za solidarnostno pomoč prizadetim občinam. V Celju so po potresu menili, da prizadeto območje potrebuje strokovne kadre, ki bi lahko pomagali pri hitrejši usposobitvi nekaterih objektov.⁶⁵ Med potresom je bilo v šentjurski občini poškodovanih 1226 zasebnih objektov (922 stanovanjskih hiš in 304 gospodarskih poslopij). Poškodovanih je bilo tudi 75 družbeno-lastniških objektov, ker pa je imel posamezni objekt več stanovanjskih enot, je bilo število poškodovanih stanovanj precej višje. Do izdaje članka so bili temelji šole v Loki že končani, tako da so v tistem tednu že pričakovali prihod Marlesovih delavcev. Prizadeti, katerih škoda je bila ocenjena v I. in II. Kategorije, so škodo popravljali sami. Pomagale so jim delovne organizacije, med katerimi je izstopal Alpos Šentjur. Prebivalcem stanovanj, za katere ni bilo potrebe, da bi bila sanirana do zime (večinoma IV. kategorija) so uredili kletne prostore. V primeru, da bi kreditorejmalci odstopili od gradbenega načrta, jim je kredit bil odvzet.⁶⁶ Do izida članka še nekatere občine in delovne organizacije niso nakazale denarja zbranega v solidarnostnem dnevu (13. julij). V občini Šmarje pri Jelšah so zibiško šolo pomagali graditi Velenjčani. V Loko pri Žusmu so kmalu po izidu članka začeli dovažati Marlesove elemente za novo šolo, ki naj bi bila zgrajena do 15. 9. 1974. Problem (ne)delovanja ostalih šol so za nedoločen čas rešili s prešolanjem otrok, dogovarjali so se tudi, da bi eno šolo zgradili Ljubljanci. 10. 9. 1974 je v šmarsko in šentjursko občino prišla posebna delovna brigada iz Prekmurja, katere namen je bil pomagati odstranjevati ruševine in graditi nove objekte.⁶⁷ Šmarski, šentjurski in celjski koordinacijski odbori so se srečali na sestanku dne 19. 8. 1974. Na njem so ugotovili, da akcija za pomoč prizadetim ne poteka dovolj hitro in učinkovito. Poškodovanih zgradb je bilo toliko, da bi takrat na Kozjanskem morale biti kar 4700 delovišč. Solidarnostni dan (13. julij) je dal 4,5 milijarde starih dinarjev. V Ljubljani je o teh sredstvih razpravljala RKO. Prišli so do sklepa, da mora sredstva čimprej dobiti prizadeto območje. Ostala sredstva naj bi Kozjansko dobilo do sredine oktobra, ko naj bi v Sloveniji zbrali skupno 11 milijard starih dinarjev (desetino vseh potrebnih sredstev). Na seji so pozvali k večji solidarnosti in sporočili, da bo prizadeto območje iskalo pomoč v slovenskih razvitejših središčih. Podprli

⁶⁵ Še ena sobota. Novi tednik, št. 32, 15. 8. 1974, str. 2, Celje.

⁶⁶ Ne bodo vsi pod streho. Novi tednik, št. 32, 15. 8. 1974, str. 3.

⁶⁷ Prepočasna pomoč. Novi tednik, št. 32, 15. 8. 1974, str. 6.

so celjsko pobudo, da delovnim organizacijam, ki zaposlujejo prizadete, omogočijo prejem stanovanjskih kreditov. V obeh prizadetih občinah naj bi tudi poenostavili postopke za izdajo predpisanih dovoljenj za gradnjo.⁶⁸

Predsednik CK ZK Slovenije Franc Popit je obiskal temelje zibiške šole in se pogovarjal s predstavniki šmarske občine, domačini in člani RKO o odpravljanju posledic potresa. Zavzel se je za obnovo in dodeljevanje kreditov posameznikov. Popoldan je obiskal še brigadirje v Šentvidu pri Planini. Popit je pohvalil zavzetosti mladih za pomoč, saj so morali odkloniti okoli 4000 prostovoljcev, ki so hoteli udarniško pomagat na Kozjanskem.⁶⁹

Slika 19: Franc Popit na Kozjanskem. Vir: Popit na Kozjanskem. Novi tednik, št. 33, 22. 8. 1974, str. 3.

Slika 20: Tone Gabršek, ravnatelj zibiške šole. Vir: Tone Gabršek. Novi tednik, št. 33, 22. 8. 1974, str. 5.

V celjski občini so hitro zbrali 95 % vseh predvidenih sredstev za solidarnostno pomoč Kozjanskemu. Na republiški žiro račun so iz solidarnostnega dneva nakazali 330 milijonov starih dinarjev. Celjsko občinsko sindikalno vodstvo je zahtevalo podatke o pomoči, ki so jo delovni kolektivi nudili zaposlenim delavcem s prizadetega območja (npr. EMO, železarna

⁶⁸ Kje zastoj. Novi tednik, št. 33, 22. 8. 1974, str. 1.

⁶⁹ Popit na Kozjanskem. Novi tednik, št. 33, 22. 8. 1974, str. 3.

Štore ..., skupaj 16 podjetij). Delavci, ki so želeli graditi ali preurejati poškodovana stanovanja, so imeli težave z gradbenimi dovoljenji in drugimi pogoji gradnje, saj so imeli v šentjurski in šmarski občini premalo delavcev na skupščinskih upravnih službah.⁷⁰

Novinar Novega tednika M. Seničar je intervjuval po potresu prizadetega kmeta F. M., čigar hiša je sodila v najtežjo IV. kategorijo, gospodarsko poslopje ob hiši pa v III. kategorijo. F. M. je trdil, da še ni dobil denarja od države za popravilo hiše. Potarnal je, da naj bi ga zidar na dan stal kar 3 dnevne proizvodnje mleka. F. M. naj bi dnevno pridelal 40–50 l mleka. Gradnjo je oteževala tudi splošna draginja. Povedal je tudi, da cene kmečkih izdelkov na trgu zelo nihajo.⁷¹ Pomoč po potresu naj bi v občino Šmarje pri Jelšah prihajala prepočasi. SSS je dobila nalogo razdeljevanja sredstev med oškodovance, prednost naj bi imeli oškodovanci s stanovanji v IV. kategoriji (objekti, v katerih se ne da več bivati). Prva sredstva, ki jih je nakazala LB za šmarsko občino so znašala 700 milijonov, za Šentjur pa 300 milijonov din. Dne 28. 9. 1974 je IO SSS občine Šmarje pri Jelšah obravnaval primere vseh oškodovancev IV. stopnje. Kredit je dodelil 198 upravičencem. Skupaj so dobili 1,947 milijarde dinarjev (9,853 milijona na osebo). Kredit so podeljevali pod pogojem, da se je z gradnjo pričelo najkasneje do 30. 6. 1975. Posojila naj bi vračali 40 let, od leta 1978 dalje. RKO je podeli občini Šmarje 3 milijarde starih dinarjev kredita. Za obravnavo jim je ostalo še 40 % vseh prizadetih iz IV. Stopnje ter vse ostale kategorije. Prizadetim III. kategorije so prepustili odločitev rušenja ali popravljanja bivališča. Stanovanjska skupnost (SS) je predvidevala zgraditi 20 montažnih hiš Marles, ki naj bi bile postavljene do prve polovice decembra 1974.⁷²

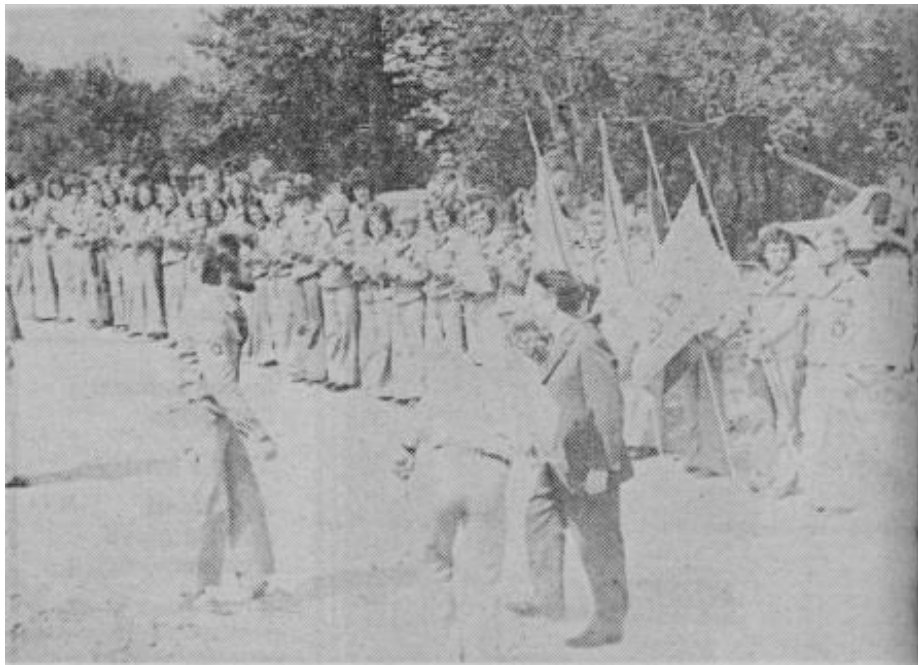
⁷⁰ Celje: nakazali 330 milijonov. Novi tednik, št. 33, 22. 8. 1974, str. 8.

⁷¹ Počasna pomoč. Novi tednik, št. 34, 29. 8. 1974, str. 14.

⁷² Gradnja se je pričela. Novi tednik, št. 35, 5. 9. 1974, str. 3.

Slika 21: Delavec pri delu na gradbišču. Vir: *Gradnja se je pričela. Novi tednik*, št. 35, 5. 9. 1974, str. 3.

Slika 22: Delavci iz Žalca, ki so pomagali graditi montažne bloke za učitelje v Loki. Vir: *Zadnji ho-ruk. Novi tednik*, št. 35, 5. 9. 1974, str. 8.

Do izida članka je bila montažna šola v Loki že v zaključni fazi. V Šentjurju so pričeli tudi z grajenjem osemletne osnovne šole (OŠ) na Ponikvi. Prav tako so v Loki pričeli z izgradnjo 13 Marlesovih montažnih stanovanj.⁷³

Problemi so se pojavljali pri zagotavljanju kredita, ki naj bi ga zagotovila banka. Trgovsko podjetje Jelša je oškodovancem razdelilo gradbeni material v vrednosti 300 milijonov starih dinarjev. LB je Jelši zagotovila, da bo v 30 dneh priskrbel sredstva za odplačilo materiala. Toda sredstev ni bilo in LB je rok podaljšala na 60 dni. Poleg tega so morali v pogodbo za

⁷³ Šentjur: prva stanovanja. *Novi tednik*, št. 35, 5. 9. 1974, str. 12.

kupce, ki so dobavljali material, napisati, da le-ta ne sme zapustiti občine. Tako so želeli preprečiti preprodajo materiala za višje cene.⁷⁴

V prvem tednu septembra 1974 se je podpredsednik RIS Zvone Dragan v Šentjurju sestal s predstavniki občin Šmarje pri Jelšah in Šentjur. Z Borisom Mikošem sta si ogledala gradbišča novih šol v Loki pri Žusmu in Zibiki. Dragan je bil zadovoljen, ker naj bi šlo odpravljanje posledic škode po potresu po načrtu. Vseh devet poškodovanih šol naj bi gradila slovenska mesta, ki so dolžnost sprejela z razumevanjem.⁷⁵

Celje je prevzelo odgovornost za gradnjo nove šole v Mestinju in druge družbene objekte v tej KS.⁷⁶

IS občinske skupščine Žalec je skupaj z občinskima konferencama SZDL in ZK sklenil, da naj bi delavci v žalski občini 21. 9. 1974 delali še eno solidarnostno soboto. Vključeni so bili tudi delavci družbenih služb, ki naj bi prispevali 3,5 % svojih osebnih dohodkov (OD). Poleg tega je občina Žalec skupaj z Velenjem in Mozirjem prevzela skrb za razvoj KS Zibika.⁷⁷

Na 2. seji RKO so potrdili, da je bilo v prvem krogu solidarnostne akcije zbranih 80 milijonov dinarjev. Akcija je bila zelo uspešna, zaostajal naj bi le zasebni sektor (kmetje, obrtniki, »svobodni« poklici ...). V drugem solidarnostnem krogu naj bi slovenske občine prevzele skrb za posamezne KS v šentjurski občini. Tako naj bi ljubljanske občine prevzele vse šentjurske KS. Velenje naj bi prevzelo Kolec, Mozirje Zibiko, Celje pa Rogaško Slatino, Mestinje in Rogatec. Občine naj bi pri celotni organizaciji sodelovale z lastno gradbeno operativo. Pri gradnji so imeli prednost objekti uvrščeni v III. kategorijo, pri tistih v IV. kategoriji so z gradnjo začeli leta 1974.⁷⁸

Do 19. 9. 1974 so se v Loki pri Žusmu zvrstile že 3 večje akcije. Prvo je opravil žalski Juteks s 40 člani, ki je v slabih delovnih razmerah izkopal temelje za stanovanjsko naselje. Z drugo je nadaljeval 18-članski kolektiv OŠ Franja Vrunča iz Slivnice, ki je izkopal temelje za učiteljsko zgradbo. V tretji akciji je 40 Marlesovih delavcev zgradilo kanalizacijo za novozgrajeno šolo v Loki. Ta je bila zgrajena v rekordnem času 2 mesecev, saj naj bi 29. 9. Marlesovi delavci predali šolo v roke pionirskemu odredu. Šola v Loki je imela 5 učilnic, prostor za vrtec in večnamenski prostor. Notranjost šole je opremilo ljubljansko podjetje Lesnina.⁷⁹

⁷⁴ Šmarje: Jelšina pomoč. Novi tednik, št. 35, 5. 9. 1974, str. 12.

⁷⁵ Gradbišča žive. Novi tednik, št. 36, 12. 9. 1974, str. 3.

⁷⁶ Celje za Kozjansko. Novi tednik, št. 36, 12. 9. 1974, str. 6.

⁷⁷ Žalec: še več za Kozjansko. Novi tednik, št. 37, 19. 9. 1974, str. 8.

⁷⁸ Kozjansko: občine KS. Novi tednik, št. 37, 19. 9. 1974, str. 12.

⁷⁹ Udarniške akcije. Novi tednik, št. 37, 19. 9. 1974, str. 13.

Slika 23: Kmet Janez Bračko s sinovoma Francijem in Stankom. Foto: L. Ojsteršek. Vir: Udarniške akcije. Novi tednik, št. 37, 19. 9. 1974, str. 13.

*Mladi iz Gaberk so priskočili na pomoč in začeli pomagati obnavljati ali na novo graditi stanovanjske hiše kmetom, ki so svoj dom izgubili v potresu. Trije kmetje so v teh dneh najbolj veseli, to so: Janez Bračko, Ivan Goručan in Henrik Belej. Večinoma imajo temelje že zabetonirane in prve zidove pozidane. Najtežje je pravzaprav 68-letnemu kmetu Janezu Bračku, ki mora pohiteti zato, da bo dobil do zime streho nad glavo, pa še za kmetijo mora skrbeti. Ima 13 ha zemlje, od tega tri obdelovalne, šest travnikov in štiri gozda. V hlevu ima pet glav živine, ki da mesečno po 300 litrov mleka. Vsi pa upajo, da bodo le uspeli izkoristiti lepo jesensko vreme in nove hiše urediti vsaj do tiste stopnje, ko bo možno v njih živeti.*⁸⁰

22. 9. 1974 je v občino Šmarje prispelo 96 mladih iz Velenja, Mozirja, Celja, Žalca, Slovenskih Konjic, Šentjurja pri Celju, Laškega in tudi iz Šmarja pri Jelšah, ki so na enodnevni akciji nudili pomoč pri saniranju posledic potresa. Razdelili so se v dve skupini. Prva je nudila pomoč kmetom pri adaptaciji in novogradnji stanovanjskih objektov v krajevni skupnosti Zibika. Druga pa je bila v krajevni skupnosti Šmarje pri Jelšah, v novem naselju, kjer je predvidena gradnja 20 montažnih stanovanjskih objektov.⁸¹

⁸⁰ Udarniške akcije. Novi tednik, št. 37, 19. 9. 1974, str. 13.

⁸¹ Akcija - z mladimi. Novi tednik, št. 38, 26. 9. 1974, str. 1.

Slika 24: Dronski posnetek Marleovega »novega naselja«⁸² v Šmarju pri Jelšah. Foto: Andrej Šarp, 2024.

V Šentjurski občini je stanovanjska skupnost kredite razdeljevala tako, da so upravičenci najprej dobili 60.000 dinarjev, nadaljnjih 60.000 dinarjev pa po ugotovitvi, če so gradili po načrtu. V KS Ponikva, ki je bila najbolj prizadeta, je kredit dobilo 25 upravičencev, sledila je KS Šentjur trg in okolica tudi s 25 upravičenci, Gorica pri Slivnici in Prevorje s po 8 upravičenci ter Planina pri Sevnici in Dramlje s po 2 upravičencema. Do konca septembra 1974 naj bi bil vseljiv nov blok, v katerem je bilo načrtovanih 23 stanovanj. Ta stanovanja so bila namenjena delavcem, katerih povprečni mesečni OD ni presegal 900 din.⁸³

Na zadnji seji RKO v Ljubljani so govorili o pomoči Jugoslavije Kozjanskemu. Jugoslavija je skladno z družbenim dogovorom o solidarnosti narodov odpravljala posledice potresa po ekonomskih zmožnostih. Cilji druge solidarnostne akcije so bili nadaljnje zbiranje pomoči in aktiviranje gradbene operative, da bi lahko na Kozjanskem normalno preživel zimo 1974/75. Do 13. 9. 1974 je bilo po podatkih SDK plačano 83.200,000 dinarjev solidarnostnih prispevkov. Gospodarstvo, negospodarstvo in solidarnostni stanovanjski sklad so takrat skoraj že dosegli planirane zneske solidarnostne pomoči; pri obrtnikih, kmetih in svobodnih poklicih je pa ta močno zaostajala. Slovenija je prevzela obveznost, da bo skupaj zbrala za 220 milijonov

⁸² »Novo naselje« je leta 2024 v Šmarju pri Jelšah precej spremenjeno, a vseh 20 Marlesovih montažnih hiš še stoji. 10 hiš je enojnih, 10 je »dvojčkov«. Mnoge so obnovljene, povečane, nekatere skoraj do nerazpoznavnosti. Ena Marlesova hiša je bila pred leti odstranjena in nadomeščena z novo moderno montažno hišo. Zanimivo, da je hiša v Finžgarjevi ulici št. 10 popolnoma izvorna, kot leta 1974, ko je bila postavljena.

⁸³ Novi tednik, št. 38, 26. 9. 1974, str. 1, Šentjur: stanovanja.

dinarjev solidarnostne pomoči. Pri gradnji šol so se nekatere občine odločile, da bodo gradile klasične šole namesto Marlesovih montažnih šol, saj razlika v ceni ni bila velika.⁸⁴

Šentjurčanu Ivanu Osetu so hišo uvrstili v III. kategorijo. K njemu naj bi delavci prišli popravljati hišo. Pomoč naj bi dobil tudi v podjetju, kjer je delal. Prav tako je prejel kredit.⁸⁵

V Šentvid pri Grobelnem so dne 28. 9. 1974 prišli graditi šolo delavci iz Banjaluke. Šola je po načrtih imela tri učilnice in večnamenski prostor. Do 8. 10. je bila končana šola v Zibiki. Gradili so jo Velenjčani.⁸⁶

Gasilski dom v Šmarju pri Jelšah je bil v potresu močno prizadet. Čeprav je bil kategoriziran med objekte IV. skupine (predviden za rušenje), so novega začeli graditi šele naslednje leto 1975. V potresu je bilo skupaj poškodovanih 12 gasilskih domov, Šmarje in Šentjur sta bila uvrščena v IV. kategorijo, Mestinje, Zibika in Vinski Vrh v III. kategorijo, Podčetrtek, Pristava, Sela-Verače v II. kategorijo. Imeno, Lesično, Kostrivnica in Kristan Vrh so bili uvrščeni v I. kategorijo. Delo Gasilske zveze Šmarje pri Jelšah je bilo leta 1974 usmerjeno v odpravljanje posledic po potresu, ker požarov na srečo ni bilo toliko.⁸⁷

V Šentjur je prišlo več gradbenih operativ, ki so večinoma sanirale objekte, ki so bili uvrščeni v III. kategorijo. Ekipe gradbene operative:

1. KS Ponikva in Dramlje, ki sta bili prizadeti s 40,2 % - podjetja Gradis, Slovenija ceste in Univerzal;
2. KS Šentjur in okolica prizadeta s 19,3 % - Tehnika Ljubljana;
3. KS Blagovna prizadeta s 5 % - Agroobnova Ljubljana;
4. KS Prevorje, Loka in Slivnica prizadete s 25 % - Obnova Megrad;
5. KS Planina in Dobje prizadeti s 6,7 % - ZGP Bežigrad, Ljubljana;
6. KS Kalobje prizadeta s 3,6% - ZGP objekti Črnuče.⁸⁸

Novo šolo na Vinskem Vrhju naj bi zgradili rudarski revirji iz Zasavja. Šola je imela rok dograditve leta 1975, imela naj bi štiri razrede in štiri stanovanja za učitelje, ki bi bila zgrajena že 1974.⁸⁹

⁸⁴ Sporočilo o odpravi posledic potresa. Novi tednik, št. 38, 26. 9. 1974, str. 9.

⁸⁵ Sem že na varnem. Novi tednik, št. 39, 3. 10. 1974, str. 11.

⁸⁶ Svetla sobota. Novi tednik, št. 39, 3. 10. 1974, str. 11.

⁸⁷ Janko Golež. Novi tednik, št. 40, 10. 10. 1974, str. 5.

⁸⁸ Šentjur: začeli delati. Novi tednik, št. 40, 10. 10. 1974, str. 8.

⁸⁹ Ne le fraze. Novi tednik, št. 40, 10. 10. 1974, str. 9.

Slika 25: Rudar Marjan Špilar polaga temeljni kamen za novo šola na Vinskem Vrhu. Vir: Ne le fraze. Novi tednik, št. 40, 10. 10. 1974, str. 9.

Občina Celje je prevzela skrb za KS Rogatec, Rogaško Slatino in Mestinje. V Mestnju je Celje zgradilo OŠ s tremi učilnicami in varstvenim oddelkom z rokom do pričetka šolskega leta 1975/76. Stroški grajenja šole so bili predvideni na okoli 3 milijone dinarjev, dela je izvajal Ingrad s pomočjo prostovoljcev. Prizadetih delavcev iz šmarske in šentjurske občine, ki so delali v celjskih delovnih kolektivih je bilo skupaj 543.⁹⁰

Po potresu so Dravske elektrarne večino akcij, ki so potekale po drugih nerazvitih območjih, prestavile na Kozjansko. Skupaj s KS Podčetrtek in Mestno skupščino Maribor (ki je prevzela patronat nad KS Podčetrtek), so izdelali podroben akcijski program pomoči.⁹¹

⁹⁰ Celje: v Mestnju. Novi tednik, št. 40, 10. 10. 1974, str. 12.

⁹¹ Dravske elektrarne pomagajo. Novi tednik, št. 41, 17. 10. 1974, str. 15.

Slika 26: Delavci Dravskih elektrarn pomagajo kmetu Osojniku zgraditi hišo. Vir: Dravske elektrarne pomagajo. Novi tednik, št. 41, 17. 10. 1974, str. 15.

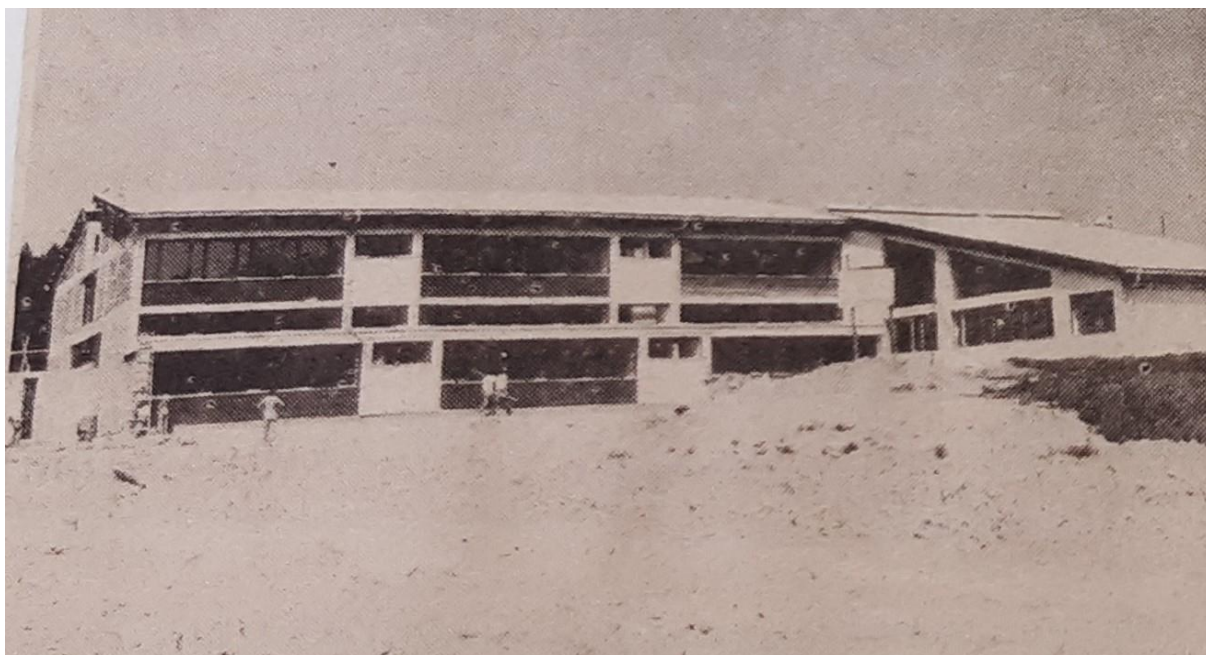
Otvoritev šole v Zibiki je bila 13. 10. 1974. Šolo so Velenjčani končali v 2 mesecih in je imela 4 razrede. Na otvoritvi šole so bili poleg Velenjčanov in domačinov tudi vidni družbenopolitični predstavniki: Boris Mikloš, Andrej Marinc, Sergej Kraigher ... V članku je več krajših izjav navdušenih krajanov o novi šoli.⁹²

Pridobili smo tudi članek iz Večera, zdel se nam je zanimiv, ker opisuje grajenje osnovne šole, v katero hodimo sami.

Ob pričetku šolskega leta 1974/75 so takratni učitelji čistili prostore novo zgrajene šole. Pri čiščenju in prenašanju opreme za učilnice so se jim pridružili tudi učenci. Zaradi prihranka so za prevoz surovin najeli le tovornjake, za vse drugo so »poskrbeli« učenci in učitelji. Na voljo je bilo le 12 učilnic, zato je morala šola uvesti pouk v treh izmenah. Šolo so obiskovali tudi učenci iz Šentvida pri Grobelnem. Kljub triizmenskem pouku so si učitelji prizadevali, da urnika ne krčijo, čeprav so ga kasneje morali. Nekatere šolske predmete so morali ukiniti kot npr. telovadbo in glasbeno umetnost. Kljub začetku pouka v šoli se je gradnja nadaljevala.⁹³

⁹² Zibika – nov utrip življenja. Novi tednik, št. 41, 17. 10. 1974, str. 16.

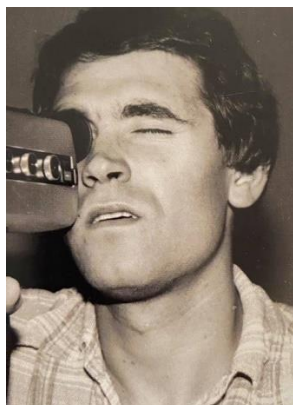
⁹³ F. Kramer, Učitelji in učenci delajo, V ponedeljek pričetek pouka v Šmarju. Večer, 20. 9. 1974.

Slika 27: Grajenje OŠ v Šmarju. Vir: F. Kramer, Učitelji in učenci delajo, V ponedeljek pričetek pouka v Šmarju. Večer, 20. 9. 1974.

3.3 Komentar filma Milana Miša Čoha: Zatrešla se je zemlja, 20. junij 1974

Dokumentarni film dr. Milana (Miša) Čoha iz leta 1974. Letos (2024) mineva 50 let od potresa na Kozjanskem. Posledice potresa in delček obnove v Zibiki je na kamero ujel takrat mlad študent Milan (Mišo) Čoh. Film, ki je bil leta 1974 posnet na 8 mm trak, je bil digitaliziran 5. februarja 2005. Glasbo je dodal Darko Pepevnik iz OŠ Podčetrtek. S pomočjo gospoda Jožeta Čakša smo dobili stik z gospodom dr. Čohom, ki živi v Ljubljani. Uspelo nam je pridobiti njegov film. Film je dostopen na youtube kanalu Bojan Rebernak. Naslov filma: Zatrešla se je zemlja. Potres na Kozjanskem, 20. junij 1974..⁹⁴

Slika 28: Milan (Mišo) Čoh med ljubiteljskim snemanjem leta 1974. Vir: Facebook, Jože Čakš 2024.

⁹⁴ Zatrešla se je Zemlja. Potres na Kozjanskem, 20. junij 1974. Avtor: Milan (Mišo) Čoh. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=H3NBQdNYD-E>.

Večino filma predstavljajo posamezne sekvence - barvni posnetki poškodovanih objektov v takratni občini Šmarje pri Jelšah. Najhuje je treslo na območju med Zibiko in Pristavo pri Mestinju. Pogostejše prikazane poškodbe so večje in manjše razpoke na fasadah in notranjih ometih zgradb, porušeni dimniki, odpadel omet, odkrite strehe (kritina bobrovec) in porušeni ognjepaži⁹⁵. Že 20. 6. si ljudje niso upali spati v poškodovanih hišah in so noč prebili pod nebom v začasno, zasilno postavljenih improviziranih zatočiščih, ker jih je bilo strah popotresnih sunkov. Kasneje se pojavijo večji šotori in prikolice, v katerih so živeli ljudje z močno poškodovanimi stanovanji. Film se zaključi pozitivno, saj sta zadnji dve minuti filma posvečeni gradnji nove OŠ v Zibiki. »Velenjčani« so se v Zibiko pripeljali s »krpanom«, dolgim mestnim avtobusom z deljeno karoserijo, ki je bil takrat v vasici Zibika prav gotovo atrakcija. Domačini so Velenjčane lepo sprejeli in dobro pogostili. V Zibiko je leta 1974 vodila ozka makadamska cesta.

Nekaj zanimivejših zgradb⁹⁶ v filmu:

2.09–2.15 močno poškodovana stara trgovina na križišču v Pristavi pri Mestinju, ki so jo kasneje porušili. Pred vojno je tu bila trgovina Antona Vehovarja.

2.34–2.48 Hajnsko 33 »pri Zajčevih«. Tudi to hišo so podrli.

3.48–3.53 stara pošta v Pristavi pri Mestinju. Danes je na istem mestu nova pošta, ki jo je Pošta Slovenije zaradi nerentabilnosti žal opustila.

5.18–5.38 župnišče in cerkev v Kristan Vrh, težek železni križ na vrhu zvonika se je zlomil in nagnil.

5.38–6.19 cerkev v Zibiki je bila tako močno poškodovana, da so po potresu maševali zunaj. Ko so jo sanirali, so v njej odkrili več fresk.

6.21–6.33 stara šola v Zibiki je bila ena izmed najbolj poškodovanih objektov. Zaradi poškodb so jo morali porušiti.

⁹⁵ Nemško; die Feuermauer, popačenka »fajermawer«. Gre za trikoten zidan ali lesen opaž, tudi zatrep. Vir: Fran, 2024.

⁹⁶ Zgradbe smo prepoznali s pomočjo Jožeta Čakša.

4 TERENSKO DELO

V literaturi in periodiki smo zasledili, da je država po potresu v sodelovanju s SSS zgradila več t. i. Marlesovih montažnih hiš. Celotno naselje montažnih hiš je zraslo v Šmarju pri Jelšah. Posamične hiše pa so zgradili v takratni celotni občini Šmarje. Ker so nas tovrstne hiše zanimale, smo jih poiskali in fotografirali. Kjer nismo našli lasnikov in posledično nismo dobili dovoljenja za fotografiranje, smo uporabili spletno stran »Google maps« in si pomagali s posnetki zaslona. Za pomoč pri lociranju posameznih starih montažnih hiš v okolici Šmarja nam je prijazno pomagal gospod Boštjan Vouk. Montažne hiše so bile konstruirane v mariborskem podjetju Marles. Material za montažne stene so bili veliki ravni azbestni paneli podjetja Salonit Anhovo. Tudi znamenita valovita strešna kritina (t. i. »salonitke«) so bile proizvod Salonita Anhovo. Paneli za grajenje hiš so bili nekoliko debelejši in ravni.

Slika 29: Manjša »socialna« "Gašperjeva" hiša. Vas Mala Pristava. Foto: Eva Rebernak, 2024.

Slika 30: "Gašperjeva" hiša iz druge strani. Foto: Eva Rebernak, 2024.

»Gašperjeva« hiša je po smrti lastnika zapuščena. Je primer manjše montažne hiše oz. (»solidarnostna hiša«), ki so jih gradili večinoma na podeželju. Podobne hiše smo zasledili na Vodenovem, Srževici, Vrhu pri Šmarju, Svetem Štefanu ... »Gašperjeva« hiša je izvirna neobnovljena, dograjen ima samo prizidek – garažo z lesenim nadstreškom.

Slika 31: Vogal hiše, vijačenje panelov. Foto: Eva Rebernak, 2024.

Slika 32: Prerez stene Marlesove hiše. Foto: Eva Rebernak, 2024.

Fotografija razkriva, kako so narejene stene montažnih hiš. Panel na zunanji strani je bil nekoliko debelejši (15–20 mm) kot pa tisti na notranji (10 mm). Na točkah, ker so bili paneli privijačeni je za oporo služil les. Stene so bile votle, ker je zrak najboljši izolator toplote. Montažne hiše so bile brez fasad, tudi pobarvali jih niso. Eden večjih projektov za reševanje stanovanjskega problema je bilo grajenje 20-ih montažnih hiš v Šmarju pri Jelšah.

Slika 33: Dronski posnetek Marlesovega »novega« naselja v Šmarju pri Jelšah. Foto: Andrej Šarp, 2024.

Tako je nastalo t. i. »novo naselje«, ki je »zraslo« na vzpetini južno od glavne ceste Celje–Rogaška Slatina. Danes so te hiše v veliki večini obnovljene in tudi preurejene. Nahajajo se v

Rožni in Finžgarjevi ulici. Enojnih enodružinskih hiš je še 9, ena je bila popolnoma odstranjena. Na njenih temeljih je zrasla moderna montažna hiša. Pet družinskih hiš t. i. »dvojčkov« še vedno obstaja in so obnovljene. Edina, popolnoma izvorna hiša je v Finžgarjevi ulici 10. Neizvorna je le streha, ki je bila prekrita. Na novo sta bila zgrajena tudi dva dimnika. Izvorni so stenski salonitni paneli, okna, rolete, »cokel«, ki je bil pobarvan v značilno rjavordečo barvo, balkon in ograja stopnišča ... Vzrok, da je ostala izvorna, je verjetno dejstvo, da ni bila nikoli v zasebni lasti, ampak je ostala v lasti stanovanjskega sklada.

Slika 34: Izvorna montažna Marlesova hiša v Finžgarjevi ulici 10. Foto: Eva Rebernak, 2024.

Slika 35: Primer obnovljenega "dvojčka" v Finžgarjevi ulici 13 in 15. Vir: Google Maps, 2024.

Slika 36: Montažna Marlesov hiša v Rožni ulici 7. Foto: Eva Rebernak, 2024.

Hišo v Rožni ulici 7 obnavljajo. Fasada je bila pobarvana, salonitni paneli so še vidni. Cokel so prebarvali. Zamenjali so okna. Tudi garažna vrata niso več izvorna. Izvorna so bila kovinska, rjave barve »na dvig«.

Slika 37: Montažna Marlesova hiša v Finžgarjevi ulici 3 je popolnoma obnovljena. Vir: Google Maps, 2024.

Slika 38: Popolnoma nova montažna hiša Finžgarjeva ulica 4. Vir: Google Maps, 2024.

Edina Marlesova montažna hiša, ki je dobesedno izginila je bila v Finžgarjevi ulici 4. Na njenih temeljih je »zrasla« moderna montažna hiša. V Šmarju nam je uspelo odkriti tudi montažno hišo, ki ni bila grajena v novem naselju, ampak blizu OŠ Šmarje. Na panelne plošče so naredili omet, ki se že lušči.

Slika 39: Montažna Marles hiša v Vegovi ulici 14. Foto: Eva Rebernak, 2024.

V Zibiki smo poiskali Jostovo hišo, ki med potresom ni bila poškodovana, ker je bila takrat nova. Zanimiva se nam je zdela, ker so jo Josti leta 2013 obnovili po izvirnih kozjanskih arhitekturnih načrtih.

Slika 40: Jostova hiša pred obnovo, leta 1979. Lastnik fotografije: Družina Jost.

Slika 41: Obnovljena Jostova hiša danes. Foto: Eva Rebernak, 2024.

Med obnovo hiše so odstranili balkone, saj jih izvirne »Kozjanske hiše« niso imele.

5 INTERVJU

5.1 Intervju z gospodom Jožetom Čakšem

Gospod Jožef Čakš, za prijatelje »Pepi«, aktivni upokojenec, bivši večkratni župan občine Šmarje pri Jelšah in bivši direktor Knjižnice Šmarje pri Jelšah živi v Šmarju pri Jelšah. Leta 2023 je napisal članek o kozjanskem potresu, ki je bil objavljen v Mohorjevem koledarju za leto 2024. Leta 1974 je nastopil delo knjižničarja v šmarski knjižnici. Potresa se dobro spominja. Odlikuje ga bister um in izvrsten spomin. Pripoveduje sam, vprašanj in podvprašanj skoraj ne potrebuje.

Zala: Kje ste bili v četrtek, 20. 6. 1974?

G. Čakš: Takrat sem študiral v Ljubljani, stanoval sem v 11. nadstropju študentskega bloka v Ilirski ulici. V Ljubljani se je potres le malo čutil. Zvečer sem po radiu in televiziji izvedel, da se je »streslo« na Kozjanskem. Drugi dan v petek sem odšel domov in ob prihodu v Šmarje videl prikolice in šotore. Na naši domačiji ni bilo velike škode, saj smo leto pred tem hišo obnovili. Iz petka na soboto ponoči sem čutil popotresni sunek, ki nas je »nagnal« iz hiše.

Zala: Po potresu se je začela obnova. Kako dolgo je trajala?

G. Čakš: Obnova je trajala vsaj 10 let. Prva, »hitra« obnova za najbolj poškodovane hiše je trajala približno dve, tri leta. Sledili so starejši objekti v Šmarju, nekatere so podrli in zgradili na novo.

Slika 42: Od leve proti desni: Raziskovalki Zala, Eva in gospod Jože Čakš med intervjujem. Foto: Alina Kočar, 2024.

Zala: Pri pisanju strokovnega članka za Mohorjev koledar ste prebrali kar nekaj časopisnih člankov. Menite, da so bili novinarji pod pritiskom države, da bi npr. stanje »omilili« ali po drugi strani pod pritiskom lokalne skupnosti, da bi škodo »napihnili«?

G. Čakš Novinarji niso poskusili ničesar omiliti. Na srečo ta potres ni terjal smrtnih žrtev ali poškodb pri ljudeh, kljub veliko zrušenim objektom. Ko so novinarji prišli v nek kraj, na neko domačijo, so opisali dejansko stanje. Pritisk na novinarje bi verjetno obstajal, če bi bila nesreča hujših razsežnosti z npr. smrtnimi žrtvami.

Zala: Poznate koga, ki je med potresom izgubil svoj dom?

G. Čakš Osebno ne poznam nikogar. O tem bi vam lahko več povedal gospod Jože Jagodič, učitelj v Zibiki, ki je v pokoju in še živi. Staro zibiško šolo so namreč morali porušiti, Jože in Nadja, pa sta se morala izseliti. Po potresu so v Zibiki Velenjčani zgradili novo šolo. V Šmarju je veliko ljudi po potresu živelo v šotorih in prikolicah.

Slika 43: Učitelja Jože in Nadjia Jagodič v razdejanem šolskem stanovanju v Zibiki. Omet je prekrival razmajano zidovje stavbe. Foto: Joco Žnidaršič. Vir: <https://www.facebook.com/photo?fbid=2285705795058526&set=pcb.2285706418391797>.

Zala: Kako ste vi videli neposredne posledice potresa?

G. Čakš: Ko sem se v petek sprehodil iz železniške postaje po trgu, sem videl več porušenih dimnikov in razpok na hišah. Prvi videz ni dajal občutka, da bo večja škoda, ampak objekti so bili načeti in precej prizadeti tudi od znotraj.

Zala: Se spomnite najbolj poškodovanih javnih objektov v Šmarju?

G. Čakš: Najbolj poškodovana je bila stavba, kjer je med vojnama in po vojni potekal pouk. Tam danes stojita gostilna Lipnik in Delavska hranilnica. V njej je bilo več stanovanj, ki po potresu niso bila več primerna za bivanje. Na ploščadi pred kulturnim domom je stala dolga hiša, gospodarsko poslopje, ki jo je imela v lasti gostilna Habjan. Na vrhu so bila stanovanja, kjer so stanovali takratni miličniki. Tudi iz te hiše so se ljudje morali izseliti. Močno je bil poškodovan t. i. »šmarski nebotičnik«, stanovanjski blok na Rimski cesti, ki so ga med vojnama zgradili za uslužbence takratnega sreza⁹⁷. Objekt so obnovili in še danes služi svojemu namenu – stanovanjskemu bivanju.

⁹⁷ Srez - upravna enota, okraj, ki je obsegal več mestnih ali vaških občin. Ukinjena je bila 1963–67 v SFR Jugoslaviji. Vir: Fran. Dostopno: <https://fran.si/iskanje?Query=srez&View=2> Pridobljeno: 5. 2. 2024.

Slika 44: "Šmarski nebotičnik", pogled z Obrtniške ulice. Foto: Eva Rebernak, 2024.

Slika 45: "Šmarski nebotičnik", pogled z Rimske ulice. Foto: Eva Rebernak, 2024.

Eva: Kaj pa glede poškodb na takratnih šolah?

G. Čakš: Takrat sta bila v Šmarju dva šolska objekta, prvi je stal na mestu današnje pošte, drugi pa je t. i. »stara« šola. Obe sta bili med potresom poškodovani. Žal so objekt, kjer danes stoji pošta morali porušiti, kar je bila velika škoda, saj je bil zelo lep. Že pred potresom se je v Šmarju začela graditi nova šola, ki jo obiskujete tudi vi. Na stari šoli se je namreč vdrl strop. Na novi, današnji šmarski šoli se je pouk začel jeseni, leta 1974. Kasneje so jo dograjevali. V objektu, kjer je zdaj pošta, je bil po potresu »biro«. V njem so bili strokovnjaki, ki so vodili popotresno obnovo. Marjan Žogan, inž. gradbeništva, ki danes živi v Rogaški Slatini, je še živeči član tega »biroja«, ki je biro tudi vodil.

Zala: Kako in kdo so poškodovanim objektom določali stopnjo poškodovanosti?

G. Čakš: Po »terenu« so hodile komisije, ki so ocenjevale škodo. Obstajale so štiri kategorije poškodb, ki jih boste zlahka poiskali v literaturi. Četrta je bila »najhujša«, sem so bili razvrščeni objekti z največ poškodbami. Na osnovi višine škode so oškodovanci prejeli posojilo, da so lahko obnavljali hiše.

Zala: Menite, da se je lokalna politika pravočasno in primerno odzvala na posledice potresa?

G. Čakš: Odziv je bil pravočasen in primeren. Šmarska in šentjurska občina sta v SRS sodili med »nerazviti«. Drugi dan po potresu so zasedali republiški izvršni svet (vlada) in organi na občini.

Zala: Katera skupina prebivalstva je bila najbolj prizadeta oz. ogrožena in na katerih objektih so bile poškodbe najhujše?

G. Čakš: Najbolj so bili prizadeti kmetje, ki so živeli v starih kamnitih hišah na podeželju. Te so sicer izgledale mogočne in dobro grajene, a so bile najbolj prizadete. Dimniki so bili skoraj vsi porušeni. Prav tako je bilo veliko razpok in porušenih končnih trikotnih stranskih zidov (nem. »fajermau« oz. zatrep) na ostrešjih. Najmanj prizadete so bile stare lesene hiše, ki so prenesle vibracije potresa. Največ poškodovanih objektov je bilo v Zibiki in Pristavi pri Mestinju, ker je bil tam epicenter potresa. Najbolj prizadeto je bilo vsekakor podeželje. Stare stanovanjske hiše, gospodarski objekti (hlevi) in »gorce«.

Zala: Kaj pa stanovanjski objekti v Šmarju?

G. Čakš: Na takratnih šmarskih stanovanjskih blokih in novejših hišah tudi ni bilo večjih poškodb, čeprav takrat še niso gradili »protipotresno« ali npr. »protivetrovno«, kot gradijo danes. So pa takratni »gradbinci« zelo varčevali z materialom, ker ga ni bilo oz. ga je bilo zelo malo. Opeka, cement, železo ... gradbeni material je bil po vojni dragocen. Ljudje so z obnovo hiteli. Značilna je bila medsosedska pomoč, ki je npr. danes skoraj ni več. Ko so na železniško postajo v Šmarje pripeljali vagone z materialom, so le-tega prodajali po trgovinah. Ljudje so bili srečni, če so lahko kupili npr. dva »žaklja« cementa. Leta 1974 tudi še ni bilo pravih cest. Ljudje so material vozili z vozovi s kravjo vprego, nosili v koših ... V našo vas, Malo pristavo, je npr. vodil le kolovoz, ki so ga posuli z gramozom. Leta 1976 sem se po tisti cesti domov pripeljal s »fičkom«.

Eva: Po potresu je država v Šmarju postavila montažne hiše podjetja Marles iz Maribora, ki v Šmarju stojijo še danes.

G. Čakš: Gradnja Marlesovega naselja v Šmarju (Vošnjakova, Rimska in Finžgarjeva ulica) je bila takrat odlična poteza, ker so bile montažne hiše najbolj potresno varne. Pri naseljevanju v te hiše so imeli prednost tisti, ki so živeli v najbolj poškodovanih stanovanjih. Za podjetje Marles je bila gradnja naselja tudi odlična promocija. Tako je nastal nov, sodoben predel

Šmarja, t. i. »novo naselje«. Na podeželju so gradili t. i. Marlesove »socialne« hiše, ki so bile manjše.

Zala: Po potresu so tudi na podeželju začeli graditi tipične nadstropne in visokopritlične hiše, ki so bile na podeželju nekaj povsem novega ...

G. Čakš: Ljudje na podeželju so bili kritični do starih kozjanskih stilskih hiš. Po potresu so želeli zgraditi novo veliko hišo z balkonom, ki je bil takrat moderen in zaželen. Ena izmed obnovljenih starih kozjanskih popotresnih hiš, ki sodi v ruralni prostor, stoji pri vhodu v Zibiko (pri Jostovih). Po obnovi in granji novih hiš se je bivanjski standard izboljšal. Ljudje so prišli do kopalnic, notranjih stranišč in udobnejših večjih bivanjskih prostorov. Ljudje na podeželju so si spodnje prostore (klet ali pritličje) uredili za bivanje, ker se niso stalno preobuvali ob vstopu v zgornje nadstropje.

Slika 46: Intervjuvanec Jože Čakš. Foto: Zala Dobnik, 2024.

Zala: So dobili pomoč vsi ali le tisti, ki so jo najbolj potrebovali?

G. Čakš: Pomoč je bila namenjena za objekte, ki so bili ocenjeni kot III. in IV. kategorija poškodovanosti. Za začetek je bila je solidna. Ljudje so poiskali tudi svoje vire prihodka, da so si zgradili nova bivališča. Če so bile ocene kategorij poškodovanih stavb pravične, je drugo vprašanje. Tisti, v III. kategoriji so se pritoževali, da bi morali biti v IV. kategoriji, ker imajo hišo bolj poškodovano od sosedove ... Najvišja pomoč za IV. kategorijo poškodovanosti je bila

20 milijonov dinarjev, za III. stopnjo pa 12 milijonov. Konec 70-ih in v 80-ih letih prejšnjega stoletja je Jugoslavijo zadela huda inflacija, zato so ljudje to pomoč obročno zlahka odplačevali in tudi odplačali.

Eva: Kako bi lahko te vsote pretvorili v evre, da bi imeli ljudje občutek, koliko je bila pomoč »vredna«?

G. Čakš: Septembra 1974 sem odšel v službo in prejel mesečno plačo knjižničarja – 200.000 dinarjev, kar je bila takrat ena stotina pomoči, kar pomeni, da so oškodovanci, ki so imeli objekt ocenjen v IV. kategoriji dobili 100 plač pomoči, kar ni bilo malo. Kot študent sem prejemal npr. 28.000 dinarjev štipendije. Lahko bi npr. tudi ugotovili, kakšna je bila takrat cena kilograma kruha ali npr. vreče cementa.

Zala: Po kakšnem postopku in kdo so ocenjevali škodo?

G. Čakš: Člani komisije so hodili »od vrat do vrat« in ocenjevali škodo. Pri tem so jim pomagali študentje iz Fakultete za arhitekturo in gradbeništvo. Nekateri študentje so naredili nekaj škode, saj so lastnike prepričevali, da starin, ki so jih hranili po podstrešjih, ne potrebujejo. Tako so študenti prišli do starin, ki so imele neko vrednost. Domačini so na starine, žal, gledali kot na »kramo«. O kategorizaciji poškodb in samem postopku ocenjevanja škode bi več vedel gospod Marjan Žogan, ki se je takrat s tem ukvarjal.

Eva: Ali so oškodovanci dobili pomoč v denarju ali npr. v gradbenem materialu?

G. Čakš: Prejeli so denar – nakazila na hranilne knjižice. Gradbeni material so morali ljudje kupiti sami. Stanovanjska skupnost pa je poskrbela za nabavo materiala in tudi npr. za gradnjo Marlesovega naselja.

Eva: Je država priskrbela gradbene delavce, ki so poškodovane zgradbe obnavljali?

G. Čakš: Gradbenih delavcev in gradbenih podjetij, kot jih poznamo danes, takrat ni bilo. Ljudje so svoja bivališča obnavljali in na novo gradili sami. Javne stavbe državnega sektorja (npr. šole) so obnavljali oz. znova zgradila državna gradbena podjetja. Npr. SGP Rogaška Slatina, ki ga je kasneje prevzel celjski Ingrad, ki danes ne obstaja več. Velenjčani so zgradili šolo v Zibiki, montažno zgradbo, ki je bila postavljena zelo hitro. Kot zanimivost naj navedem, da so bili v 70-tih letih mešalci malte izredno redki. Ljudje so malto mešali ročno ali v »mort trugah«. Poznali niso nobenih dvigal, ampak ročne vitle, s katerimi so vedra malte spravljali na višino.

Eva: Katera KS je bila najbolj poškodovana v občini Šmarje in katera v občini Šentjur?

G. Čakš: V Šmarju sta bili najbolj poškodovani KS Zibika in Pristava, saj je bil tam epicenter⁹⁸ potresa. V občini Šentjur pa je bila najbolj prizadeta krajevna skupnost Loka pri Žusmu, ker je v njej vas Tinsko. Ostale KS so bile manj poškodovane, ampak so tudi občutile intenzivnost potresa.

Eva: Kam so začasno premestili starostnike, stanovalce Jelšingrada, ki je bil poškodovan in dotrajan že pred potresom?

G. Čakš: Grad je bil namenjen prostorom »Doma onemoglih Jelšingrad«, ki je bil že desetletje pred potresom v slabem stanju. Ko so napeljevali cevi za ogrevanje, so uničili kar nekaj štukatur. Na širšem območju je bil šmarski »Dom onemoglih Jelšingrad«, kot se je takrat nehumano imenoval, edini dom za starostnike. Bil je precej poškodovan. Veliko družin je ostarele svojce odpeljalo domov, pri vseh pa to ni bilo mogoče. Slednje so preselili v drugi del stavbe. Med prostorsko stisko je v eni sobi bivalo tudi po 15 ljudi. Nemudoma so pričeli z gradnjo novega doma za starejše občane, ki je bil končan že leta 1976 in obratuje še danes. Bil je eden najmodernejših v Sloveniji, podobno kot kasneje zgrajen kulturni dom.

Zala: Si lahko drznemo danes trditi, da je bil ta potres leta 1974 pravzaprav »dobrotres« zaradi mnogih »pozitivnih učinkov« po potresu? Kako bi vi ovrednotili to drzno hipotezo?

G. Čakš: Ta potres je zagotovo povzročil napredek in razvoj Šmarja pri Jelšah, kot ga poznamo danes. Na srečo ni bilo nobene smrtne žrtve ali poškodovancev. Če bi prišlo do najhujšega, nihče tega potresa ne bi označil kot »dobrotres«. Ljudje so si zgradili nove hiše in prišli do boljšega standarda. »Dobrotres« tudi zato, ker so finančna sredstva, ki so bila dodeljena z inflacijo tako izgubila na vrednosti, da so jih ljudje z lahkoto vrnili. V prid temu izrazu gre tudi dejstvo, da so bile obnovljene vse šole, razen npr. šole na Sladki Gori, ki še danes deluje, v Lembergu, ki danes ni več v funkciji in v Šentvidu pri Grobelnem, kjer so danes stanovanja. Te stare šole so bile zgrajene še v času Avstroogrske in so bile »tipske«, gradnja pa je bila strogo nadzorovana s strani države. Najhujše poškodovane šole so bile v Zibiki, Kristan Vrhu, Pristavi pri Mestinju, ki je danes v funkciji gasilskega doma. Tudi za šmarski kulturni dom, ki je bil dokončan leta 1978 so se sklicevali na potresne poškodbe ostalih »stavb kulture«. Kinodvorana je bila takrat v stavbi, kjer je danes trgovina Telekom. Za gostilno Habjan, kjer je kasneje zrasel Šmarski hram, je bila manjša gledališka dvorana z manjšim odrom. Ker sta bili obe dvorani poškodovani, se je kulturni dom zgradil v Šmarju in ne npr. v Rogaški Slatini. Gradnja naj bi pripadla Šmarju tudi zaradi t. i. »aktivnega kulturnega življenja občanov«.

⁹⁸ Točka na zemeljskem površju, ki je najbližja središču potresa. Vir: Fran. Dostopno na:

<https://fran.si/iskanje?View=1&Query=epicenter>. Pridobljeno: 2. 2. 2024.

Eva: Če se vrnemo malce nazaj, kakšno je bilo življenje pred potresom in kako je potres vplival na življenja ljudi po potresu?

G. Čakš: Življenje se je precej spremenilo. Od posameznika – gospodarja in gospodinjstva je bilo odvisno, koliko je kdo uspel obnoviti in »iztržiti« od potresa. Življenje je do zime normalno teklo naprej. Sam poteka obnove nisem pretirano spremljal, ker sem bil mlad. Ko si mlad, ne opazuješ in ne zaznaš družbenih sprememb. Glavno posledico vidim v dejstvu, da so začeli graditi ceste, ki so povezale vasi s krajem.

Zala: So si ljudje morda bolj prizadevali, da so nove stavbe bile potresno varne?

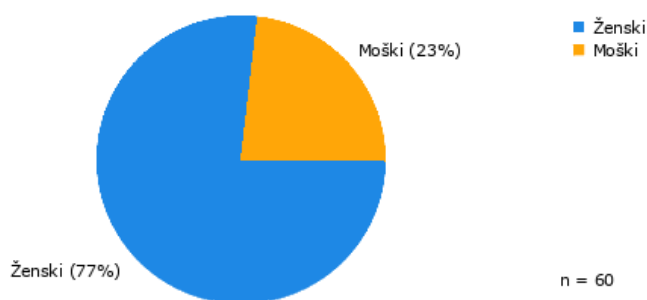
G. Čakš: Mislim, da ne. Takrat protipotresna gradnja varnih hiš ni bila uzakonjena. Vzrok je bil tudi v varčevanju z gradbenimi materiali. Dodatne in nepotrebne stroške so si ljudje nakopali z gradnjo dolgih balkonov, ki niso bili posebej funkcionalni. Pogosto je gospodar npr. zahteval od zidarja, da *»tole moramo pa močno narediti«*.

6 ANKETI

6.1 Analiza ankete UTŽO

Ker je od potresa minilo 50 let, smo stopili v stik z Univerzo za tretje življenjsko obdobje (UTŽO) v Šmarju pri Jelšah. Najprej smo na enem izmed njihovih srečanj izvedli pisno anketo. Na tem srečanju smo izvedeli, da imajo člani in članice UTŽO vsi e-pošto, zato smo izvedli še spletno anketo 1KA. Zbiranje podatkov je potekalo od 16. 1. 2024 do 21. 1. 2024. Povezavo do spletne ankete je članom UTŽO-ja na njihove e-naslove poslala organizatorica kulturnih prireditev v KD Šmarje pri Jelšah, gospa Jana Turk Šulc. Anketo je izpolnilo 64 članov UTŽO. Merodajnih je bilo le 60 anket. Anketo smo izvedli, ker nas je zanimalo, kako se izkušnje neposrednih »prič« potresa razlikujejo od pisnih virov (literatura, periodika, viri iz ZAC ...).

1. Spol (n = 60)

Graf 1: Spol.

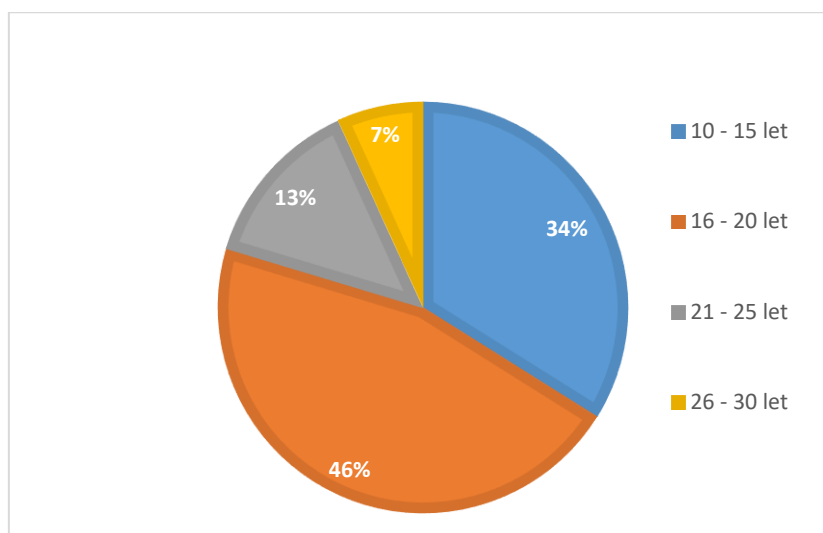
Pri prvem vprašanju smo spraševali po spolu anketirancev. Po odgovorih vidimo, da je anketo rešilo 77 % žensk in 23 % moških. **Večina anketirancev je bilo ženskega spola.**

2. Starost v času potresa (n = 59)

Q3_2	Starost v času potresa:				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	20	4	6 %	7 %	7 %
	21	1	2 %	2 %	8 %
	22	1	2 %	2 %	10 %
	24	1	2 %	2 %	12 %
	29 let	1	2 %	2 %	14 %
	15let	1	2 %	2 %	15 %
	17 let	1	2 %	2 %	17 %

	25let	1	2 %	2 %	19 %
	22 let	1	2 %	2 %	20 %
	19 let	1	2 %	2 %	22 %
	24 let	2	3 %	3 %	25 %
	12 let	1	2 %	2 %	27 %
	11	1	2 %	2 %	29 %
	12	3	5 %	5 %	34 %
	14	4	6 %	7 %	41 %
	15	5	8 %	8 %	49 %
	16	3	5 %	5 %	54 %
	17	6	9 %	10 %	64 %
	25 let	1	2 %	2 %	66 %
	18	5	8 %	8 %	75 %
	19	2	3 %	3 %	78 %
	26 let	1	2 %	2 %	80 %
	14 let	1	2 %	2 %	81 %
	med 25 in 30 letom	1	2 %	2 %	83 %
	75	1	2 %	2 %	85 %
	27 let	1	2 %	2 %	86 %
	15 let	3	5 %	5 %	92 %
	20 let	1	2 %	2 %	93 %
	16 let	1	2 %	2 %	95 %
	17 let	3	5 %	5 %	100 %
Veljavni	Skupaj	59	92 %	100 %	
Manjkajoči	-1 (Ni odgovoril)	5	8 %		
	Skupaj	5	8 %		
	SKUPAJ	64	100 %		

Tabela 8: Starost v času potresa.

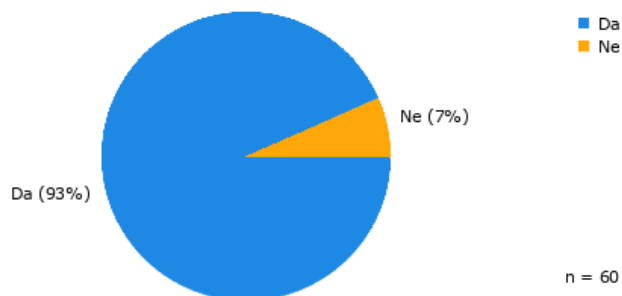

Graf 2: Starost v času potresa.

Pri drugem vprašanju smo anketirance spraševali o njihovi starosti v času potresa. Skoraj polovica (46 %) jih je bila takrat starih od 16 do 20 let. 34 % anketirancev je bilo takrat starih

od 10 do 15 let. Od 21 do 25 let jih je bilo starih 13 %. Najmanj jih je bilo v času potresa starih od 26 do 30 let (7 %).

3. Ali ste doživeli potres, ki se je zgodil pred petdesetimi leti na Kozjanskem? (n = 60)

Graf 3: Ali ste doživeli potres, ki se je zgodil pred petdesetimi leti na Kozjanskem?

Na tretje vprašanje je večina anketirancev (93 %) odgovorila pritrdilno, kar smo pričakovali, saj smo prav s tem namenom anketirali člane UTŽO. Tisti, ki so odgovorili z ne (7 %), so bili izključeni iz nadaljnjih vprašanj v anketi, ker njihovi odgovori ne bi bili verodostojni. Sklepamo, da so tako odgovorili zato, ker leta 1974 niso živeli na prizadetem območju ali pa so bili v času potresa premladi, da bi se potresa spomnili.

4. Kje ste živeli med potresom? (kraj in vrsta bivališča: hiša, blok ...) (n = 60)

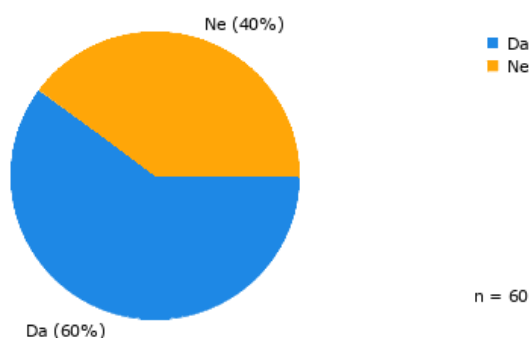
Q3	Kje ste živeli med potresom? (kraj in vrsta bivališča(hiša, blok...))				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Hiša	11	17 %	19 %	19 %
	Šentvid, stara občinska stavba	1	2 %	2 %	20 %
	Gorica pri Slivnici 25, stanovanjska hiša	1	2 %	2 %	22 %
	Zibika, stanovanjska hiša	1	2 %	2 %	24 %
	na vasi, blizu Šmarja	1	2 %	2 %	25 %
	Rogaška Slatina, hiša	1	2 %	2 %	27 %
	Pustike	1	2 %	2 %	29 %
	v bloku v Šmarju	1	2 %	2 %	31 %
	Gornja vas 16, 3231 Grobelno	1	2 %	2 %	32 %
	ravno tisti dan sem bila v Ljubljani-vpis v srednjo šolo tako da sem šele naslednji dan ko sem se vrnila iz Ljubljane videla precej porušeni dimnikov v naši vasi	1	2 %	2 %	34 %
	v hiši	3	5 %	5 %	39 %
	Ljubljana	1	2 %	2 %	41 %
	Šmarje hiša	1	2 %	2 %	42 %

	Mestinje, hiša	1	2 %	2 %	44 %
	družinska hiša	1	2 %	2 %	46 %
	v večstanovanjski hiši	1	2 %	2 %	47 %
	blok, Šmarje pri Jelšah	1	2 %	2 %	49 %
	Bodrišna vas , hiša	1	2 %	2 %	51 %
	Rakitovec, vas, hiša	1	2 %	2 %	53 %
	blok, Šmarje pri Jelšah	1	2 %	2 %	54 %
	Kristan vrh-hiša	1	2 %	2 %	56 %
	Mala Pristava 18, Šmarje – hiša	2	3 %	3 %	59 %
	Šmarje, hiša	1	2 %	2 %	61 %
	Hisa	2	3 %	3 %	64 %
	Nezbiše 45 Pristava pri Mestinju	1	2 %	2 %	66 %
	v Pristavi v hiši	1	2 %	2 %	68 %
	obisk staršev Šmarje hiša	1	2 %	2 %	69 %
	v prizidku tehnične stavbe	1	2 %	2 %	71 %
	hiša na vasi	1	2 %	2 %	73 %
	dijaški dom, Maribor	1	2 %	2 %	75 %
	Pijovci, hiša	1	2 %	2 %	76 %
	Šmarje pri Jelšah, starejša hiša	1	2 %	2 %	78 %
	Tratna, Grobelno	1	2 %	2 %	80 %
	Hiša, Rogaška Slatina	1	2 %	2 %	81 %
	Šmarje, hiša	1	2 %	2 %	83 %
	bolnica Celje	1	2 %	2 %	85 %
	zasebna stan. hiša v Rogaški Slatini	1	2 %	2 %	86 %
	Blok	2	3 %	3 %	90 %
	Stranje, hiša	1	2 %	2 %	92 %
	Šmarje, v hiši	1	2 %	2 %	93 %
	hiša na vasi, takrat bila na travniku	1	2 %	2 %	95 %
	hiša v Šmarju pri Jelšah	1	2 %	2 %	97 %
	večstanovanjska hiša	1	2 %	2 %	98 %
	Vinarje- hiša	1	2 %	2 %	100 %
Veljavni	Skupaj	59	92 %	100 %	
Manjkajoči	-1 (Ni odgovoril)	5	8 %		
	Skupaj	5	8 %		
	SKUPAJ	64	100 %		

Tabela 9: Kje ste živeli med potresom? (kraj in vrsta bivališča (hiša, blok...))

Pri četrtem vprašanju je večina anketirancev napisala samo vrsto bivališča (npr. hiša). Niso pa dopisali kraja bivanja. Mogoče bi morali pri snovanju ankete vprašanji ločiti. Kakorkoli, izvedeli smo, da jih je večina med potresom živela v stanovanjski hiši, v kraju Šmarje pri Jelšah, ali v okolici. Ostali odgovori se krajevno večinoma usmerjajo na območje Kozjanskega. Za vrsto bivališča pa so poleg »hiša« anketiranci največkrat napisali, da so živeli v stanovanjskem bloku.

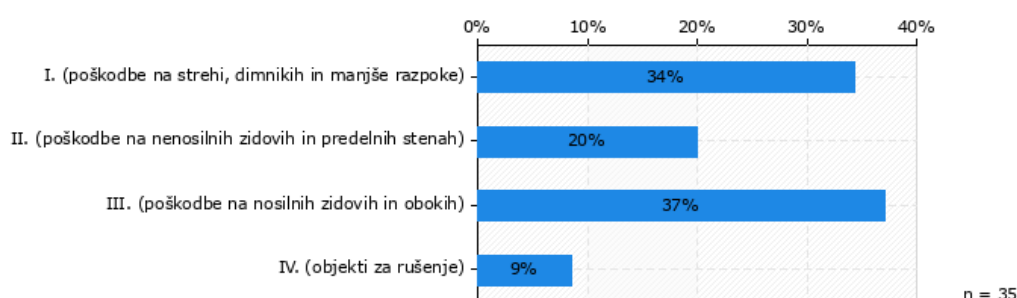
5. Ali je bilo vaše bivališče po potresu poškodovano? (n = 60)

Graf 4: Ali je bilo vaše bivališče po potresu poškodovano?

60 % anketirancev je pritrdilo, 40 % pa je zanikalo. Smiselno bi bilo ugotoviti, koliko stanovanj je bilo leta 1974 sploh na voljo v Občini Šmarje pri Jelšah. Vsekakor pa smo v nadaljevanju ankete pričakovali »boljše« odgovore tistih, ki so na peto vprašanje odgovorili z »DA«.

6. V katero kategorijo poškodovanosti je bilo uvrščeno vaše bivališče?⁹⁹ (n = 35)

Graf 5: V katero kategorijo poškodovanosti je bilo uvrščeno vaše bivališče?

Na šesto vprašanje so odgovarjali samo tisti, ki so pri petem vprašanju odgovorili z »DA«. Večini anketirancev, ki so imeli poškodovana bivališča, so komisije poškodovana bivališča uvrstile v III. (37 %) ali pa v I. (34 %) kategorijo poškodovanosti. 20 % jih je odgovorilo, da je bilo njihovo bivališče v II. kategoriji, najmanj jih je označilo IV. kategorijo poškodovanosti, samo 9 %. Zanimivo, da se podatki prič skoraj ujemajo s podatki iz periodike. Odstopanje je samo približno 5 %, ¹⁰⁰ verjetno zaradi premajhnega vzorca anketirancev, ki smo ga uspeli zajeti.

⁹⁹ Novi tednik, št. 40, 10. 10. 1974. Str. 23.

¹⁰⁰ Prav tam.

7. Kje ste preživeli noč po potresu? (npr. na prostem, pri sorodnikih ...) (n = 57)

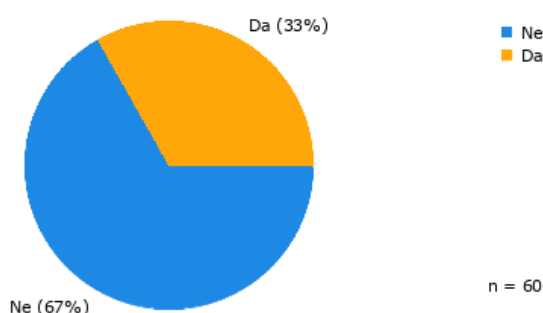
Q6	Kje ste preživeli noč po potresu? (npr. na prostem, pri sorodnikih...)				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	na kozolcu	1	2 %	2 %	2 %
	pri starših v Bistrici ob Sotli	1	2 %	2 %	4 %
	v prizidku.	1	2 %	2 %	5 %
	v večstanovanjski hiši	1	2 %	2 %	7 %
	v domači postelji	1	2 %	2 %	9 %
	v domači hiši	2	3 %	4 %	12 %
	Ostali smo v hiši. Se pa spomnim da smo spali par noči oblečeni v trenirke če bi morali bežat, ne v pižame.	1	2 %	2 %	14 %
	na skednju	1	2 %	2 %	16 %
	na prostem	8	13 %	14 %	30 %
	v avtu	1	2 %	2 %	32 %
	v leseni uti, ker je bilo toplo vreme - junij	1	2 %	2 %	33 %
	v hiši	3	5 %	5 %	39 %
	na prostem, v leseni uti	1	2 %	2 %	40 %
	V hiši. Zidove smo zasilno podprli s podporniki.	1	2 %	2 %	42 %
	v hiši, ob ponovnem sunku ponoči smo se vsi umaknili na prosto	1	2 %	2 %	44 %
	na seniku	1	2 %	2 %	46 %
	v Ljubljani	1	2 %	2 %	47 %
	v avtomobilu	2	3 %	4 %	51 %
	doma	16	25 %	28 %	79 %
	doma, v hiši	1	2 %	2 %	81 %
	v hiši, vendar v pripravljenosti (popolnoma oblečeni, pripravljene stvari v eni torbi)	1	2 %	2 %	82 %
	pri starih starših v Nezbišah	1	2 %	2 %	84 %
	prostem	1	2 %	2 %	86 %
	pri sosedih v drugi vasi	1	2 %	2 %	88 %
	v šotoru, ker nas je bilo malo strah, drugi v bloku	1	2 %	2 %	89 %
	na prostem, na nakladalni prikolici pokriti s krmo	1	2 %	2 %	91 %
	v hiši last staršev/ jaz študij v Ljubljani	1	2 %	2 %	93 %
	v hiši	1	2 %	2 %	95 %
	na prostem pri sorodnikih	1	2 %	2 %	96 %
	na vozu smo imeli seno in smo spali na senu. voz smo postavili med hišo in gospodarsko poslopje.	1	2 %	2 %	98 %
	pri sorodnikih	1	2 %	2 %	100 %
Veljavni	Skupaj	57	89 %	100 %	

Manjkaj oči	-1 (Ni odgovoril)	7	11 %		
	Skupaj	7	11 %		
	SKUPAJ	64	100 %		

Tabela 10: Kje ste preživelili noč po potresu? (npr. na prostem, pri sorodnikih...)

Pri sedmem vprašanju smo spraševali po bivanju čez noč po potresu. Dobili smo veliko različnih odgovorov. Večina anketirancev noči ni preživela v svojem bivališču, ampak so prespali zunaj v šotorih, pri sosedih, starših, počitniških prikolicah, celo v avtomobilih ... Tisti, ki so prespali v svojih domovih, so dopisali, da so spali v strahu in so čutili popotresne sunke.

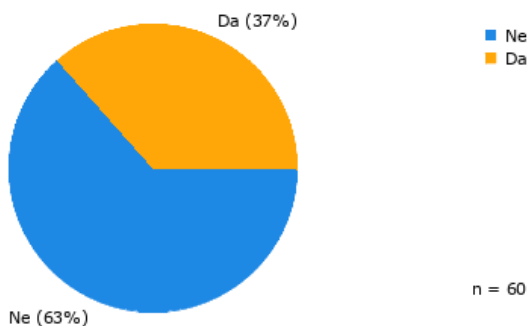
8. Ali je potres vplival na vaše življenje? (npr. ste morali živeti skromnejše ...) (n = 60)

Graf 6: Ali je potres vplival na vaše življenje? (npr. ste morali živeti skromnejše ...)

Pri osmem vprašanju smo anketirance vprašali, če je potres vplival na njihovo življenje. Odgovori so nas precej presenetili, saj sta kar dve tretjini anketirancev (67 %) sporočilo, da potres ni vplival na njihovo življenje. Škoda, da nismo v nadaljevanju postavili še enega odprtega vprašanja, kjer bi anketiranci lahko pojasnili svoj odgovor pri osmem vprašanju.

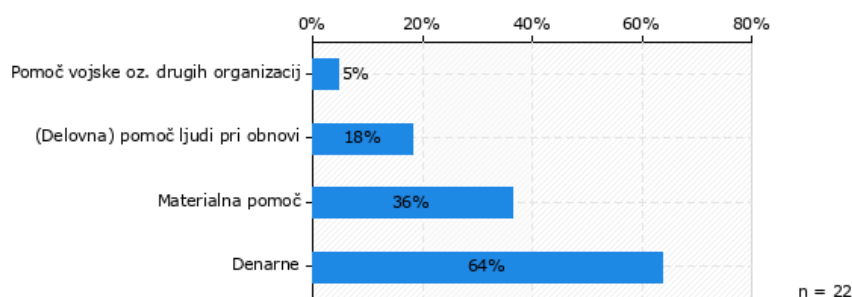
9. Država je za žrtve potresa organizirala pomoč. Ali ste bili deležni te pomoči? (n = 60)

Graf 7: Država je za žrtve potresa organizirala pomoč. Ali ste bili deležni te pomoči?

V devetem vprašanju smo spraševali ali so bili anketiranci deležni pomoči države. 63 % jih je odgovorilo z »NE«, 37 % jih je odgovorilo z »DA«, kar je še vedno več kot ena tretjina. Dobljen podatek smo želeli primerjati s številom prebivalcev npr. Občine Šmarje pri Jelšah, ki so pomoč prejeli. Žal pa nam tega podatka ni uspelo izbrskati.

10. Katere vrste pomoči ste bili deležni? (n = 22)

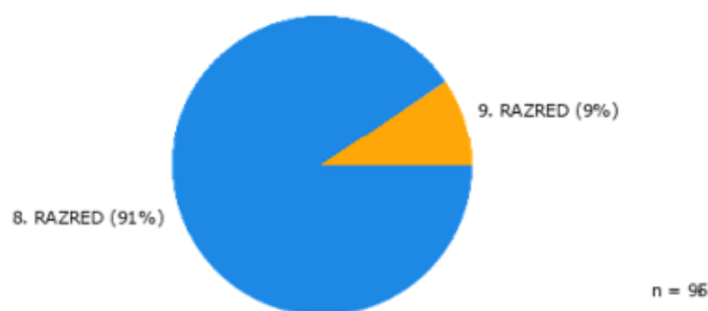
Graf 8: Katere vrste pomoči ste bili deležni?

Na deseto vprašanje so odgovarjali tisti, ki so na deveto vprašanje odgovorili z »DA«. Skoraj dve tretjini anketirancev (64 %) je dobilo denarno pomoč v obliki posojil, ki so jih dobili prizadeti, katerih zgradbe so bile v III. in IV. kategoriji poškodovanosti. 36 % jih je dobilo materialno pomoč, 18 % pa jih je prejelo pomoč ljudi (verjetno gre za medsosedsko pomoč) pri obnovi in le 5 % pomoč vojske oz. drugih organizacij. V literaturi smo zasledili, da so prostovoljno pomagale tudi mladinske »delovne brigade«, kar je bilo značilno za povojno Jugoslavijo.

6.2 Analiza ankete s sovrstniki

Zanimalo nas je, kako so naši sovrstniki seznanjeni s potresom na Kozjanskem, zato smo izvedli anketni vprašalnik na to temo. Pomagal nam je mentor, gospod Martin Marič, ki je povezavo do e-ankete objavil v šolski e-učilnici in motiviral osmo- in devetošolce, da anketo izpolnijo. Anketo smo aktivirali 30. 1. 2024. »Aktivna« je bila tri tedne, do 21. 2. 2024. Izpolnilo jo je 125 osmo- in devetošolcev OŠ Šmarje pri Jelšah. Ustrezno rešenih in primernih za analizo je bilo 96 anket, kar je zadovoljivih 77 % vseh učencev 8. in 9. razreda.

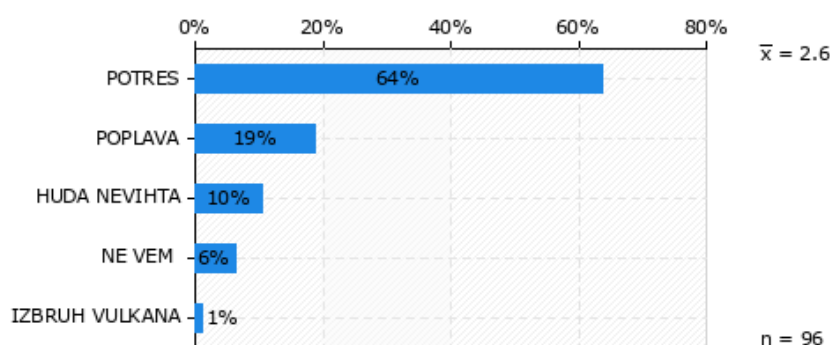
1. Razred anketiranja. (n = 96)

Graf 9: Razred anketiranja.

Pri prvem vprašanju smo spraševali po tem, v katerem razredu so anketiranci. Anketo je rešilo 91 % anketirancev iz 8. razreda in samo 9 % anketirancev 9. razreda. **Večina anketirancev je bila iz 8. razreda.** Škoda, da je bilo reševanje prostovoljno in ga nismo organizirali v šoli. Tako bi povečali vzorec.

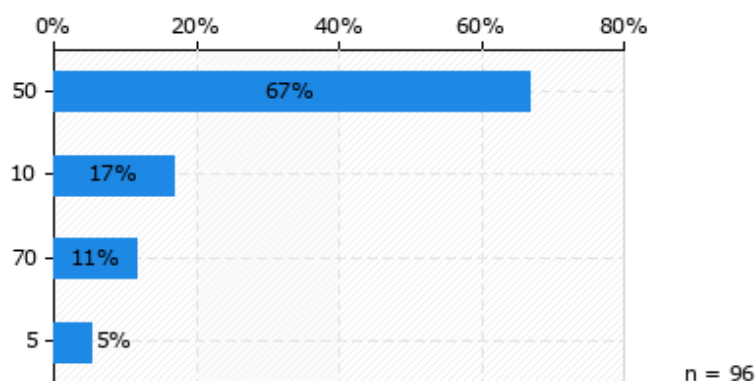
2. Katera naravna nesreča je zaznamovala Kozjansko v preteklem stoletju? (n = 96)

Graf 10: Katera naravna nesreča je zaznamovala Kozjansko v preteklem stoletju?

V drugem vprašanju smo spraševali po vrsti naravne nesreče. Skoraj dve tretjini anketirancev (64 %) je menilo, da se je zgodil potres. To nas je presenetilo, saj smo pričakovali, da sovrstniki ne bodo vedeli za potres leta 1974. 19 % jih je menilo, da se je pripetila poplava. Mogoče so bili pod vtisom poplav v lanskem letu. 10 % jih je menilo, da je bila huda nevihta, 6 % pa jih je izbralo odgovor ne vem. Le-ti se očitno niso pozanimali in so raje izbrali »ne vem«. Najmanj anketirancev (1 %) je izbralo nemogoč odgovor izbruh vulkana.

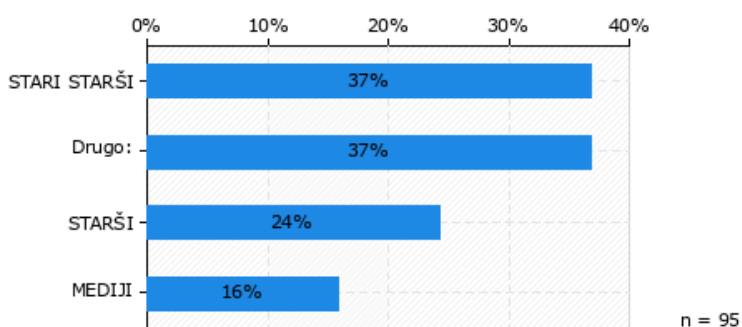
3. Koliko let meniš, da je minilo od naravne nesreče? (n = 96)

Graf 11: Koliko let meniš, da je minilo od naravne nesreče?

Pri tretjem vprašanju smo anketirance spraševali, koliko let menijo, da je minilo od naravne nesreče. Večina (67 %) jih je odgovorila pravilno, da je minilo 50 let. 17 % jih je menilo, da je minilo 10 let, 11 % se jih je odločilo, da se je naravna nesreča zgodila pred 70 leti. Najmanj anketirancev je označilo odgovor pred petimi leti, le 5 %.

4. Kje si dobil/-a podatke o tej naravni nesreči? (n = 95)

Graf 12: Kje si dobil podatke o tej naravni nesreči?

V četrtem vprašanju smo jih vprašali, kje so dobili podatke o tej naravni nesreči. Vprašanje je sugestivno, saj od anketirancev »pričakuje«, da se pred odgovarjanjem pozanimajo o naravni nesreči. Verjetno bi bilo boljše, da bi na to vprašanje odgovarjali samo tisti, ki so na drugo vprašanje (Katera naravna nesreča je zaznamovala Kozjansko v preteklem stoletju?) odgovorili pravilno. Enak odstotek učencev (37 %) je izbralo odgovor, da so se pozanimali pri starih starših, kar je zelo smiseln odgovor. Eden intervjujanec na to vprašanje ni odgovarja. Pod

»drugo« smo ugibali, da so učenci šli iskat informacije na splet. 24 % je izbralo odgovor, da so jim povedali starši in 16 %, da so za potres izvedeli iz medijev, kar je manj verjetno.

Odgovor	Število
Ugibal sem	8
Ne vem	6
Nisem jih pridobil	4
Prijatelj	4
Nimam pojma	2
Moje lastno znanje	1
Moj učitelj	1
Razgledanost	1
Izmislil sem si	1

Tabela 11: Odgovori pod "drugo".

Pri četrtem vprašanju smo kot opcijo odprtega vprašanja zastavili »drugo«, kjer so lahko anketiranci sami napisali, kako so predvideli odgovor na vprašanje od kod vedo za naravno nesrečo. Največkrat (8-krat) so učenci zapisali, da so **ugibali**. Drugi najbolj pogost pa je bil **ne vem**, napisalo ga je 6 učencev. 4 učenci so zapisali »**Nisem jih pridobil**«, naslednji 4 pa naj bi podatke o naravni nesreči pridobili od **prijateljev**, kar je tudi manj verjetno. Štirje učenci so zapisali odgovore: »**moje lastno znanje**«, »**moj učitelj**«, »**razgledanost**« in »pošten« odgovor »**izmislil sem si**«.

Sicer redki odgovori na odprto četrto vprašanje so dokazali, da osmo- in devetošolci niso bili najbolj zanesljivi anketiranci, kar smo tudi pričakovali.

7 RAZPRAVA

7.1 Ovrednotenje hipotez

1. Potres ni zahteval smrtnih žrtev in hujših poškodb ljudi.

Hipotezo lahko **potrdimo**.

Upoštevajoč letni čas, v katerem se je zgodil potres, večina občanov ni bila v notranjosti objektov. Nahajali so se na poljih, vinogradih ali v službah izven območja potresa. Potres ni zahteval niti ene smrtne žrtve, niti hujših telesnih poškodb. Vsekakor pa je med prebivalce vnesel strah pred morebitnimi novimi potresi.

2. Pomoč, ki so jo oškodovani dobili, je prišla dovolj hitro in je bila zadovoljiva.

Hipotezo lahko **potrdimo**.

Z ustanovitvijo Biroja, kjer so se ukvarjali s krediti in načrtovanjem gradnje, so najvišjo vsoto dobili tisti, katerih objekti so se uvrstili v IV. kategorijo poškodovanosti. Ta znesek je znašal 20 milijonov dinarjev, v III. kategoriji, pa so oškodovanci dobili 12 milijonov dinarjev. Do ugodnih potrošniških kreditov so bili upravičeni tudi tisti v II. in I. kategoriji. Konec 70-ih in v 80-ih letih prejšnjega stoletja je Jugoslavijo zadela huda inflacija, zato so ljudje kredit obročno zlahka odplačevali in tudi odplačali. Kredite so morali začeti odplačevati šele po treh letih, med tem časom pa naj bi SSS za vsak primer posebej določile nepovratni delež kredita. Za dodeljevanje denarnih posojil sta SSS Šmarje in Šentjur sprejeli enoten pravilnik o dajanju posojil. Oškodovanci so lahko prejeli denarno ali materialno pomoč. Po intervjujih, ki so jih novinarji opravili z oškodovanci, je le-tem največjo bojazen predstavljal morebiten nastop zgodnje zime. Zato so oškodovancem, ki so bili uvrščeni v IV. kategorijo najprej kot začasno bivališče pred vremenskimi ujмами uredili kleti.

3. Potres 1974 je bil »dobrotres«.

Hipotezo lahko **potrdimo**.

Ko smo naleteli na poimenovanje »dobrotres«, ga nismo razumeli. Kako je lahko potres sploh »dober«? Pozitivne učinke potresa je mogoče opredeliti v štiri skupine. V prvo skupino zagotovo sodi boljša prometna povezava. Zgrajena je bila cesta »maršalka«, ki je Bistrice ob Sotli skozi Kozje povezala s Celjem. V drugo skupino sodi ohranjanje etnološke dediščine. V prvem muzeju na prostem v Sloveniji, ki se nahaja v Rogatcu, je med ostalimi elementi

etnološke dediščine predstavljena tudi pritlična, vrhlevna hiša, vse z namenom ohranitve in predstavitve dediščine zanamcem. V tretjo skupino lahko uvrstimo ohranjanje kulturne dediščine, in sicer z ustanovitvijo spominskega parka Trebče v letu 1981, danes je poimenovan Kozjanski regijski park. V zadnjo skupino sodijo najemi ugodnih popotresnih kreditov za gradnjo novih hiš, ki so bili tudi zaradi takratne visoke inflacije hitro odplačani. Tudi »gromke« medijske objave o potresu na Kozjanskem so doprinesle k prepoznavnosti in ponovnemu odkritju »pozabljenega« Kozjanskega. V popotresnem regionalnem razvojnem načrtu so določili, da bodo prenovili celotno šolsko mrežo. Upoštevajoč število učencev so tako zgradili 9 novih šolskih objektov, ki so v uporabi še danes.

4. Posledice potresa so odpravili v roku treh do petih let (odpravili so škodo, zgradili hiše)

Hipotezo lahko **zavrnamo**.

Intenzivna in hitra obnova je potekala predvsem do zime 1974. Na Kozjansko so prišle mladinske delovne brigade. Kljub temu, da je IS SO Šmarje pri Jelšah imenoval Štab za odpravljanje posledic že na seji dne 1. 7. 1974, je bil sklep izdan šele konec meseca julija. Zaradi te birokratske napake mladinci niso smeli pričeti s takojšnjim odpravljanjem posledic potresa. V naslednjem letu so pričeli z gradnjo hiš tipa Marles, ki so bile modernejše, cenovno sprejemljive in predvsem hitro vseljive. Velika ovira pri odpravljanju posledic potresa je bilo pomanjkanje gradbene mehanizacije, poklicnih gradbenikov, zato je večino javnih del prevzelo domače gradbeno podjetje iz Rogaške Slatine. Obnova in gradnja zasebnih hiš sta se močno »zavlekli« zaradi pomanjkanja osnovnega gradbenega materiala npr. cementa, opeke ... Pogosto so ljudje za bivanje usposobili vsaj klet ali mogoče pritličje, ostale prostore, fasado ... pa so dokončali šele čez 10 ali 20 let. Veliko hiš je imelo nedokončana nadstropja in jih ljudje nikoli niso usposobili za bivanje, ker jih niso potrebovali. Tudi zaradi slabših prometnih povezav, predvsem obnova okoliških vasi in zaselkov, ni trajala zgolj dve ali tri leta. Gradnja večjih namenskih objektov, cestne in vodovodne infrastrukture je trajala vsaj 10 let, do leta 1984.

5. Podatki razvrščenih oškodovancev po kategorijah, ki smo jih pridobili iz vzorca UTŽO, se ne bodo ujeli s podatki pridobljenimi v literaturi.

Hipotezo lahko **zavrnamo**.

Rezultati ankete so kljub »šibkejšemu« vzorcu (na to vprašanje je odgovorilo le 35 anketirancev) pokazali, da so bile poškodovane stanovanjske stavbe, ki so bile oz. so last anketirancev, uvrščene **37 % v III. kategorijo, 34 % v I. kategorijo, 20 % v II. kategorijo,**

v **VI. kategorijo pa samo 9 %**. Na podlagi poročila RKO za odpravo posledic potresa iz leta 1974, ki vključujejo podatke iz Šmarja pri Jelšah, se je **29 % uvrstilo v III. kategorijo, prav tako 29 % stavb se je uvrstilo v I. kategorijo, 28 % v II. kategorijo, in 14 % v IV. kategorijo** poškodovanosti stanovanjskih stavb. Ugotavljamo, da v primerjavi s podatki, ki smo jih pridobili od anketirancev in podatki iz periodike ter literature, ne prihaja do bistvenih **odstopanj**, tudi vrstni red kategorij je identičen. V primeru večjega števila izvedenih anket (vseh članov UTŽO naj bi po podatkih gospe Jane Turk Šulc bilo kar 250) bi se rezultati ankete po vsej verjetnosti še bolj približali uradnim podatkom. V obeh primerih (anketa in uradni podatki) pa je bilo najmanj poškodovanih stavb v IV. kategoriji, kar ovrže zgornjo hipotezo.

6. Sovrstniki ne bodo poznali potresa na Kozjanskem 1974.

Hipotezo lahko **zavrremo**.

V spletni anketi 1ka smo sovrstnikom zastavili dve vprašanji. Od skupaj 96 anketirancev jih je kar **64 %** vedelo, da je prav potres zaznamoval Kozjansko v preteklem stoletju. Na zastavljeno vprašanje koliko časa je minilo od potresa, je kar **67 %** osnovnošolcev odgovorilo pravilno, da je minilo 50 let. Spraševali smo se, kje tiči vzrok za tako uspešna odgovora. Prišli smo do zaključka, da so sošolci med spletnim reševanjem ankete odgovor iskali na spletu ali doma vprašali starše oz. stare starše. Odgovori bi bili verodostojnejši, če bi sovrstnike vprašali »v živo« brez možnosti iskanja odgovora na vprašanje.

7.2 Izhodišča za nadaljnje raziskovanje

V raziskavi smo se posvetili potresu na Kozjanskem leta 1974, preučili smo primarne in sekundarne zgodovinske vire.

Raziskovanje bi lahko nadaljevali s primerjavo potresa v Zgornjem Posočju, ki se je pripetil leta 1998. Bil je eden najmočnejših potresov 20. stoletja. Magnituda potresa je bila višja od potresa na Kozjanskem. Primerjali bi število poškodovanih in smrtnih žrtev, podrlih ali poškodovanih objektov ter katere oblike pomoči so bili deležni.

Raziskavo bi lahko razširili na primerjavo s potresi leta 1974 v svetu. Intenziteto potresov, smrtnih žrtev, poškodb na stavbah, uničeno kulturno dediščino ...

Podrobneje bi lahko ugotavljali še stanje popotresno zgrajenih hiš, kolikšno je njihovo število in v kakšnem stanju so.

Intervjuvali bi še več ljudi, ki so potres doživeli. Poiskali bi še kakšnega živega člana Koordinacijskega odbora za odpravo posledic potresa na občinskem, državnem ali krajevnem nivoju (KS).

Letos junija bo minilo 50 let od potresa, ker nas tema zanima, bomo preverili, če bo dogodek v kraju deležen kakšnega obeležja. Tudi mi bi lahko predstavili našo nalogo ob kakšnem dogodku v okviru naše občine, knjižnice ali druge ustanove.

8 ZAKLJUČEK

20. junija leta 1974 je ob 18. uri in 8 minut območje takratnih občin Šmarje pri Jelšah in Šentjur pri Celju prizadel potres magnitude 4,8 po Richterjevi lestvici, po nekaterih virih celo z magnitudo 5,6 po Richterjevi lestvici. Močnemu potresnemu sunku so sledili šibkejši popotresni sunki, eden močnejši še istega večera ob 23. uri in 26 minut. Prvi potresni sunek, ki je naredil največ škode, se je čutil po vsej Sloveniji in deloma na Hrvaškem, v Avstriji in v severnem delu Italije. Največ škode je potres povzročil v vasici Zibika, kjer naj bi bil na globini 13 kilometrov epicenter potresa. Po pričevanju občanov naj bi se najprej slišalo rahlo bobnenje v bližnjih hribovih. Domače živali naj bi postale nemirne. *»Nato naj bi se močno zatreslo«* je zapisal Jože Čakš v članku za Mohorjev koledar 2024. Po močnem potresnem sunku so se porušili dimniki, odpadala je strešna kritina, deli fasad in omet iz objektov, na stikih med stropi in stenami so se pojavile manjše in večje razpoke, porušili so se tanjši požarni zidovi na ostrejših hiš in gospodarskih poslopij. Hiše, na katerih so bile poškodbe najhujše, so bile stare (57 % stanovanj v šmarski in šentjurski občini je bilo zgrajenih pred letom 1918) in slabo grajene (gradili so ji iz kamna in peščenjaka, cementa pri gradnji večinoma niso uporabljali, kamne so ponekod zlagali brez vsakršnega veziva). Skromno gradnjo hiš lahko povežemo z nerazvitostjo Kozjanskega. Najmanj poškodovane zgradbe so bile lesene. V potresu na veliko srečo ni bilo mrtvih niti poškodovanih občanov.

Škodo na objektih je ocenjevalo 20 komisij iz Zavoda za raziskavo materiala in konstrukcij iz Ljubljane v sodelovanju s Fakulteto za arhitekturo in gradbeništvo. Ocenjevali so na podlagi lestvic prejšnjih potresov v Jugoslaviji. Objekte so uvrstili v štiri kategorije, najhujše poškodovani objekti so spadali v IV. kategorijo, najmanj poškodovani pa v I. kategorijo. Po podatkih iz poročila Republiškega koordinacijskega odbora za odpravo posledic potresa na Kozjanskem leta 1974 je bilo do 25. avgusta v Šmarju pri Jelšah ocenjenih 3981 poškodovanih objektov, v Šentjurju pri Celju 1309 in v Celju 349. Od tega jih je bilo v Šmarju pri Jelšah 31 % (1772) uvrščenih v I. kategorijo, 27 % (1508) v II., 28 % (1593) v III. in 14 % (785) v IV. kategorijo. Najmočnejše prizadete KS so bile Zibika, Loka pri Žusmu, Ponikva in Vinski Vrh (danes Sv. Štefan). Ocenjen znesek za popravilo samo teh objektov je skupaj za Šmarje in Šentjur znašal 552,26 milijonov dinarjev. Poleg stanovanjskih objektov je bilo poškodovanih tudi 29 šol, od tega so jih morali 9 zgraditi na novo. Potres je povzročil tudi veliko škodo na kulturnih spomenikih, cerkvenih objektih in spomenikih NOB. Med te uvrščamo gradove

Jelšingrad (v katerem je bil dom za ostarele), Podčetrtek, Olimje, Podsredo, Kunšperk in cerkve Zibika, Olimije, Kristan Vrh, Orehovec, Sv. Rok nad Šmarjem ...

Država oz. republika se je na naravno nesrečo odzvala zelo hitro. Nekaj dni po potresu je bil imenovan Republiški koordinacijski odbor za odpravo posledic potresa na Kozjanskem in več občinskih odborov po posameznih občinah. Občini Šmarje pri Jelšah in Šentjur sta takoj po potresu dobili manjši denarni znesek za popravo najnujnejšega. Meseca avgusta 1974 je 151 družin prebivalo v šotorih in bivalnih prikolicah, saj njihova stanovanja niso bila primerna za bivanje. Sredstva za popotresno obnovo so zbirali s solidarnostnima dnevnoma, dolgoročnimi ugodnimi posojili bank, zakonom o solidarnosti in iz več drugih sredstev. Prvi solidarnostni dan, t. i. »solidarnostno soboto« (zbiranje enodnevnega zaslužka vseh zaposlenih) je z »družbenim dogovorom« določil IS SRS za dan 13. julij 1974. Pridobljena sredstva so položili na poseben republiški žiro račun. Podjetja, ki solidarnostnega dneva niso opravila, so donirala material ali pa nakazala večje denarne zneske. Drugi vseslovenski »solidarnostni dan« je potekal 21. septembra 1974. Kredite je dajala Ljubljanska banka. Nalogo pridobivanja kreditov sta prevzeli SSS Šmarje pri Jelšah in Šentjur. Po pravilniku so posojila dobili oškodovanci v III. kategoriji v vrednosti največ 120.000 dinarjev (12 »starih« milijonov din) in v IV. kategoriji, ki so dobili največ 200.000 dinarjev (20 »starih« milijonov din). Kredite so upravičenci morali začeti odplačevati z nižjimi obrestnimi merami kot običajni kreditojemalci in šele po treh letih. Del kredita je bil oškodovancem priznan kot družbena pomoč in jim ga ni bilo treba odplačati. Oškodovancem v I. in II. kategoriji so bili ponujeni običajni potrošniški krediti. Avgusta leta 1975 se je začela kazati nelikvidnost sredstev za obnovo, ker sta bila samoupravni stanovanjski sporazum in družbeni dogovor podpisana z veliko zamudo. Sredstva so do sklenitve sporazuma ostala nedotaknjena in upravičenci niso mogli do kreditov. Ker oškodovanci niso zmogli plačevati gradbenih podjetij, so le-ta začela predčasno zapuščati delovišča na Kozjanskem. Pri obnovi so hitro uvideli, da jim do zime 1974 ne bo uspelo vseh poškodovanih stanovanj (še posebej tistih iz IV. kategorije) spraviti v stanje primerno za bivanje. Tako so se osredotočili na obnovo stanovanj iz III. kategorije in obnovo IV. kategorije »pustili« za leto 1975. Država je v Šmarju pri Jelšah in bližnjih vaseh gradila montažne Marlesove hiše, ki so bile potresno varne in popestritev lokalne kmečke kozjanske arhitekture. V njih so se lahko za nedoločen čas s plačevanjem najemnine vselili ljudje, katerih bivališča niso bila več primerna za bivanje. V Šmarju je tako nastalo »novo naselje« 20-ih Marlesovih montažnih hiš. To naselje je skoraj nespremenjeno do danes. Ljudje, ki so si hiše gradili sami (večinoma oškodovanci I. in II. kategorije) so izbrali tip sodobne predmestne hiše, kar je dvignilo raven življenjskega standarda. Po popisu prebivalstva leta 1971 je bilo namreč na Kozjanskem še vedno več kot polovica

stanovanj brez vodovoda in elektrike. Novogradnje devetih šol so prevzele občine po vsej Sloveniji. Šolo na Ponikvi je prevzela občina Ljubljana, šolo v Loki pri Žusmu je prevzel RKO, šolo v Šmarju pri Jelšah so prevzele občine gorenjske regije, šolo v Zibiki je prevzela občina Velenje, šolo na Vinskem Vrhu so prevzele zasavske občine, šolo na Kristan Vrhu je prevzela občina Novo mesto, šolo v Pristavi je prevzel Maribor, šolo v Mestinju je prevzela občina Celje in šolo v Šentvidu pri Grobelnem je prevzela Banjaluka. Vse šole so bile zgrajene do konca leta 1975. Popolna popotresna obnova je segla še v zgodnja 80-ta leta 20. stoletja.

Potres 1974 še danes živi v spominu starejših občanov. Presenetljivo ga pozna tudi več kot polovica naših sovrstnikov. Potres ali za nekatere Kozjance »dobrotres« je torej naravna katastrofa, ki je Kozjancem spremenila življenje. Kozjansko se je ravno na podlagi sredstev in pomoči, ki so jih dobili iz tega potresa, pričelo razvijati na infrastrukturnem področju (nove šole, ceste, stavbe).

9 VIRI IN LITERATURA

Literatura

- Čakš, Jože. Ko se zemlja strese, celo gore trepetajo. Potres na Kozjanskem 20. junija 1974. Mohorjev koledar 2024. Celjska Mohorjeva družba, Celje 2023. str. 200.
- Čmak, Henrik: Potres na Kozjanskem junija 1974. *Celjski zbornik*. Celje 1977, str. 313–318.
- Kronika župnije Sv. Štefan.
- Pipan, Primož: »Dobrotres« na Kozjanskem leta 1974. *Geografsko-raziskovalni tabor Kozjansko-Bizeljsko 2003*. Zbornik. Društvo mladih geografov Slovenije. Ljubljana 2006. Str. 15–18.
- Žagar, Marjan in drugi. Med Bohorjem in Bočem, zbornik. Šentjur pri Celju; Šmarje pri Jelšah; Rogaška Slatina: Delavska univerza, 1984. Str. 56–63.

Spletni viri in literatura

- Agencija Republike Slovenije za okolje – Potresi, dostopno : https://potresi.arso.gov.si/doc/dokumenti/vprasanja_in_odgovori/ Pridobljeno 3. 2. 2024.
- Fran, Slovar slovenskega knjižnega jezika. Dostopno na: <https://www.fran.si> Pridobljeno: 2.2. 2024 - 25. 2. 2024.
- Google zemljevidi. Dostopno na: <https://www.google.com/maps> Pridobljeno 2. 2. 2024.
- Kozjansko. Dostopno na: https://www.kozjansko.si/kozjansko/kozjansko_splosno/ Pridobljeno: 25. 2. 2024.
- Muzej novejšje zgodovine Slovenije. Dostopno na: <https://fototekamnzs.wordpress.com/2017/09/13/potres-v-banja-luki-27-oktober-1969/> Pridobljeno 2. 2. 2024.
- Wikipedija, spletna enciklopedija. Dostopno na: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Kozjansko> Pridobljeno 2. 2. 2024 25. 2. 2024.
- Zgodovinski arhiv Celje, Vodnik po fondih in zbirkah. Dostopno na: <http://vodnik.zac.si/>, Pridobljeno 15. 1. 2024.

Arhivski viri iz ZAC

Fond SOb Šmarje pri Jelšah SI_ZAC/1044. Potres na Kozjanskem 1974 53/67

Signature posamezni štirih dokumenti izven fonda:

- 06-138/74 aš 124
- 111-62/74 aš 124
- 06-190/74 aš 124
- 46-14/74 aš 141

Viri iz zgodovinske periodike

Pregledali smo zgodovinski časopis Novi tednik od 20. 6. 1974 do novembra 1974. V spletni obliki smo ga pridobili na dLib-u. Nekaj člankov je povzetih iz časnika Večer. Periodiko smo citirali v sprotnih opombah.

Ustni viri

Intervjuvanec Jože Čakš.

Video gradivo

Milan Mišo Čoh. Zatrese se je Zemlja. Potres na Kozjanskem, 20. junij 1974. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=H3NBQdNYD-E>

10 PRILOGE

10.1 Spletna anketa za UTŽO

Spol:

- ☐ Ženski
- ☐ Moški

Starost v času potresa:

Ali ste doživeli potres, ki se je zgodil pred petdesetimi leti na Kozjanskem?

- ☐ Da
- ☐ Ne

Če ste na to vprašanje odgovorili z NE ste z anketo končali.

Kje ste živeli med potresom? (kraj in vrsta bivališča (hiša, blok ...))

Ali je bilo vaše bivališče po potresu poškodovano?

- ☐ Da
- ☐ Ne

V katero kategorijo poškodovanosti je bilo uvrščeno vaše bivališče?

- ☐ I. (poškodbe na strehi, dimnikih in manjše razpoke)
- ☐ II. (poškodbe na nenosilnih zidovih in predelnih stenah)
- ☐ III. (poškodbe na nosilnih zidovih in obokih)
- ☐ IV. (objekti za rušenje)

Kje ste preživel noč po potresu? (npr. na prostem, pri sorodnikih ...)

Ali je potres vplival na vaše življenje? (npr. ste morali živeti skromnejše...)

- ☐ Da
- ☐ Ne

Država je za žrtve potresa organizirala pomoč. Ali ste bili deležni te pomoči?

- ☐ Da
- ☐ Ne

Katere vrste pomoči ste bili deležni?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Denarne
- ☐ Materialna pomoč
- ☐ Pomoč vojske oz. drugih organizacij
- ☐ (Delovna) pomoč ljudi pri obnovi

10.2 Spletna anketa za sovrstnike

RAZRED:

- ☐ 8. RAZRED
- ☐ 9. RAZRED

KATERA NARAVNA KATASTROFA, JE ZAZNAMovala KOZJANSKO V PRETEKLEM STOLETJU?

- POPLAVA
- HUDA NEVIHTA
- POTRES
- NE VEM
- IZBRUH VULKANA

KOLIKO LET MISLIŠ, DA JE MINILO OD KATASTROFE?

- ☐ 5
- ☐ 10
- ☐ 50
- ☐ 70

KJE SI PRIDOBIL PODATKE O TEJ NARAVNI KATASTROFI?

Možnih je več odgovorov

- ☐ STARŠI
- ☐ STARI STARŠI
- ☐ MEDIJI
- ☐ Drugo:_____

11 IZJAVA

Mentor/-ica _____ v skladu z 20. členom Pravilnika o organizaciji mladinske raziskovalne dejavnosti »Mladi za Celje« Mestne občine Celje, zagotavljam, da je v raziskovalni nalogi z naslovom _____, katere avtor/-ica je _____:

- besedilo v tiskani in elektronski obliki istovetno,
- pri raziskovanju uporabljeno gradivo navedeno v seznamu uporabljene literature,
- da je za objavo fotografij v nalogi pridobljeno avtorjevo dovoljenje in je hranjeno v šolskem arhivu,
- da sme Osrednja knjižnica Celje objaviti raziskovalno nalogo v polnem besedilu na knjižničnih portalih z navedbo, da je raziskovalna naloga nastala v okviru projekta Mladi za Celje,
- da je raziskovalno nalogo dovoljeno uporabiti za izobraževalne in raziskovalne namene s povzemanjem misli, idej, konceptov oziroma besedil iz naloge ob upoštevanju avtorstva in korektnem citiranju,
- da smo seznanjeni z razpisni pogoji projekta Mladi za Celje.

Celje, _____

žig šole

Podpis mentorja

Podpis odgovorne osebe

*

POJASNILO

V skladu z 20. členom Pravilnika raziskovalne dejavnosti »Mladi za Celje« Mestne občine Celje je potrebno podpisano izjavo mentorja (-ice) in odgovorne osebe šole vključiti v izvod za knjižnico, dovoljenje za objavo avtorja (-ice) fotografskega gradiva, katerega ni avtor (-ica) raziskovalne naloge, pa hrani šola v svojem arhivu.